

הישיבה המאתיים-חמישים-ושש של הכנסת העשירית

יום רביעי, א' בטבת התשמ"ד (7 בדצמבר 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין

ממשלת שמיר לממשל רייגן

יומיים לאחר פתיחת המלחמה, לאחר הפלישה ללבנון. היום אנחנו מציעים את הצעת אי-האמון בלי לחכות למלחמה הבאה, כדי להזעיק ולקרוא למצפון, לאחריות, לאומן לב אישי ופוליטי לפני שהמלחמה פורצת.

חברי הכנסת, רבים מהיושבים כאן, או שישבו כאן בזמן ההצבעה היום, הצביעו כפי שהצביעו ב-8 ביוני 1982 ואחר-כך לא מעטים מהם הצטערו על שלא הצביעו נגד המלחמה. אילו היו שומעים בקולנו ב-6 ביוני ובהצבעה ב-8 ביוני 1982, כי אז כל ההתפתחות הייתה אחרת. כל הנזק, כל הטרדיה, כל האסון, כל הקורבנות, כל העזרת שם ישראל בעולם, כל אלה לא היו קורים, כי הממשלה הזאת לא הייתה יכולה לעמוד מול אופוזיציה גדולה למלחמה בכנסת ובציבור בעוד מועד.

והרי המלחמה בלבנון לא השיגה אף לא מטרה יסודית אחת מהמטרות שממשלת ישראל הציבה לעצמה, והמצב הכיטחוני עכשיו גרוע יותר משהיה לפני יוני 1982. יחסי הכוחות מבחינת ישראל גרועים יותר. בלי הצבא ואוניית המלחמה של אמריקה כבר אינכם יכולים לנהל את הפוליטיקה הישראלית הרשמית. פעם אמרו: רוצים רק נשק וכסף מאמריקה. עכשיו כבר חוששים שהאמריקנים יעזבו את לבנון. אילו היו שומעים להצעותינו הפוליטיות, כי אז כבר היה לנו היום שלום עם כל שכנינו וגם עם מדינה פלשתינאית עצמאית, וכבר היו לנו יחסים דיפלומטיים עם ברית-המועצות, ומצבנו הכלכלי, החברתי והמוסרי היה אחר לגמרי.

חברי הכנסת, לפי ההסכמים האחרונים — ואי-אפשר לטשטש את מהותם ואי-אפשר להעלים אותם, הם נראים בשטח הפוליטי והצבאי — הפכה ישראל עכשיו רשמית לבסיס צבאי אמריקני. ולא רק ישראל כמדינה היא כזאת היום, אלא יהיו בתוכה בסיסים ומחסני הנשק של האמריקנים וייתכן שגם נשק אטומי — כי לא פירטו — וייתנו שירותים לצי האמריקני בנמלי ישראל, שיהפכו לבסיסים אמריקניים, וייערכו חמורי צבאי משותפים ישראלים-אמריקניים של חילות האוויר והים.

חברי הכנסת, איננו יכולים להתעלם מהפרסומים הברורים של העיתונות הבין-לאומית. כל העיתונים דיברו כולם בקול אחד. אצטט רק מה"אובזרב"ר הלונדוני מיום א' האחרון: "שמיר יאלץ להגיש לאמריקנים שירות חשוב ומסוכן בתמורה לחמיכה הכספית, המסחרית, הצבאית והפוליטית חסרת התקדים שמעניקה ארצות-הברית לישראל". וקסיניגר, האחראי למותם של מיליונים בוייטנאם, בקמבודיה ובלאוס, קורא עכשיו לישראל לצאת למלחמה בסוריה, בגירוי ארצות-הברית.

חברי הכנסת, ההסכם האסטרטגי שהועמק עכשיו נוגע לא רק למזרח התיכון. לא מכבר היה פה שר החוץ של ציילא; הוא

הו"ר מ' סבירוד;

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן. אבקש מחבר הכנסת מאיר וילנר להגיש את ההצעה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שאציע את הצעת אי-האמון אני מוצא לנכון לבטא מעל במת הכנסת את הצער והזעזוע ואת הגיטוי על הפיצוץ שקרה אתמול באוטובוס בירושלים, אשר גרם למותם ולפציעתם של אזרחים חפים מפשע.

כל תנועת שחרור לאומי יש לה הזכות להיאבק לשחרור לאומי, אבל שיטות מאבק כאלה הן פסולות מעיקרן. עם זה אני רוצה להגיד, שכל נפץ ידיעות שאחר-כך יתבררו, כפי שקרה לא פעם אחת, שהן ידיעות כוזב.

לפי הידיעות שאני קיבלתי, ביצעו את הפשע הזה אנשי אבוינידל, שהם אויבים של אש"ף. אני מציע שלא לחזור על מה שעשו בזמן ההתנקשות בשגריר ישראל בלונדון, כאשר ניצלו למטרות פוליטיות של פתיחת מלחמה בלבנון בטענה שזה היה מעשה של אש"ף, ובסוף התברר לכול שעשו זאת אויבי אש"ף, מאנשי אבוינידל, שרצחו גם עסקנים אחדים של אש"ף עצמו.

אמנון לין (המערך):

האם היתה הודעה בפומבי בעניין זה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כן. היום, בעיתון שלנו "אל-איתאחד" פורסם על האחריות שלוקחים על עצמם אנשי אבוינידל. אני מזכיר את העניין של השוריר ארגוב, מפני שכבר יש מי שרוצה לנצל את הפיצוץ בירושלים. כמו אז, גנר אש"ף, למטרות מלחמה, אף שהתברר כבר אז שאש"ף אינו אשם, ועכשיו הדבר כרוך לי במאה אתורים גם מן העמדה העקרונית של ערפאת — ולא אחת דיברתי אתו גם על כך — עמדה עקרונית נגד מעשי טרור ונגד פגיעה באזרחים; וגם לפני שנה וחצי, כשיחה עם ג'ורג' חבש, הוא אמר שהשיטה הזאת היתה שגיאה חמורה, שהביאה נזק לעניין הפלשתינאי הצורך.

לכן, רק אויבי אש"ף, אויבי השלום או פרובוקטורים יכולים לעסוק בפיצוצים מסוג זה שקרה אתמול בירושלים, ויש כאלה שעוסקים בזה במערב-ביירות. שלשום היה שם פיצוץ איום ונהרגו ונפצעו הרבה אנשים.

עכשיו, אדוני היושב-ראש, אעבור לנושא של הצעת אי-האמון. הצעת אי-האמון היום דומה ולא דומה להצעת אי-האמון שהגשתי בשם סיעתנו ב-8 ביוני אשתקד. אז זה היה

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל ריגן —

פתרו בווייטנס? לכן זו סכנה איומה לישראל. לשלום האזור ואפילו לשלום העולם.

קריאה:

— — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
להוציא את כל הצבאות הזרים מלבנון? — כן. זה תלוי רק בהחלטה ישראלית-אמריקנית. אם ישראל תצא מלבנון, כי אז אין ספק שהכוחות המזוינים של סוריה ושל אש"ף יצאו מלבנון. הם מכריזים על כך יום יום, גם באו"ם באופן רשמי וגם באו"ני האמריקנים. אצלנו אין מכריזים כך. אצלנו אומרים שיציאת צה"ל תלחיה ביציאה של הסורים.

פנתס גולדשטיין (הליכוד):

הרוסים אינם משתפים פעולה עם הסורים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת אבא אבן, בדיון שלוש על הדיווח לאידיווח של ראש הממשלה, אחרי שהוא הצטלב עם הפרואמריקניות ואמר שגם המערך בסדר עם האמריקנים, אמר: "אין שום אינטרס ישראלי להביא להוצאת הצבא הסורי עליידי מלחמה בין ישראל לסוריה; אין שום אינטרס ישראלי המחייב מאמץ לגרש את הכוחות הסוריים מלבנון בכוח הזרוע הישראלית. אין שום אינטרס ישראלי המחייב את ריתוקם של כוחותינו על אדמת לבנון לפי תנאי לא יעבור של נסיגת הצבא הסורי". גם אבא אבן אומר זאת. אם הוא אומר זאת, לאיוז כתובת הוא אומר את הדברים? — לכתובתה של הממשלה. שאם לא כן, הוא לא היה מדבר על זה שלוש, זאת אומרת, הוא מאשים את הממשלה. אחרת אין להבין את דבריו ודברים של דוברים אחרים של המערך שלוש, שהממשלה רוצה, עליידי מלחמה עם סוריה, עליידי פעולה צבאית ישראלית, לגרש את הכוחות הסוריים מלבנון.

מרדכי גור (המערך):

אבא אבן לא אמר את זה, ושום דובר שלנו לא אמר את זה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אבל חבר הכנסת וילנר ציטט מדבריו של אבא אבן.

מרדכי גור (המערך):

דוברים שלנו הזהירו, שסכנה כזאת עלולה להתפתח. איש לא אמר שהממשלה עושה את זה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ברור שהיא עדיין אינה עושה את זה, אבל היא מוכנה לעשות את זה — — —

מרדכי גור (המערך):

ואל תצטט את המערך, צטט את עצמך. עוד מעט נגיד אנחנו מה המערך אומר. אחד דבר בשמך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מדבר בשמי ואומר שאין לדברים משמעות אחרת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, העניין יותר מדי רציני מכדי שחבר הכנסת גור או מישהו מהליכוד, עליידי קריאות ביניים שלא לעניין, ינסו לטשטש את הבעיה. בדברים של אבא אבן יש לפחות תחשוד, שבהסכם כושינינסון סוכס על מטרות צבאיות כאלה, וזה למה שכתבת כל העיתונות הבין-לאומית.

לדעתנו, כל האוריינטציה הזאת, כל ההזדהות של ישראל עם מדיניות גלובלית של מעצמה וזה ושירות למדיניות הזאת,

ביקר כחעשייה הצבאית. יש שותפות עם האמריקנים כאל-סלוודור ובהנזורה, יש שותפות ישראלית כרורה בהכנת הפלישה האמריקנית לניקרגואה. ישראל לבדה מצביעה עם ארצות-הברית יחד בעד פלישה לגרנדה. היא איננה מצביעה כעצרת הכללית של האו"ם נגד איסור הגזענות. היא מסייעת לדרום-אפריקה הגזענית, לצ'אד ולזאיר — לעולם חופשי ממצפון ומזכירות אדם, לעולם חופשי של פשיזם ושל גזענות.

תשאלו את עצמכם, אם אינכם רוצים לרמות את עצמכם, תמורת מה האמריקנים נותנים לנו עשיו כל כך הרבה כסף, 1.4 מיליארד דולרים סיוע צבאי מענק, חינם, ומענק נוסף של קרוב למיליארד דולרים, מה שקוראים "סיוע כלכלי"? אנחנו אומרים: ראשית כול, זה לא יפתור שום בעיה כלכלית וחברתית בישראל. כי מה הוא הכסף הזה? סיוע צבאי כמענק הוא נשק לצבא. זה כסף שנכנס לכיס המיליארדרים האמריקנים מייצרי הנשק. לכן זה לא שייך לכלכלה. והסיוע הכלכלי בעיקרו מיועד גם הוא לחעשייה הצבאית ולדברים הקרובים לה. והיות שכול הסיוע הזה קשור בהתייביות צבאיות ופרא-צבאיות מצד ישראל, התייביות גדולות יותר מכער, נצטרך כמו כער להוסיף לכל הסכומים אלה אחוז גדול למטרות מלחמה מהמשאבים שלנו, מהעם, מהפועלים, משירותי החינוך, מהבריאות, מהסעד ומההורדת רמת החיים. והעובדה היא, שגם אחרי קבלת כל מאות המיליונים, המיליארדים, של דולרים מארצות-הברית, ממשכים לקצ' בחינוך, בבריאות וברוחה, עד לטרגדיה חברתית כמעט, והמשכר הכלכלי מעמיק: זעקת עובדי הנמלים, כתי-החולים, האוניברסיטאות, מה לא? ואבטלה כזאת, ואינפלציה כזאת.

גם שוחד נותנים האמריקנים. אחת מצורות השוחד היא הפטה-מרגנה של אזור סחר חופשי. אזור הסחר החופשי עלול להיות-במרגנ, כי אזור הסחר הוא הדרי ויכולות להיות לו תוצאות הפוכות מאלו שמדברים עליהן עכשיו. לכן זה לא יפתור שום שאלה כלכלית.

השאלות הכלכליות והחברתיות ייפתרו רק כאשר יבוא הקץ לעימות הצבאי. להוצאת הצבאות העצומות: רק כאשר יהיה שלום, כאשר יהיו קשרי מסחר לתועלת הדדית ולא להכנת מלחמה, עם כל מדינות העולם.

פה מצטרפת לבעיית השלום והמלחמה גם בעיית העצמאות הלאומית. כיום אתם כופתים את ישראל כפי שכפתם את העצורים הפלשתינאים הלבנונים, אלה ששוחררו עם עניינים קשורות, עם ידיים ורגליים כפותות. זו בושה וחרפה.

אני רוצה לצטט מדברי חבר הכנסת כ"ץ-עוז שהופיעו ב"דבר", הוא אמר: "במשפט אחד ניתן לומר, כי אני הולכים ומאבדים את עצמאותנו הלאומית, רהיה צורך בקרוב להתחיל את מלחמת העצמאות השנייה של מדינת ישראל". הנה נימוק יסורי נוסף להביע אי-אמון בממשלה הזאת — ממשלה מלחמה, ממשלה המוכרת את העצמאות הלאומית של מדינת ישראל.

חברי הכנסת, נלמד מהניסיון של וייטנס. ההפצצות בווייטנס לא פתרו דבר, הן הביאו למפלה. על מה הוויכוח היום בין הליכוד למערך? גם המערך מסכים לשותפות אסטרטגית עם ארצות-הברית, אבל עד גבול מסוים. הליכוד מוכן להרחיק לכת עוד יותר. הוויכוח עכשיו הוא, מה יהיה אם האמריקנים יסתפקו רק בהפצצות ובהפגזות וזה לא יוציא את הסורים מלבנון ולא ישנה את האוריינטציה הסורית, האם, כפי שכנראה סוכס בשיחות שמיר-ריגן, יפנו לישראל, יבקשו צבא, חיל רגלים, חיל יבשה כדי לפתור מה שההפצצות לא פתרו כאן ולא

בממשלה, והרבה פעמים קורה בכנסת, שסיעות שונות מצביעות אי-אמון, ואין זה אומר שהן מזדהות זו עם זו. האם אינכם רוצים להביע אי-אמון לממשלה, כשאתם בעצמכם מאשימים אותה בהאשמות כבדות כאלה?

ומלה מיוחדת לחברי מפ"ס. אני קורא היום במאמר ראשי ב"על המשמר": "אין מדובר בתקרית מקומית בלבד, אלא במבצע מתוכנן המשלב באותן תוכניות שנקדמו בעת שיחות רייגן-שמיר, סכנת מלחמה חדשה בשער. ישראל נגזרת. ייתכן כי קברניטי ממשלת הליכוד הולכים למהלך זה ברצון. להרחיקה מלחמתית חדשה. יש לעצור בכל מחיר את ההדירה המסוכנת הזאת שהסבך את מדינתנו במלחמה חסרת שחר והרת אסון". אז איך אפשר להימנע? אם זאת עמדתכם, איך אפשר להימנע?

רענן נעים (המערך):

מי מרגיז אותך, המערך או הממשלה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הממשלה.

רענן נעים (המערך):

או תדבר על הממשלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אבל אני קורא לכם שלא להימנע. להימנע פירושו לקחת אחריות בעד המלחמה, אם היא תפרץ. ואחר-כך תבואו לכאן ותגידו: לא רדנו, השלנו אותנו. לפני שנה וחצי דברתם על 40 קילומטרים, כמו ילדים קטנים. האם אינכם יודעים את הדינמיקה של הפצצות ושל הסכמים אסטרטגיים כאלה? עכשיו אומנם אינכם אומרים 40 קילומטרים, אלא אתם בעד הסכם אסטרטגי. עד כאן. יש לזה דינמיקה, ואם לא תביעו אי-אמון לממשלה, אתם תהיו אחראים בעד הבנים שיפלו.

זה כואב מאוד, שאין בישראל מנהיגים אמיצי לב, כמו דהיגול בצרפת, שאף שהוא לא היה בעד קומוניזם ובעד ברית-המועצות, והוא הבין שהמשך המלחמה באלז'יריה הוא אסון לצרפת. לכם אין אומץ, לבד מזה שיש לכם מדיניות לא נכונה.

לכן אני קורא לכם: שקלו מתדש. היו אמיצים, הביעו אי-אמון לממשלת המלחמה והבנייה בעצמאות הלאומית.

יהודה פרח (הליכוד):

עוד אמיצים כמך ואבדנו.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת וילנר. אני מתכבד להזמין את שר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לישראל אין תוכנית ואין לה גם צורך ליום מלחמה נגד סוריה. אבל ישראל ניצבת בפני התופעה, שצבא סוריה עורך ומכין עצמו למאבק צבאי תוקפני נגד ישראל. זה מתבטא הן בהתעצמות בכלי משחית, הן באימונים והן באיומים. להתעצמות זו ולהכשרה זו יש לסוריה שותף ובעל-כרית, שהתוקפנות אינה מן הדברים הזרים לו. הלאו הוא ברית-המועצות.

אין ספק שסוריה שואכת עידוד מהתמיכה המסיבית שבברית-המועצות מושיטה לה. 7,000 מומחים צבאיים רוסים נמצאים בסוריה, לבד מהכמות העצומה של כלי משחית ונשק

הן בניגוד לאינטרס הלאומי של ישראל ולביטחון שלה. לכן אנחנו בעד ניטרליות של ישראל ובעד אי-הזדהות בזירה הבין-לאומית.

רונן מילוא (הליכוד):

מה עושים הסובייטים בסוריה?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה זה אכפת לך?

רונן מילוא (הליכוד):

בטח שזה אכפת לי. הם נמצאים על הגבול שלי. לך זה לא אכפת. לי אכפת מה הסובייטים עושים בסוריה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר מ' סבירור:

חברי הכנסת, מה הדיבורים האלה מעבר לספסלים? חבר הכנסת רובינשטיין, אני מבקש להפסיק את הדיבורים. תנו לו לסיים.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

יש דברים שאי-אפשר שלא להגיב עליהם. מה אכפת לי שהרוסים נמצאים בדמשק?

היו"ר מ' סבירור:

תתייחס לדברים כשתמסור את ההודעה שלך. אני מבקש שלא להפריע.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חברי הכנסת, בהצעת אי-האמון שלנו אנחנו מגינים על עצמאותה ועל ביטחונה של מדינת ישראל. אנו נאבקים להצלת ישראל משואה המאיימת עליה מהמדיניות התוקפנית של החוגים השולטים בישראל. בשיתוף פעולה עם ארצות-הברית. אנו מאשימים אותם, שמבחינה אידיאולוגית אנטי-קומוניסטית ומתוך שאיפות של התפשטות טריטוריאלית הם מוכנים להקריב רכבות צעירים ישראלים ולסכן את מדינת ישראל. אנו מאשימים את הממשלה, שהפכה את ישראל למשרתת של מעצמה וזה ומכרה את עצמאות ישראל בניזר ערשים של רולרים ובהבטחות אמריקניות. שישאל תיהפך למעצמה שתשלוט יחד עם וושינגטון על הארצות הערביות.

ועכשיו לשאלה, שממילא הייתי מגיע אליה, שנשאלה בקריאות ביניים. ברית-המועצות עוזרת לכל עם הנתון לסכנת חוקפנות. אין שום סכנה של חוקפנות מצד ברית-המועצות או סוריה. להיפך, ברית-המועצות מגינה על השלום במזרח התיכון. הודות לכרית-המועצות אמריקה והאם לא תעזו, כך אני מקווה, לפתוח במלחמה חדשה. אבל אין אנו צריכים להתחמק כזה. אחריות גדולה מוטלת על חברי הכנסת ועל העם עצמו בישראל.

ובסוף דברי אני רוצה להגיד כמה מלים לחברי הכנסת של המערך. אם לא תצביעו אי-אמון, אם תימנעו, כפי ששמעתי שאתם עומדים לעשות, אתם לוקחים על עצמכם אחריות היסטורית גדולה. אין הימנעות כאשר, גם לפי דברייכם, דוחפים את ישראל אלי תהום. אין הימנעות בעניין שלום ומלחמה. אין הימנעות בעניין עצמאות לאומית והשתעבדות. אנחנו אומרים שההצבעה היא הצבעת אי-אמון בממשלת הליכוד. כזה אינכם חייבים להזדהות עם העמדות שלנו. ההצבעה היא אי-אמון

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן —

לא באה לומר שיש לנו אמן בממשלה. אלא באה לומר שאנו סבורים שלאור הנסיבות שהשתררו לאורך גבול הצפון אין מנוס לישראל ולנקוט צעד צבאי, שירחיק את המחבלים מן הקרבה אל הגב. ליחסל את התשתית ואת הבסיסים שלהם שם וכך נביא את השלום ליישובי הגליל. התבססנו בעמדתנו באותו יום לא רק על מה שראש הממשלה בגין אמר לנו בשיחה סטורה אלא גם על מה שהוא אמר מעל בימת הכנסת. זו היתה הסיבה שהצבענו נגד הצעת אי-האמון של חר"ש.

היום המצב שונה. היום, כמו אז, אין לנו אמן בממשלה. אבל, גם אין לנו אמן ואין אנו רואים עין בעין עם חבר הכנסת וילנר את הדברים שהוא השמיע עין בעין בנמקו את הצעת אי-האמון. איננו מאמינים שפתרון הבעיה של המשך תהליך השלום או פתרון הבעיה הפלשתינאית או פתרון הבעיה של הגבול המזרחי שלנו יכול להיות פתרון קיצוני, ומה שהליכוד רואה כפתרון ומה שחר"ש רואה כפתרון — אלה הם הפתרונות קיצוניים שלא יביאו את השלום. וכשאני אומר "פתרון קיצוני", אני מתכוון לפתרון שמקנה לאחד הצדדים מאה אחוזים של שאיפותיו, ומשאיר את האחרים בידיים ריקות. גם הליכוד וגם חר"ש, בדרך ראייתם את הפתרון לבעיה זו, עונים על שאיפות אחד הצדדים ומשאירים את הצדדים האחרים בידיים ריקות.

סיעת חר"ש — וכך אמר שוב חבר הכנסת וילנר היום — רואה את הפתרון בכינון מדינה פלשתינאית עצמאית. פתרון כזה מגשים את שאיפות הפלשתינאים הקיצונים, המיצגים עליידי אש"ף, אבל הוא איננו עונה על צורכי הביטחון של ישראל והוא גם איננו עונה על צרכיו של העם הפלשתינאי. חברי הכנסת, העם הפלשתינאי איננו אש"ף: העם הפלשתינאי מיליון ורבע פלשתינאים החיים במדינת ירדן של היום, ישראל ועוד כמה מאות אלפי פלשתינאים הפזורים בלבנון ובמקומות אחרים.

הצעתו של חבר הכנסת מאיר וילנר לכינון מדינה פלשתינאית עצמאית אומרת, שיש לקחת ארבעה מיליוני פלשתינאים אלה ולפצל אותם בין שתי מדינות ערביות ריבוניות. אין בזה פתרון של הבעיה הפלשתינאית, ולכן זוהי אחיזת עיניים. כשלב ראשון, אולי יהיה בזה פתרון כלשהו, אבל רק כתנאי שזה יהיה שלב ראשון. אם אותה מדינה פלשתינאית עצמאית תרחיק את שליטתה גם על הפלשתינאים מעבר לירדן ותתאחד עם המחצית השנייה של הפלשתינאים, ואחר כך תגשים את האמנה הפלשתינאית, ואחרי שהיא תפנה לעבר רבת-עמון היא תפנה גם לעבר עכו ויפו — אז יש בזה פתרון כולל לבעיה. אבל בכינון מדינה פלשתינאית עצמאית כשטחים המוחזקים עליידי ישראל אין פתרון של הבעיה הפלשתינאית. בכל סיכון ביטחוני לישראל, וישראל איננה יכולה לקבל סיכון זה על עצמה.

באותה מידה, הפתרון המוצע עליידי הליכוד, כלומר — הנצחת המצב הקיים, גם הוא פתרון קיצוני, פתרון הנוהז לישראל את כל שאיפותיה ההיסטוריות, הדתיות וכן הלאה, אבל משאיר את האחרים האחרים לבעיה הזאת בידיים ריקות. ושוב, פתרון כזה מחלק את העם הפלשתינאי בין ירדן ובין ישראל. בפתרון כזה חושאר ירדן אחראית למחצית הפלשתינאים, ומה שעיקר בעיני — פתרון כזה טומן בחוכו סכנות חמורות לישראל כעתיד.

מעבר לקשיים היומיומיים, הקשיים של שליטה במיליון ורבע פלשתינאים יום יום, מעבר לנוק שהמצב הזה גורם לנו בעיני העולם, הרי המשך המצב הקיים יש בו שתי סכנות

מתוחכס ומתקדם שברית-המועצות מזרימה לה. על כל אלה אומר חבר הכנסת המציע את הצעתו, שזו תרומה לשלום.

מול תופעה זו ישראל חייבת להיערך כראוי לכל נופתה, ובראש ובראשונה עלינו להרתיע את התוקפנים, כדי להרחיק את סכנת המלחמה. השיתוף בין ישראל לארצות-הברית במישור המדיני-הביטחוני הוא תרומה חשובה בעליל להרתעת התוקפנות ולמניעת המלחמה. יש בו כדי להביא לידי התפכחות של סוריה ושל ברית-המועצות מפני כל מחשבה מלחמתית תוקפנית. יש חשיבות לכך שתופעות תוקפניות, שהיינו עדים להן בזירות אחרות בעולם מצד ברית-המועצות, לא ימושו באזורנו. לכן השיתוף הזה, העקרוני, שהוסכם עליו בין ארצות-הברית לבין ישראל, תהיה לו השפעה חיובית על היציבות באזורנו ואולי הוא עשוי אף לקדם את תהליך השלום.

כפי שאמר ראש הממשלה השבוע בהודעתו המדינית בכנסת, בשיחותיו בארצות-הברית לא הוסכמו דברים שלצ ניהול להם פומבי, ישראל לא נטלה על עצמה מחויבות צבאית כלשהי. לישראל ולארצות-הברית יש אינטרסים משותפים באזור, ויהיה זה מוזר ובלתי מתקבל על הדעת שלא לנצל זהות זו של אינטרסים לשם חיזוקה של ישראל, לשם הרתעת תוקפנות ולשם קידום תהליך השלום.

הטענה שהשמיע חבר הכנסת וילנר, כאילו ההפצצות של צה"ל ושל צבא ארצות-הברית בלבנון, שהיו בימים האחרונים, היו הפצצות מתואמות, היא טענה חסרת שחר, כמו המדיניות שהוא מטיף לה בשירות ברית-המועצות זה 35 שנה. עברי מוסקבה מדברים פה מעל כמת הכנסת על כך שיש, כביכול, הפכה להיות משרתת של האינטרסים האמריקניים. אלה דברי הבל. ישראל וארצות-הברית יש להן אינטרסים משותפים, ואין האחד משרת את הענה אלא למטרות חיוביות הנחוצות לשתי המדינות, על כל פנים למדינת ישראל. על כגון דבריו של חבר הכנסת וילנר נאמר: "טובל ושרך בידו".

אדוני היושב-ראש, הואיל וטענותיו של חבר הכנסת וילנר הן, כמובן, חסרות שחר ואין בהן כל יסוד, אני מבקש מן הכנסת לדחות את הצעתו להביע אי-אמון לממשלה.

אדוני היושב-ראש, אתמול אירע בירושלים מעשה שהוא מן החמורים ביותר שירענו. הוא תוצאה ישירה של הטרור המופעל עליידי ארגוני המרצחים למיניהם נגד מדינת ישראל, ובראש ובראשונה נגד אזרחים של מדינת ישראל, אנשים, נשים וטף. אין להרבות מלים על הזוועה שניצבנו בפניה אתמול, אין להרבות במלים על המחזות קורעי הלב שהיינו עדים להם. הלב דואב על המכה והאסון אשר הנחיתו בני עוולה על אזרחים תמים. דבר אחד אפשר לקרוא היום בקול גדול לעולם כולו: להתכונן ולדעת שטרור יש להדביר, ולא לעודד. לדאבוננו, אין הקהילה הכינ' לאומית ראה נושא זה עין בעין מענו, אבל שמה ושמה זוועה זו, שהיינו עדים לה אתמול, תלמד את הקהילה הבין-לאומית, כי מלחמה לה בכל תופעות הטרור בכל מקום שהן.

הי"ר מ' סבירוך:

אני מודה לשר המשפטים, אנו עוברים עכשיו להודעות סיעות. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים ברילב, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק יזר.

חיים ברילב (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כ"א כיוני 1982, ביום הלחימה השלישי למלחמת של"ג, הגישה סיעת חר"ש הצעת אי-אמון לממשלה, וסיעת המערך הצביעה נגדה. הצבעתנו אז

פעולה, הקיימים זה שנים, ואני בהחלט בעד העמקתם. כמו התחום המודיעיני, הטכנולוגי, הפקת לקחי מבצעים משותפים ותיאום עמדות מדיניות. בכל אלה חשוב מאוד שיהיה שיתוף מרבי בינינו לבין ארצות-הברית. אבל חרגילים משותפים, תמרונים משותפים כאלה צבא-הגנה לישראל ושל צבא ארצות-הברית — אינני יכול לראות נושא אחד שבו תרגילים כאלה הם רלבנטיים. כשאני לוקח את הנושאים שלי הגדרתי הם חיוניים לביטחוננו. אני יכול לראות תחומים שבהם תרגילים משותפים כאלה הם חיוניים, אבל אז מדובר לא במבצעים שהם בנפשונו, אלא במבצעים המשותפים אולי אינטרסים שאינם שלנו, ולכן אני מתנגד. לכן אני רוצה להזהיר בהודמנות זו את הממשלה מפני שיתוף פעולה בתחומים שאינם בגדר קונסוס לאומי, שאינם בגדר נושאים חיוניים ישירים לביטחוננו.

אם כן, אדוני היושב-ראש, מאחר שאיננו מקבלים לא את עמדת חר"ש המציעה אי אמון ולא את עמדת הממשלה, שבה אין לנו אמון, אנחנו נימצע.

היור' מ' סבידור:

חודה לחבר הכנסת ברי"ב. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק זייד, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

תופיק זייד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כפי הסימנים מעידים שאנו עומדים בפני מצב מסוכן מאוד. בפני הרפתקה צבאית מלחמתית חדשה של ישראל נגד סוריה, לבנון והפלשתינאים. כל הסימנים מעידים שפניה של ממשלת שמיר הם למלחמה חדשה. שאין לה שום קשר עם ביטחונה של מדינת ישראל, ויתירה מזה, היא חלק מההשתלבות בתוכניות האסטרטגיות — לא רק האזוריות אלא גם הגלובליות — של ארצות-הברית.

ממשלת שמיר היא חדשה-ישנה, היא חדשה מבחינת זמן כינונה, אבל ישנה מבחינת המדיניות, כי היא ממשיכה את מדיניות הממשלה שקדמה לה. כממשלה חדשה היתה לה הזדמנות היסטורית לשים קץ להרפתקה הצבאית הלבנונית מאז יוני 1982, שעלתה הרבה קורבנות ישראליים, לבנונים, סורים ופלשתינאים, אבל ממשלת שמיר לא ר"ק שלא ניצלה הזדמנות זו, אלא היא גם מעמידה את המדינה ואת כל האזור בפני מלחמה חדשה. שתעלה פי כמה מהמלחמה בלבנון, שעדיין נמשכת. כנראה, מר שמיר, ראש הממשלה, מבין היטב, שאין ראש ממשלה בישראל יכול להיכנס להיסטוריה כלי להסתכן ביוזמה מלחמתית משלו נגד העם הערבי-הפלשתינאי. נגד עמי ערב ונגד תנועת השחרור הלאומית הערבית.

ההסכמים שמר שמיר הביא אתו בחוזה מארצות-הברית הוכיחו, שהממשלה הזאת היא ממשלה של עבדות רשמית גמורה של ממשלת ישראל לארצות-הברית, הוא דיבר על תפנית חדשה בשיתוף הפעולה האמריקני-ישראלי, זו התפנית: העבדות הרשמית החדשה הזאת היא התפנית, וכדור שהסכמים האלה מתרכזים בעיקרם בתוכניות של תוקפנות אמריקני-ישראלית משותפת נגד סוריה. המטרה העיקרית של ביקור שמיר וארנס בארצות-הברית היא סיכום הדברים בעניין האסטרטגי הזה.

בנאומי שלוש כנסות אמר מר שמיר, שהוסכם להקים קבוצת עבודה מדינית-צבאית משותפת, שתמליץ על דרכי פעולה אפשריות להשגת המטרות המשותפות. היום אמר השר נסים, שיש זהות במטרות בין ארצות-הברית לבין ישראל. הוועדה הזאת חזון בריצוע המרונים משותפים לצבאות שתי המדינות. גם קראנו מה שפורסם בעיתונים, וכנראה, תמרונים

לעתיד: הסכנה האחת — אינני מאמין שאפשר להגשים את הרעיון הציוני במדינה שבה חיים שני צמים, שלושה מיליונים וחצי יהודים ושני מיליוני ערבים. אינני מאמין שאפשר לקיים דמוקרטיה אמיתית במדינה כזאת. אינני מאמין שאת הרעיון הציוני, כלומר הפיכת ישראל למדינה יהודית, אפשר להגשים בתנאים כאלה. ומעבר לזה, וזאת הסכנה השנייה, אין לי ספק שסכסוך פתוח, בעיה פלשתינאית בלתי פתורה, אלה מהווים מניעים לגורמים ערביים קיצוניים נגד ישראל, מניעים שהיום הם אינם מסוגלים לממשם, אבל איש אינו יכול לחת ערובה לכך שכעוד 5, 10, 15 או 20 שנה לא יימצא גורם ערבי מדיני או אחר שיחשוב שיש לו הפוטנציאל, שיש לו האמצעי, שיש לו היכולת להכריע בסכסוך על-ידי מהלך צבאי.

כך שהסכנות של מדיניות הליכוד הן גם בחסור יכולתנו להגשים את הציונות במלוא מוכן המלה וגם בכך שבמוקדם או כמאוחר אנו עלולים למצוא את עצמנו במלחמה, שגם אם ננצח בה, היא לא תפתור את הבעיה, אלא תביא אותנו שוב למצב דומה לזה שבו אנו נמצאים היום.

לכן, פתרון הבעיה איננו יכול להיות קיצוני, לא הפתרון של חר"ש ולא הפתרון של הליכוד. הוא יכול להיות רק פתרון של פשרה, שבה שום צד אינו מקבל מאה אחוז של שאיפותיו אבל כל צד מקבל את ההבדל לו ביותר: ישראל מקבלת את השטחים החיוניים לה לביטחונה, הפלשתינאים משתחררים מהשלטון הישראלי ויכולים להיות במדינה ירדנית פלשתינאית, וירדן משתחררת מהסכנה שביהודה ובשומרון חקום מדינה פלשתינאית או שהשטח הזה ייכלע על-ידי ישראל.

צרי לי לומר, שממשלת ישראל איננה מנצלת את התמורות שחלו באחרונה באזורנו. היא איננה מנצלת את החלשת אש"ף כדי לצאת ביוזמה ולהעמיד את ירדן במבחן האמיתי, במבחן האומרי: האם עדיף המצב הקיים או עדיף שלום תוך נכונות להסתפק בחיוני ביותר?

אשר ללבנון, גם כאן איננו מקבלים את הפתרון של חר"ש. האומר שעלינו לצאת משם מחר בבוקר, ולא את הפתרון של הליכוד, שגורם לכך שנהיה תקועים בפרעל בעומק לבנון עם אוגדות של צה"ל בלא מוצא וכלי לוח זמנים סביר.

אנו סבורים שבכל הפרשה הלבנונית יש יסוד אחד שהוא מענינה של ישראל, והוא שטח הביטחון הסמוך לגבול. כדי להבטיח שלא יחזרו לשם המחבלים ולא יקימו תשתית, איננו צריכים לשהות בלבנון עם אוגדות, ואיננו צריכים לשהות בלבנון סמוך לסורים. מספיק לנו כוחות מינימליים שלנו, שיחזקו את הכוחות המקומיים וימנעו את חזרת המחבלים. כך שגם בסוגיה זו איננו מקבלים לא את עמדת הליכוד ולא את עמדת חר"ש.

ומלה אחרונה על המסע לארצות-הברית אשר נערך בשעת רצון, בשעה נוחה מאוד לישראל, בשעה של שנת בחירות בארצות-הברית ובשעה שארצות-הברית מאוד רוצה אותנו בלבנון לצדה. אין זה אסון ליהנות משעת הרצון הטובה הזאת. ואם ישראל קיבלה סיוע כלכלי משמעותי, מוכן מאליה שהיא לקחה אותו ויש לכרך על כך.

אבל אני רוצה להזהיר מהיום שבו יידרש תשלום עבור הסיוע הזה. אני רוצה לומר, שישראל מעולם לא ביקשה מארצות-הברית או מגורם אחר כלשהו להילחם למען האינטרסים שלנו. אבל כמות מידה אסור שישאל תיהפך ל"חבר להשכיר". אני חושש שגם ההסכם האסטרטגי-מדיני הכיטחוני הזה, אף שלא מכל מה שנוגע לכמה תחומי שיתוף

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן —

היו"ר מ' סכידר:

חבר הכנסת זיאר, זמן פג. אם אתה רוצה שתיים-שלוש דקות כדי לסיים את דבריך — בכקשה הכנן זאת.

חופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שלוש דקות בבקשה.

העמדה של ברית-המועצות ידועה — זכותה של מדינת ישראל להתקיים. אבל היא נגד התוכניות של ישראל לחיסול העם הערבי הפלשתינאי הנאבק למען זכויותיו הלאומיות בחסות תנועת השחרור הלאומית הערבית.

אתם צריכים לדעת — ברית-המועצות לא תעמוד מן הצד. במיוחד בפעם זאת. היא מעולם לא עמדה מן הצד. יכול להיות שייווצר מצב, שכחוצאה מתוקפנות ישראלית ברית-המועצות לא זו בלבד שלא תעמוד מן הצד, אלא גם תניש. כפי שאתם יכולים להבין, עזרה ישירה, גם צבאית, לסוריה ולכוחות הפטריוטיים בלבנון — הפלשתינאים והלבנונים.

אתם יכולים לשלוט ביוזמה שלכם — — —

יצחק ברמן (הליכוד):

חבר הכנסת זיאר, אתה מחזק את הצורך בהסכם אסטרטגי.

חופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הפורמולה שלנו — אל תפנו נגד סוריה ונגד העם הערבי הפלשתינאי. יוזמת השלום אפשרית. אפשר לקבל הצעות שלום על בסיס קביעת ההגדרה העצמית של כל העמים, חיסול הכיבוש — ואז יהיה הכול בסדר ויהיה שלום. אם תמשיכו במדיניות הזאת — תעמידו את המדינה שלכם בפני סכנה חמורה מאוד שקשה לתארה.

יצחק ברמן (הליכוד):

חבר הכנסת זיאר, אָמרת שאם לא תשתנה המדיניות, רוסיה תתערב בכוח צבאי.

קריאות:

— — —

חופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ברית-המועצות לא תעמוד מן הצד כאשר מאיימים על גבולותיה וידידיה. אם לא תשתנה המדיניות ותתקיפו ותקיימו מלחמות נוספות — אתם תעמדו בפני סכנות חמורות מאוד. יכול להיות שאתם יכולים לשלוט בתחילת המלחמה, אך אני יודע אם תוכלו לשלוט בתוצאות המלחמה שאתם כעצמכם תיוזמו.

היו"ר מ' סכידר:

אבקש לסיים.

חופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מסיים. אתם צריכים לראות את המצב בפרספקטיבה. אתם חזקים יותר מסוריה — בסדר. יכול להיות: אני יודע עד מתי ועד כמה אתם חזקים יותר. אבל אתם עדיין חלשים מול חזקים מכם ואתם מעטים מול רבים מכם מבחינה כמותית. כפי שאמרה ראש הממשלה גולדה מאיר ז"ל.

אני רוצה לומר מלים מספר על הדיכוי בשטחים הכבושים, בטוֹלִיכְרס. בשכם, בחברון, בכל מקום. הממשלה עברה לחיזוק הדיכוי בשטחים הכבושים, להעמקת ההתנחלויות ולמתן יד חופשית למתנחלים ולפשעים שלהם. לאחרונה היא גם אימצה את התוכנית לחיסול מתנות הפליטים.

אנחנו רואים שהממשלה הזאת כלל אינה ראויה לאמון גם בגלל מדיניותה הכלכלית, המביאה כל יום למדינה ולעם הישראלי טרגדיות וקטסטרופות כלכליות.

אלה כבר התחילו בשמי לבנון. בהפצצות משותפות. כפי שפורסם לפני כמה ימים. התוכניות כוללות גם הצעת ציור אמריקני בישראל. אפשר להבין מכך, שמה שפורסם על טילי "פרשינג" בישראל הוא אמת.

מר שמיר אומר: לשיתוף הפעולה הצבאי הגלוי יהיה משקל הרחעתי. ברור שהכוונה איננה רק לסוריה אלא גם לברית-המועצות. אבל המטרה המיידית היא להכניע את סוריה מבחינה צבאית ולהגיע להסדר חדש בלבנון. אחרי שכל התוכניות הקודמות, הנקראות "הסדר חדש", נכשלו: זאת אומרת, חיסול הכוחות הפטריוטיים הלבנוניים והפלשתינאיים. נוסף על כוחה הצבאי של סוריה, ממשלת שמיר, חושבת שאפשר להשיג את זה בכוח צבאי. אבל סוריה אינה עומדת לבדה וסוריה אינה חלשה. סוריה של היום אינה סוריה מלפני שנה ולא סוריה מלפני שנתיים. יכולת העמידה שלה השתפרה, וכל הרפתקה צבאית נגד סוריה תעלה הרכה יותר מכל הרפתקה קודמת.

הממשלה הזאת מתעלמת מהתוצאה העיקרית של המלחמות הקודמות: אי-אפשר לפתור את בעיית המזרח התיכון, את הסכסוך הפלשתינאי-הישראלי בדרכים צבאיות. עשרות השנים שעברו הוכיחו, שזה בלתי אפשרי. מלחמת לבנון, ההתקפה הברברית נגד לבנון בשנה שעברה, שעדיין נמשכת, הוכיחו שאי-אפשר לפתור את הבעיות הפוליטיות האלה בדרכים צבאיות.

הפתרון הוא בהפסקת כל המדיניות הישראלית האגרסיבית. הפתרון צריך להתבסס על נסיגה מיידית, על נסיגה מהשטחים שנכבשו בשנת 1967 ועל הסכמה לזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי-הפלשתינאי ולזכותו להקים מדינה משלו בהנהגת אשף.

שיתוף הפעולה הצבאי עם ארצות-הברית וההשתלבות בתוכניות האגרסיביות של המדינה האימפריאליסטית החזקה ביותר מסכנים את ביטחונה של ישראל. תוכניות אלה הן חלק מההסלמה האמריקנית בכל מקום בעולם, כאמריקה הלטינית ובמזרח התיכון. אתם צריכים להבין, שארצות-הברית איבדה את היוזמה ההיסטורית, אם היא מגיעה להתקפה צבאית על גרנדה, ארץ של עם היומנה 100,000 תושבים. מה זאת אומרת? — היא איבדה את היוזמה ההיסטורית, ואפילו במדינות קטנות כאלה אין היא יכולה לפתור בעיות דרך שכנוע אלא באמצעות כוח צבאי. להשתמש בכוח צבאי נגד מדינה המונה 100,000 תושבים — זו כושה לארצות-הברית. מבחינה אחרת זוהי הוכחה, שהיא איבדה את היוזמה ההיסטורית. זה לא סימן של כוח צבאי של ארצות-הברית.

ראש הממשלה מר שמיר מנסה להסביר את שיתוף הפעולה עם ארצות-הברית, כפי שהוא עשה זאת בוועידת הקבלנים שלשום: איש אינו יכול לדרוש מ ישראל, שתעמוד לבדה בהתמודדות עם סוריה, בגלל המעורבות הסובייטית. העכבר קופץ פה מהשק — אתם רוצים להדק את שיתוף הפעולה עם ארצות-הברית לא כדי להרחיק את סוריה, אלא כדי להרחיק את ברית-המועצות וכדי להשתלב בתוכניות אנטי-סובייטיות. זאת המטרה העיקרית בשיתוף הפעולה שלכם עם ארצות-הברית.

העמדה של ברית-המועצות כלפי ישראל ידועה. זכותה של מדינת ישראל להחזיקים. זו העמדה הקלסית ההיסטורית הידועה מאז שנת 1947 — 1948.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה
בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן —

או שיש סכנה שהטקטיקה תפגע במהות. למערך — בלי דמגוגיה בדברים שבהם אסור לעשות דמגוגיה; ולא רצות-הברית — בלי אשליות, או בלי המשך מדיניות האשליות על מדינות ערב.

יש כאן מצב שהייתי קוראת לו מצב חלמאי. כולם מדברים באופוריה גדולה על שעת רצון. מהו פה המצב החלמאי, ומדוע קודם לא היתה לנו שעת רצון? היינו במצוקה, בוויכוח ובעימות בינינו לבין ארצות-הברית, משום שלא היינו מוכנים לוותר לתביעות שהיא תבעה מאתנו. מהי היום שעת הרצון? ארצות-הברית מתפכחת לאט לאט — נקווה שהיא תעשה את זה מהר יותר ולא יאריך זמן — ואינה לוחצת עלינו. בשעת רצון זו, שבה בעצם היא נסוגה, אנחנו מיומחמנו אומרים, שאנחנו מוכנים לוותר עכשיו. איזה חלם זה? הרי צריך להיות ההיפך בדיוק, אם יש שעת רצון, הכיוון צריך להיות הפוך בדיוק, ולנצל את שעת הרצון שארצות-הברית נמצאת היום במצוקה ולומר לה לרדת מאותם לחצים שדורשים את אותם ויתורים, שגם ישראל לא רק לא יעשה אותם, אלא הוא אינו יכול לעשות אותם.

אני אומרת לממשלה לנצל את שעת הרצון הזאת. אומנם, כדי להתנחל בארץ-ישראל ולהמשיך את המפעל הציוני כל שעה היא שעת כושר, כל שעה היא שעת רצון, אבל נכון, בפוליטיקה יש לפעמים גם חשיבות לעיתוי אובייקטיבי של רגע אחד, של שעה אחת. היום צריך לנצל אותו, וכבר אמרתי מעל במה זו, שבנושאים של לחצים על ארצות-הברית יש לא רק לרדת מתוכנית רייגן, אלא להסביר לארצות-הברית, היום ארצות-הברית אומרת: אני מודאגת באמת מהמצב הכלכלי במדינת ישראל — והיא מודאגת: אבל מי בעיקר גרם למצוקה הכלכלית הזאת, אם לא אותם לחצים של ארצות-הברית, שנוותר על אותם משאבים כלכליים בסיוע שיקלו להביא אותנו לעצמאות כלכלית? אם ארצות-הברית מודאגת מהמצב הכלכלי אצלנו, תחלמד מהשגיאה שלה. את הנפט שנשפך בחולות סיני אי-אפשר להחזיר. אינני אומרת שהתניגה הכלכלית שהיתה לא הוסיפה למצוקה הכלכלית. היא הוסיפה, אבל גם בלי התניגה הזאת לא היינו צריכים לאבד את אותו משאב כלכלי שהיה יכול לפתור את המצוקה במרבה. יושב כאן שר האוצר לשעבר, שפעמים רבות אמר, שמפני שאין לנו את הנפט אנחנו במצוקה קשה, מלבד פתרונות נוספים-שחסרים. צריך להעמיד את ארצות-הברית על השגיאה שנעשתה.

בנושא התנחלויות בארץ-ישראל אסור לבוא ולשחק באותו משחק של "מוכנים ללכת למשא-ומתן". נכון שבנושא זה הממשלה עדיין עומדת על הסכמי קמפ-דייוויד. פעמים רבות אמרתי ש"התחיה" יכולה להיות עם הנוסחה של הסכמי קמפ-דייוויד, כי הדבר הזה למעשה מת כבר מזמן. אבל צריך להיזהר, אם זה עובר לממשלה, באופן טקטי אסור לעבור את הגבול.

באשר למערך, אמרתי: בלי דמגוגיה. המערך עבר מזמן את הגבול של ביקורת לגיטימית של אופוזיציה. אינני רוצה להתייחס היום לנושא לבנון, כשהמערך מאגף את כל הפעולה של מלחמת לבנון כאלו הוכחו במיוחד לחסל את הטרור ולא חיסלו אותו; כאילו רק זאת היתה המטרה, וכאילו אפשר היום לדבר על יציאה מלבנון בלי סידורים ביטחוניים, והמערך לא טורח לומר מה הם הסידורים הביטחוניים.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
חברת הכנסת גאולה כהן, מה באמת היתה המטרה של המלחמה?

לסיום דברי אני רוצה להגיד, שקיימת הסלמה בדיכוי וכגזענות בישראל ובדיכוי ובאפליה נגד האוכלוסייה הערבית. מה שקורה כנצרת-עילית יוצר אווירה בלתי נסבלת — — —

היור"מ סבידור:

חבר הכנסת יואל, נחתי זמן מעל ומעבר למקובל גם לך וגם למגיש ההצעה.

תופיק יואל (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היה נדיב עד הסוף.

היור"מ סבידור:

תראה מה יש לנו בסדר-היום. אני מבקש לסיים.

תופיק יואל (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מסיים. ראיתם בטלוויזיה את פינקלשטיין ושמעתי אתו. כמה "פינקלשטיינים" יש במדינה הזאת? כמה "פינקלשטיינים" יש בכנסת?

שושנה ארכלי-אלמולינו (המערך):

אף אחד.

תופיק יואל (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אף אחד ואף אחת. יפה.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

הכנסת התאחדה בגינוי והמפלגה שהוא מייצג רצה לכנסת וקיבלה פחות משליש האחוז. אז איך אתה אומר שיש בכנסת הרבה כמות?

תופיק יואל (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא אמרתי שיש הרבה. רק שאלתי. פינקלשטיין הוא סימפטום של מחלה של המדינה ושל מדיניות הממשלה.

היור"מ סבידור:

חבר הכנסת יואל, בבקשה, משפט אחרון לסיום.

תופיק יואל (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

על כל הדברים האלה ובעיקר על תוכניותיה המלחמתיות של הממשלה — אנחנו מביעים אי-אמון לממשלה, כיוון שהיא תגרם לקטסטרופה נוספת וחדשה במזרח התיכון, ובמיוחד לערם הישראלי.

היור"מ סבידור:

תודה רבה לחבר הכנסת יואל, חברי הבית, אני מבקש שלא להפריע. יש לנו לוח זמנים כה עמוס.

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת שמואל הלפרט.

גאולה כהן (התחיה):

אירוני יושב-ראש הכנסת, כנסת נכבדה, בהמשך לדבריו של השר נסים על הפיגוע העצוב שהיה אתמול בירושלים יש מקום לתזכורת קצרה קודם כל על אמת פוליטית ציונית אחת: הטרור נמשך בגלל הבנייה הציונית, והבנייה הציונית היא הבנייה שליד קבר יוסף בשכם והבנייה ליד קבר הרצל בירושלים. האמת הציונית-הפוליטית השנייה היא, שהבנייה חומשן של אף הטרור ועל אף אלה שמעודדים אותו מלכתחילה או בדיעבד: מעודדים אותו מבחוץ, כמו הסורים והרוסים, או מעודדים אותו מכפנים, כמו עושי דברם — מגישי הצעת אי-האמון הזאת.

לא עליתי לכאן לנאום, אלא לנגוע בשלושה מסרים קצרים. מסר אחד לעצמנו, לממשלה, אומר בקיצור: בלי טקטיקה, בבקשה, בדברים שבהם לא יכולה להיות טקטיקה,

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן —

רק בגלל הבחירות בארצות-הברית. יש לה עוד אשליה. אנו צריכים לחתור לשחרור אותה מאשליותיה, או לפחות לא להיות שוב קורבן של ממשלות שלה. דווקא בגלל שעת הרצון.

אני רוצה לסיים ולומר, שלצערו הרב יש היום אי-הקונסנסוס בעם, או בחלקים של העם, בנושאים מהותיים. אי-הקונסנסוס הזה הוא מדאי, ומדאי גם אותי. אסור לברוח ממנו, אסור להתעלם ממנו, צריך להתמודד אתו; אבל דבר אחד ודאי אסור — להיכניע לו.

היור' מ' סבירור:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל הלפרט, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני להביע צער וכאב על האסון הכבד שהיה אתמול בירושלים, כאשר בפיגוע הנפשע באוטובוס נהרגו ארבעה אזרחים שלווים, ה' ינקום דמם, ונפצעו 43. כאשר עשו את דרכם לבתיהם, לאחר העבודה או הלימודים. הנני שולח מכאן תנחומים למשפחות השכולות וברכת רפואה שלמה והחלמה מהירה לפצועים.

נרמה לי שזו ההזדמנות לחזור על מה שנאמר כבר כמה פעמים, כי יש צורך להגביר עוד ועוד את העירנות הדרושה למניעת מעשי פשע כאלה. ארגוני החבלה הוכיחו ומוכיחים, כי הם אינם שוקטים על השמרים. הם עושים כל מה שביכולתם, אפילו בשעות הקשות ביותר להם, כאשר מחוללים בינם לבין עצמם קרבות לחיים ולמוות, עלימנת לפגוע בנו. עלינו להגביר את העירנות, לא להיכנס לשאננות ולנקוט את כל הצעדים האפשריים כדי למנוע מעשים כאלה.

עם זאת, פעולות טרור רצחניות מסוג זה רק מחזקות את הצורך בשיחוף פעולה עם כל גורם, אשר יש בידו לסייע לפעול נגד אותם ארגוני חבלה ושולחיהם, גורמים הרוצים לראות את המזדה התיכון צועד לקראת שלום. שיתוף פעולה כזה הוא חיובי כהחלט. במיוחד כאשר הדברים אמורים במעצמה כמו ארצות-הברית. לכן ההסכם על שיתוף פעולה שהושג בשיחותיו של ראש הממשלה בוויינגטון, לא רק שאינו עילה לאי-אמון בממשלה, אלא להיפך — הוא סיבה נוספת לחיזוק התמיכה בה.

חברי הכנסת, ראש הממשלה ושר הביטחון ראויים לכריזה מיוחדת על ההישגים החשובים שהשיגו בשיחות עם נציגי ארצות-הברית דונלד רייגן ועם ראשי ממשלה. ההישגים כתחומי החוץ, הביטחון והכלכלה חשובים ביותר במיוחד בימים אלה. כאשר ישראל נתונה במצב כלכלי קשה, כך, למשל, הגדלת המענק הצבאי מ-850 מיליון דולר ל-1.4 מיליארד דולר, הגדלת הסיוע הכלכלי מ-950 מיליון דולר ל-1.2 מיליארד דולר לשנה והסכמי להגיע לאזור סחר חופשי, דבר שיגדיל פי כמה את היצוא שלנו לארצות-הברית, כל אלה פותחים בפני ישראל אפשרויות ואופקים חדשים של תנופה כלכלית. חידוש ישראלי וציאה מהמסגר החמור שבו היא נתונה כיום. גם הצבת מחסני חירום של תחמושת וציוד רפואי בישראל חשובה ביותר ויש לה משמעות כלכלית שאין להתעלם ממנה.

מעבר לתחום הכלכלי, יש להישגים בשיחותיו של ראש הממשלה בארצות-הברית משמעות מדינית וביטחונית חשובה

גאולה כהן (התחיה):
אין לי זמן לדבר על זה כעת, ומלבד זה, כבר אמרת את זה יותר מפעם אחת. אומר לך משפט אחד, כי אמרתי את זה כבר בהרבה משפטים מעל כמה וזאת וזאת יכול לקרוא את הדברים בפרוטוקולים: מעבר לעניין של ההישגים ובאיוז מידה יכלו להיות יותר הישגים, המטרה היתה המשך המאבק באותו אויב שענינו לא רק לקריית-שמנה, אלא גם לקריית-ארבע ולקריית-מוצקין. זה המשך המאבק באותו אש"ף, שהתיישב שם והקים לו מדינה. המטרה היתה לא רק שלום הגליל. כך אמרתי, זו עמדותי, ולכן יש קשר בין מה שקורה שם לבין המדיניות שלנו כיהודה ובשומרון.

אמרתי למערך: בלי דמגוגיה, ובנושא יהודה ושומרון זה דמגוגיה אחרי דמגוגיה, ואני רוצה למנות רק שתיים-שלוש דוגמאות. כולנו מכירים את תוכנית אלון. שרק אם נמשך לומר שאנחנו מוכנים לבוא למשאומתן — וידוע שבמשאומתן שני הצדדים מוכרחים לוותר — הנה הם באים למשאומתן. אינני מדברת על כך, שבמשך שנים רבות אמרו את זה ואיש לא בא למשאומתן, אבל אם אז לא באו, היום על אחת כמה וכמה. אם סאדאת בא למשאומתן, להותנו ולאסוננו, ועוד נשלם מחיר כבד על זה, הוא בא מפני שהוא ידע מראש שהוא יקבל הכול. חוסיין לא יבוא היום למשאומתן אם הוא לא יחשוב וידע שהוא יקבל הכול, גם את ירושלים המזרחית. את זה יודעים גם האחרים, וגם המערך, אבל הוא ממשיך לומר: בואו נקרא לו למשאומתן. המערך יודע שהוא עצמו אינו יכול לסגת מהחלקים המשמעותיים ביותר לחוסיין, מירושלים המזרחית, מסביבתה ומבקעת-הירדן, אבל הוא ממשיך לדקלם את אותו דקלום, כי הוא אינו צריך להיות אחראי לביצוע.

הדמגוגיה השנייה של המערך היא ההבחנה בין ירדן לבין אש"ף. למי למסור את אותם חלקים שהמערך מוכן למסור ביהודה ובשומרון, וחס ושלום לא לידן אש"ף וערפאת. המערך אומר: אנחנו נגד מדינה פלשתינאית, אבל לידן חוסיין — כן; לידן הכחור הטוב, שלוש פעמים חקף אותנו עם כולם יחד ככונה להשמד אותנו, משנת 1948 עד היום הזה. הרי הוא היה בין אלה שהכריזו מלחמת השמד עלינו או שהשתתפו במלחמה אחרת, אבל הוא עדיין הכחור הטוב והמתון של המזדה התיכון, אבל לירדן — כן, לחוסיין — כן. חוסיין הרי חי לנצח. כמובן, אם מישוה אחר יחליף אותו, זה לא יהיה באשמתנו. אם מישוה יחליף אותו וירצה להקים מדינה פלשתינאית, צה"ל לא ייתן. הוא יצא למלחמה, שוב מלחמה... למעשה, אין שום הבדל למי אתה מוסר את זה, ודאי שלא מבחינה מוסרית, אבל גם מבחינה מוסרית חוסיין איננו כשר. יתירה מזאת, האם מבחינה מדינית ומעשית יכולים אנו להכתוב להם במי הם יבחרו לשלוט שם, אם הם יסכימו בכלל לחלוקה המגוחכת הזאת של תוכנית אלון?

רענן נעים (המערך):

מתי את מקימה תנועה לנסיגה מהבקעה?

גאולה כהן (התחיה):

סליחה, חבר הכנסת רענן נעים, אני תמיד שמחה לדבר אתך, אבל נותרו לי שתי דקות, ואני חייבת לסיים.

משפט אחרון, כלפי ארצות-הברית. אמרתי לממשלה שלנו — בלי טקטיקה: למערך — בלי דמגוגיה; ולארצות-הברית — בלי אשליה. אני אומרת זאת גם כלפנינו כי ארצות-הברית, על אף שעת הרצון, עדיין לא השתחררה מאשליותיה, גם בנושא לבנון וסוריה, גם בנושא יהודה ושומרון וההתנחלויות. אם כי היא כבר מגמגמת קצת היום ולא

נתנו הרשאה לכוחות סוריה ולבעלי בריתה להיכנס ללבנון. האם או לא היתה קיימת סכנת מלחמה כזו?

כמו תמיד, מאז מלחמת "שלום הגליל", מנצלים כל דיון מדיני בליקורת חוזרת על הממשלה על כניסת צה"ל ללבנון. אך שוב ושוב "שוכחים" משום מה להזכיר, כי הודות למלחמת "שלום הגליל" הופסקו ההפגזות של יישובי הגליל, התפוררה התשתית בעלת הממדים האדירים של אישף בלבנון, ערפאת חוסל מבחינה מדינית וצבאית, המחבלים התפזרו והם יורים ומחסלים איש את רעהו. האם כל זה היה קורה בלי מלחמת "שלום הגליל"?

חברי הכנסת, הנושא הלבנוני אינו פרק שאפשר לסיימו בוויכוח מדיני אחד. יש לו צדדים רבים, ואי אפשר להתעלם מכל הנתונים והתוצאות בשטח. אך דבר אחד ברור, שדווקא במצב זה, ההישגים של ראש הממשלה בשיחותיו בוויינגטון, הנכונות האמריקניות לתמרונים צבאיים משותפים, כדי להראות לא רק לנו, אלא לכל יתר הגורמים הספקניים, כגון סוריה ויתר מדינות ערב, שבמערכה המדינית במזרח התיכון ניצבת ארצות הברית לצדה של ישראל.

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, כולנו עקבנו בימים האחרונים בדאגה מסוימת אחר הקרבות בין צבא ארצות הברית לבין המחבלים, הדרוזים והסורים. הפצצות הקרקע והאוויר, הפלת המטוסים האמריקניים, כל אלו עוררו תהיות, האומנם יגיעו הדברים לידי עימות גלוי בין המעצמות הגדולות במזרח התיכון.

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, זה כבר נאמר, ואני חוזר על כך, שאין לנו אמן כממשלה הזאת. הדברים אולי נשמעים שגרתיים במקצת, אבל האמת היא, שהממשלה הזאת גילתה אוזלת יד וכישלון בכל תחום ותחום.

בעבר היו ממשלות בישראל ואנחנו אמרנו: איננו יכולים לקבל את המדיניות הביטחונית, אבל הממשלה עושה כמיטב יכולתה בתחום הכלכלה או בתחומים אחרים. אבל כאן הממשלה הזאת, בדצמבר 1983 מראה כישלון טוטלי בכל התחומים.

ההישגים שאנחנו שומעים עליהם ממפגש שהיה לראש הממשלה עם נשיא ארצות הברית, או פתאום דמיון בפעולות מסוימות שעושה ארצות הברית בהפצצת בסיסים בלבנון — כל אלה אינם יכולים להסיט את המחשבה זאת ההרגשה מהעיקר. יש פה ויש אירוע שאפילו לא התייחס אליו כאל אירוע חיובי או כאל אירוע שלילי, אבל בסך הכול אם נבחן את המדיניות, אם נבחן את המגמות לאן אנחנו הולכים ולאיה כיוון אנחנו הולכים, הרי יש חושך ואפלה וחוסר יכולת אפילו לקוות לגבי העתיד.

אם נביט בתחום שהיום הוא אולי הרגיש ביותר, אם כי לא המידד מבחינת הסכנה שבו, תחום הכלכלה, מה אנחנו רואים? השקל הוא סנט והסנט הוא שקל, והמטבע הישראלי הוא למעשה הדולר. למעשה איבדנו את האמון במטבע שלנו בתקופה של ממשלה של דוד והדר, שאחד מחברי המפלגה העיקרית בה אפילו מגיש חוק ביחס להמנון הלאומי שלנו. אנחנו רואים איך הדברים הממשיים יותר, של עצמאות כלכלית, של כלכלה עצמאית ושל חברה מבוססת איתנות, כמו הכסף שלה, כמו יחסי העבודה שבה — נשחקים והופכים לדברים שאפשר אולי להתכחש בהם.

דיברתי על הכסף, מה קורה בתחום יחסי העבודה, אדוני היושב ראש, חברי כנסת נכבדים? היו בעבר סכסוכי עבודה

ביותר. ישראל לא יכולה היתה לצפות מעולם לתמיכה כה גלויה במדיניותה, ובמיוחד בגישתה ובשיטות התגמול שבהן היא נלחמת בטרור הערבי, ממעצמה כארצות הברית. עד כה נאלצה ישראל לעמוד לבדה בחזית זו של הלוחמה בטרור הערבי ובשולחיו, והנה, זו הפעם הראשונה שמדינות כארצות הברית וצרפת מצטרפות למלחמה נגד המחבלים בלבנון, ואפשר לומר שישראל שוב אינה בודדת במערכה.

שאיפתה של ארצות הברית להוציא את כוחות סוריה מלבנון, כדי שזו תהפך סוף סוף למדינה עצמאית וחופשית בלי סורים ומחבלים וכלי צבאות זרים על אדמתה — אף היא מעמידה את מעצמתה העל המערבית הזו לצדה של ישראל, ומאפשרת לשתי המדינות לפעול מתוך זהות מטרות.

ואם היה צורך בהוכחה נוספת, כי היחסים עם ארצות הברית מעולם לא היו כה טובים כפי שהם היום, באה הנכונות האמריקנית לתמרונים צבאיים משותפים, כדי להראות לא רק לנו, אלא לכל יתר הגורמים הספקניים, כגון סוריה ויתר מדינות ערב, שבמערכה המדינית במזרח התיכון ניצבת ארצות הברית לצדה של ישראל.

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, כולנו עקבנו בימים האחרונים בדאגה מסוימת אחר הקרבות בין צבא ארצות הברית לבין המחבלים, הדרוזים והסורים. הפצצות הקרקע והאוויר, הפלת המטוסים האמריקניים, כל אלו עוררו תהיות, האומנם יגיעו הדברים לידי עימות גלוי בין המעצמות הגדולות במזרח התיכון.

חבר הכנסת תופיק זייד דיבר על הסכנה של התערבות ברי"ת המועצות באזור. מתברר, כי לחששות אלה אין מקום, לפי שעה. ככל הנראה, אין סכנה של מעורבות רוסית באזור. להיפך, ברי"ת המועצות מנסה ליצור את הרושם, כי היא ממחנת את הקיצונים בסוריה. מלבד זאת, יש למעצמה הסובייטית בעיות פנימיות רבות אחרות. היא עסוקה בבעיית הטילים הגרעיניים באירופה, בכולה עם סין עדיין רחוק מלהיות בטוח, וגם בקרב מדינות ברי"ת יורשה לא הכול שקט כפי שמוסקבה היתה רוצה שיהיה. החסיסה בפולין, העצמאות הרומנית, כל אלו יחד עם הבעיה האפגניסטנית, אינם מאפשרים לה לפתוח עוד חזית, במזרח התיכון. בכל מקרה, כאשר מדובר בעימות גלוי עם ארצות הברית, ובמרחק של אלפי קילומטרים מגבולותיה, לא תמהר ברי"ת המועצות לפעול ולהתערב. וכאמור, היא אפילו ממחנת את סוריה.

לשיתוף הפעולה האסטרטגי עם ארצות הברית, בנתונים אלו, יש משמעות חשובה ביותר. בעניין זה קשה להבין את הביקורת של האופוזיציה, בייחוד של חברי המערך, כולנו זוכרים ויודעים שכן גוריון שאף תמיד להסכם הגנה עם ארצות הברית, ממשלה המערך עשו כול שביכולתן כדי שארצות הברית תגיע לשיתוף פעולה צבאי או אסטרטגי כלשהו עם ישראל — אך בלא הצלחה. האם דווקא מפני שממשלת הליכוד הגיעה לזה — צריך לצאת ולבקש זאת? והרי שיתוף פעולה אמריקני כזה קיים גם עם מצרים. האם ניתן לזלזל או להתנגד לכך? מדוע?

הפניקה והבהלה שמנסה המערך לעורר, יחד עם עוד כמה מחברי האופוזיציה, כאילו אנו עומדים על סף מלחמה בין המעצמות במזרח התיכון, או כאילו עשויה ישראל להיגרר למלחמה עם סוריה בגלל אינטרסים אמריקניים — אין להן על מה לסמוך. אני רוצה להזכיר, שהיה זה דווקא המערך, אשר נתן ב-1976 את הסכמתו האילמת למעורבות הסורית בלבנון, ובכך

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן —

ומתקשרים אתה, לא נמצא את עצמנו יום אחד קבועים בצורה כזאת שלא נדע איך לנתק את הקשר הזה?

הרי היום איננו יכולים להשלות את עצמנו או משהו אחר שאפילו בחקופה הזאת, שהנשיא רייגן שר "מעוז צור" באחד מהמוסדות היהודיים — צריך לבקר על כך — האם בתקופה הזאת הוויכוח על השטחים איך קיים עם ארצות-הברית? הוא קיים וקיים. וכאשר העימות הזה יחרף וכאשר האהבה הלהוטת תצטמצם קצת, השאלה תהיה באיזו מידה נהיה תלויים עוד יותר לארצות-הברית, כאשר מצבנו הכלכלי והמסרי בארץ הוא כה חלש וכאשר אנחנו נמצאים למעשה במשבר כלכלי, ובלי עזרה של ארצות-הברית לא נוכל. יום אחד היא תבוא ותאמר: עד כאן היו האינטרסים שלנו, מעבר לזה תצטרכו לדאוג לעצמכם.

אני מדבר, אדוני היושב-ראש, לא רק על היחס בעניין השטחים והיחס לארצות-הברית. זאת הבעיה שאוכלת אותנו. ייתכן שיום אחד או יומיים אנחנו לא חושבים עליה. ייתכן שיש שבוע של רגיעה, לא בתחום הטרור אלא בתחום הדיון על השטחים, אבל הבעיה הזאת מכרסמת והיא קיימת. אדוני היושב-ראש, הממשלה הזאת איננה הולכת לקראת פתרון אפשרי של הבעיה הפלשתינאית בצורה נאותה יחד עם הפלשתינאים.

כאשר ראש הממשלה מודיע שהוא מוכן לדבר גם עם הירדנים, אני שמח שהוא אומר את הדברים האלה. הוא גם אמר דבר על הפסקת ההתנחלויות. אומנם מייד אחרי זה בא תיקון ומייד אחרי זה באה הבהרה שלא לכך הכוונה. עם זה אני שמח שהוא אמר את זה. אבל, זה מאוחר מדי ומעט מדי.

לכן, בענייני חרץ, בענייני פנים, בענייני כלכלה, חברה, חינוך ומוסר, הממשלה הזאת איננה מתפקדת. לכן, אין אנו יכולים להביע לה אמון. אך בנסיבות הקיימות היום, לנוכח ההצעה שהועלתה, אנחנו לא נצביע נגדה אלא נימנע, אף שלבנו נתון, למעשה, להורדת הממשלה הזאת, כדי שתבוא ממשלה אחרת שתגשים מדיניות אחרת.

היו"ר מ' סבירוב:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. רשות הדיבור חבר הכנסת יגאל הורביץ. אחרון הנואמים.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת מאיר וילנר בתביעתו, בהצעתו להביע אי אמון לממשלה בשם חד"ש ממשיך מסורת, והוא עקבי מבחינה זו — — —

תופיק זיגד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אפשר לדעת בשם איזו סיעה אתה מדבר?

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):

בשם רפ"י — הרשימה הממלכתית. אם אתה רוצה תבוא ליום עיון בבית-כרל, אני אסביר לך, אני אסביר לך מה זה רפ"י ומי זה אתה.

תופיק זיגד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): שכחתי שקיים דבר כזה.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):

רציתי לומר כמה מלים למאיר וילנר, אני זוכר אירוע לא נעים שקרה לי בכנסת, במלחמת יום הכיפורים, כשהייתי אחד מאלה שנגזפו על-ידי היושב-ראש, רשניסניג להוריד מאיר וילנר מן הדוכן. הצטערתי על כך מאוד. אני נזכר מה אמר אז חבר הכנסת מאיר וילנר לנו, לאנשי הליכוד, גת"ל, אז, ונדמה לי

בנמלים. היו סכסוכי עבודה קשים במדינת ישראל. אבל האם היינו מגיעים בעבר למצב שבו למעשה יצאו של ישראל, שהוא חיוני כל כך, נרקב בנמלים בגלל סכסוך עבודה? ועכשיו אינני נכנס לשאלה מי צודק ומי אינו צודק. הסיטואציה שנוצרה היא כזאת, שברכת האדמה שנעשתה בעמל אנשים בארץ, שיכולה לתת לנו ברכה, מושמדת מפני ש-א-אפשר למכור אותה בחוץ-לארץ. גם זה אחד מסימני ההיכר של החברה שלנו של 1983 ו-1984.

אינני אחד מאלה שמאמינים כל כך באמונות טפלות לגבי שנת תשמ"ד, אבל התופעה הזאת של השמדת יצוא חקלאי היא בעיני אסון, שאין הרבה גורמים ממנו. אדוני היושב-ראש, אנחנו קוראים ושומעים על אבטלה ויותר ויותר, אנחנו קוראים שומעים ויותר ויותר שצריך לנעול ולסגור מוסדות חינוך, ייתכן שחלק מהם יינצלו ולא יצטרכו לסגור אותם, ואנחנו נוכל לשמור אותם אחרי שתקום זעקה, נכון למבוגרים או חינוך מיוחד או סמינרים אלה ואלה, אבל עצם העובדה שהמדינה, מדינת ישראל שהתיימרה להיות הארץ של עם הספר, צריכה לקצץ במוסדות חינוך חיוניים והיא מחפשת פתרונות איך להציל אותם — אני מוכרת לציון לא רק שלבי דואב, אלא שיש אי-ביטחון לגבי עתידנו כחברה מתקנת בארץ הזאת.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שאנחנו רואים יותר ויותר גילויים של אלימות פיסית ממש, אלימות מסוגים אחרים. אינני רוצה להצטרף למקלה, שבאה להאשים את הכללים האלה, את הבניין הזה, אבל אני חושב, שזה תלוי במידה רבה במנהיגות הפוליטית של מדינת ישראל, וקודם כול, בממשלה ובמנהיגים שמרכיבים אותה. גם בזה אנחנו רואים ירידת ערכים, ירידת המוסר, שמביאה בסופו של דבר לאלימות פיסית, לאלימות מילולית ולכל הדברים האחרים.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, עד עכשיו דיברתי בסך-הכול בענייני פנים, ולא התייחסתי למדיניות החוץ ולבעיות האזרחיות לנו מבחינה. בלי להיכנס לוויכוח, הכול יודו שהמצב שלנו חמור ביותר, המצב בתוך לבנון ומצבנו מול הסורים, המצב הוא חמור וקשה. בתוך מצב חמור וקשה כזה הקיטוב בתוך הציבור הישראלי הולך וגדל. אין החקרבות בין המתנות ויש תחושה שאנחנו מגיעים לקיטוב גדול עוד יותר.

נכון שמדי פעם שר זה או זה מעלה את הרעיון של ממשלת אחדות לאומית, אבל אם אנחנו בודקים, הרי האחדות הלאומית הזאת היא בפיהם של כמה עסקנים. בציבור בחברה הישראלית הדעות והגישות מנוגדות כל כך וקוטביות כל כך, שקשה לדבר על איזה קונסנזוס שהוא ואחדות לאומית. איך אנחנו יכולים לסמוך על כל ההתעוררות של הידידות הזאת עם ארצות-הברית ועל כל מיני סממנים שמראים לנו, כאשר אני מתעורר כל יום — כל אחד מאתנו — ונזכר כמה זמן נמשכת אותה מלחמה כלבנון, שאנחנו חשבו שהיא תיגמר, שאחם חשבתם שהיא תיגמר בתוך ארבעה ימים? כמה זמן זה יימשך? מי רואה את הסוף? כמה זמן כבר מאז אמר ראש הממשלה הנוכחי יצחק שמיר, שהמלחמה עומדת להסתיים והעניין עומד להיגמר? האומנם? האומנם העניין הולך להיגמר? האומנם הצורה שבה אנחנו מתקרבים לארצות-הברית אינה יכולה לסבך אותנו עוד יותר במאבק בין-גושי?

אמר כאן חבר הכנסת הלפרט, שישאל חלמה תמיד על שיחוף אסטרטגי. אבל האם פירושו של דבר, שאנחנו נצטרך לפרוע חלק גדול מן השטרות של מדיניות החוץ של ארצות-הברית? ואם יהיה שכר עם ארצות-הברית, האם אנחנו, כאשר אנחנו דורשים ממנה יותר ויותר, מקבלים ממנה מענקים

כל מי שרוצה לצאת — איננו צריכים לאפשר לו לצאת תחת דגל או"ם או תחת דגל של כל מי שיתן להם חסות. לאחר שערפאת הודיע שהוא אחראי לפיצוץ, אנחנו לא צריכים לתת לו לצאת. הוא יהיה אחראי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את הפיצוץ עשו אויבי ערפאת — אכורנידל, זה שהתנקש בארגוב.

רוני מילוא (הליכוד):
מאיפה אתה יודע את זה? לא היתה הסתייגות.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
לא הייתי דורש הסתייגות מהם. אבל אם הם הודיעו שהם אחראים — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא הודיעו.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
הודיעו, הודיעו, הודיעו.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
תופיק זיאד, אתה מדבר כאילו אתה מכיר את העניין מבפנים. בחיך.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
שב בשקט, צירלי. שב בשקט. לאחר שהם הודיעו שהם אחראים — שיישאו באחריות. אדוני ראש הממשלה, שיישאו באחריות להודעה שלהם.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר מ' סכידור:
תודה רבה, תם הדין.

אנו עוברים להצבעה. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לבין ממשל רייגן — מי בעד הצעת אי-האמון ירים את ידו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להביע אי-אמון

לממשלה	— מיעוט
נגד	— רוב
נמנעים	— מיעוט

הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן לא נתקבלה.

היו"ר מ' סכידור:
ברוב מוחלט נדחתה הצעת אי-האמון.

שגם לאנשי המערך. הוא אמר אז, שאנחנו גרמנו למלחמת יום הכיפורים. זה היה אז ואתם יודעים איך פרצה המלחמה, אתם יודעים מה היה אז. זה היה באחד הימים האחרונים של המלחמה. אולי כיום האחרון של המלחמה.

אני נזכר בזה עכשיו, כשמאיר וילנר קם וכפתוס גדול אומר: אחם תהיו אחראים למה שיקרה. אנחנו נהיה אחראים. ייפלו חללים, בנים שלנו ייפלו, והוא אומר: אחם תהיו אחראים. כשאמרו את זה זינוכייב, קמנייב, כוכרין וייכדל לחיים ארוכים אורן שלנו, אמרו: עשו לו שטיפת מוח, החזיקו אותו עד שחיים בלילה כעניוים, הסבירו לו, עד שיום אחד הוא האמין במה שאמרו לו, שהוא מחרחר מלחמה, שהוא סוכן גרמני ודברים אחרים. עכשיו איש אינו לוחץ. לספר את הסיפור הזה היום, שאנחנו אחראים למלחמה הזאת? שאנחנו אחראים לקורבנות? שאנחנו אחראים למה שקרה אתמול בירושלים? שבנשק הרוסי פגעו בנו בגלגלנו?

יש מוצא, כמובן: המוצא פשוט: להסכים לחזור לגבולות 1967, להכיר במדינה פלשתינאית, כפי שמציע מאיר וילנר, ואז יהיה שלום ושלווה בישראל והכול יהיה בסדר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
אל תעזור לי.

אני רוצה להגיד לך, מאיר וילנר, כדי לא להתוכח ולא להעמיד פנים: לחזור לגבולות 1967 ולהכיר במדינה פלשתינאית בחסות רוסית — אני מתנגד לזה ואני מתאר לעצמי שרוב הציבור בארץ מתנגד לזה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו הדרך.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
צירלי, צירלי, אל תהיה צירלי לך.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בחסות אמריקנית אתה מסכים?

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
להצעתך האמיתית מחוץ לנאומים, לשורש התביעה שלך — לחזור לגבולות 1967 ולהכיר במדינה הפלשתינאית שתהיה, כפי שאני משער וכפי שאתה משער, בעלת-כריתך — לזה אני מתנגד התנגדות מוחלטת. לשלום כזה, לשלום כזה כפי שאתה מצייר אותו, אנחנו מתנגדים.

ואם זו הסיבה, וזו הסיבה שאתה רוצה להביע אי-אמון בממשלה, אני אתמון בממשלה ואצביע בעדה.

הייתי רוצה לומר כמה מלים לך, אבל לא רק לך. חבר הכנסת מאיר וילנר, האויב האמיתי שלנו הוא אש"ף. כל מי שתומך בחביעותו שלו, או אפילו כל מי שירצה לנשל אותו ולבוא במקומו — אם זו סוריה של היום או משהו אחר שיבוא במקום אסד של היום — אנחנו, שמכירים את האויב הזה, והוא עשה לנו הכרה נוספת אתמול בכך שהודיע שהוא אחראי לפיצוץ של אתמול, אנחנו, אדוני ראש הממשלה, חברי הממשלה, צריכים לקבל את זה כרצינות. הם, לא שליח שלהם אלא הם עצמם, פוצצו את האוטובוס אתמול בלב ירושלים ופגעו בנו פגיעה קשה מאוד.

כל מי שרוצה מחר לצאת מטריפולי, מהמצור על טריפולי, מהאיבה הפנימית שלהם, ממלחמת האחים המשוענת שלהם,

ב. הודעת הממשלה על ביקור ראש הממשלה בארצות-הברית

סופר לנו שהוקמה ועדה משותפת ישראלית-אמריקנית, שתעסוק בבעיות המדיניות והעכאיות, ובין היתר נאמר לנו, שמדובר באפשרות של תמרונים משותפים לצה"ל ולצבא האמריקני. אני מצטער לומר, שאני רואה בכך חזרה לרעיון הנפל של שר הביטחון הקודם אריק שרון, שהתגרב להציע לארצות-הברית הסכם אסטרטגי כנושאים גלובליים הקשורים בעימות שבין שתי המעצמות. שרון הציע את ישראל כחוד החנית נגד הסובייטים. אני חשבת שהממשלה "יורדת" מזה, והנה מדברים על תמרונים צבאיים משותפים לישראל ולארצות-הברית, ואני שואל: לאיזו מטרה? לשם מה זה דרוש? באיזה קרב צבאי יילחם יחד עם האמריקנים להגנת ביטחונה של ישראל במזרח התיכון, להגנה על גבולנו? הרי תמיד אמרנו, ועל כך היתה גאווה, וזה היה אחד הדברים החשובים שהשפיעו על דעת הקהל האמריקנית — שאין אנו מעוניינים שחיילים אמריקנים יקריבו את חייהם למען ביטחון ישראל. ובוודאי איננו מוכנים שחיילים ישראלים יילחמו בגלל שיקולים גלובליים הנוגעים לעימות שבין שתי המעצמות, כל העניין של התמרונים המשותפים מעורר שאלות חמורות, ואינני שומע תשובות עליהן.

לביקור. היו גם הישגים. אני מעריך מאוד את העובדה שקיבלנו מענק גדול יותר כתוצאה מהקטנת הלוואות, אך עובדה היא שהממשלה הזאת הביאה לשאי להחזר הלאומי החיצוני. חייבים לשם לב לאן הממשלה הזאת הגיעה: היא מדברת על "יור" ועל "גאווה לאומית", אך מגדילה את חלותו החיצונית. ראש הממשלה הקודם, כפגישתו הראשונה עם נשיא ארצות-הברית, אמר לו: "אדוני, איננו רוצים מענקים, אנחנו רוצים הלוואות, עם ישראל יחזיר לכם עד הפרטה האחרונה". היום הממשלה צוהלת על כך שאנו מקבלים סיוע מוגדל. מענקים במקום הלוואות. למרות כל זאת ואינני מזלזל בקבלת מענקים. אין לי ספק שהוריד דברים שיחזרו למשק הלאומי גם מבחינת התעסוקה, ההסמכים הנוספים על המרת דולרים לשקלים, הגשמת חובתנו "לביא" — כל אלה הם דברים חיוביים. זו תרופה לחלק מחוליי המשק הלאומי, שהממשלה הזאת גרמה להם.

ואולם תרשה לי, אדוני ראש הממשלה, לומר לך, שלכל תרופה יש תופעות לוואי. ותרופה זו של הגדלת המענקים יש לה תופעת לוואי חמורה גם עכשיו. נאמר לי, שבועדת הכספים של הכנסת כבר הביע שר האוצר את שביעות רצונו, שהנה יש לו פתרון, סכנת ההתדרדרות בכלכלה הלאומית כבר נדחתה לשנה-שנתיים. אני חושב, שיש לתרופה הזאת תופעת לוואי חמורה, שהשפיע חזיקה סם נוספת לגופו של עם שהי בגן-עדן של שוטים. כבר נוצרה אווירה כזאת, הדור העשיר מאמריקה נותן לנו כסף, והמצב שוב איננו נורא כל כך.

למרות כל זאת, אני מבין על ההישגים, הכעיה היא, אדוני ראש הממשלה, שבשקירתך ככנסת לא שמענו מלה וחצי מלה על המחיר ששולם, על התמורה שאנחנו צריכים לשלם עכשיו ושנאנחנו עלולים להיתבע לשלם כעתיד עבור ההישגים האלה. אומר לך מה לדעתי המחיר שאתם כבר שילמתם על הגדלת הסיוע הזה, שכולנו מחשיבים אותו.

המחיר ששילמתם טמון בעובדה שאחא, אדוני ראש הממשלה, לא חזרת מושינגטון עם אותם רעיונות על המצב בלבנון שהיו לפני שנסעת. אני חושב שתזרת אדם אחר. אנחנו עדים לרצדיקה בממשלה הזאת למחלת האשליה שלה בלבנון. אחרי הנסיגה מהשוף חשבו שהבראתם מהאשליה

היור מ' סכידור:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הודעת הממשלה על ביקור ראש הממשלה בארצות-הברית — המשך הדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל הורביץ.

ויקטור שם-טוב (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקור של ראש ממשלה ישראלי בושינגטון נחשב תמיד לביקור חשוב. ביקור של ראש הממשלה ושל שר הביטחון בושינגטון ומפגש עם הממשל האמריקני בדרג הגבוה ביותר — ודאי שהוא חשוב. אך קודם כל אנו חייבים לשאול את עצמנו, מה חרם ביקור זה להתקדמותו של פתרון הבעיה הדחופה ביותר של מדינת ישראל — סיומה של המלחמה האומללה בלבנון. מן הכחיתה הזאת — והקשבת לנאומי של ראש הממשלה, חזרת וקראתי את הנאום פעם נוספת, אם הנאום היה-דיווח לכנסת על תוצאות הביקור, מבחינת התרומה של ביקור זה לסיום המלחמה בלבנון, אני חושב שזה היה דיווח דל.

הנאום של ראש הממשלה אכזב גם משום שלא נתן לכנסת אפשרות להבין מה הם, לפי דעת הממשלה, היעדים בלבנון היום, לאחר הביקור. לא שמענו תשובה על השאלה הזאת מראש הממשלה. דוברי הממשלה מגדירים את הביקור ואת תוצאותיו — ונדרמה לי שזה נאמר גם על-ידי ראש הממשלה עצמו — כמלים: "זו היתה השעה היפה ביותר ביחסים שבין ישראל לבין ארצות-הברית". אנו כולנו מעוניינים בהעמקת היחסים כינינו לבין ארצות-הברית וביחזוקם.

מרגשת שביעות רצונו של ראש הממשלה מהביקור. הוא סבור, אולי בצדק, שנוצרו בביקור הזה יחסים מיוחדים בין ראש ממשלת ישראל לבין נשיא ארצות-הברית. גם זה דבר חשוב. בתקשורת מגדירים זאת כביטוי "נוצרה כימיה" בין שמיר לבין רייגן. אני חושב, שמרוב כימיה אין רואים את הפסיקה שנוצרה בשטח אחרי הביקור הזה. אני חושב, שנוצר בלבנון מצב של הגברת ההסלמה העכאית. נוצרה סכנה גדולה יותר של הסתבכות מחדש הלחימה בין ישראל לבין סוריה. סכנה שהיתה קיימת גם לפני הביקור, ואני טוען שהיא גברה אחריו.

קריאה:

אפשר לשאול שאלה?

ויקטור שם-טוב (המערך):

לא, אני מצטער. הבעיה המרכזית המעניינת אותנו היא מתי יוצאים מלבנון. אחרי הנסיגה החד-צדדית של ישראל מהשוף — זה היה צעד חיובי, אנו בירכנו את הממשלה על נסיגה זו — רשאים היינו להסיק שהממשלה נסוגה מהשוף, כי היא נסוגה מהאשליה שלה על היעדים הגרנדיוזיים שלה בלבנון. הנסיגה מהשוף סימלה את תחילת ההתנתקות מהבזק הלבנוני.

לצער הרב, אני רוצה לקבוע שאחרי הביקור בושינגטון, במקום התנתקות מהבזק, במקום התרחקות מהסתבכות הלבנונית, אנו עדים להעמקת המעורבות, להסתבכות מחודשת ולא להתנתקות.

ראש הממשלה סיפר לנו על ההישגים שהיו בביקור החשוב הזה. אני מסכים שהיו הישגים, חלקם אמיתיים, חלקם מדומים. אביא דוגמה להישג מדומה. אם אומנם נגיע אליו,

אם ממשלת הליכוד רוצה במשאומתן עם ירדן, היא חייבת להציע שהיא מוכנה לפשרה טריטוריאלית עם ירדן, גם אם אין היום אדם שאומר שהוא מוכן לפשרה טריטוריאלית. כזה צריך להתחיל, אם אנחנו רוצים להגיע לאיזו התקרבות בנושא זה.

והדבר האחרון, ממשלת ישראל חייבת להגמיש את עמדותיה ואת תפיסתה על מה זה אוטונומיה מלאה על-פי הסכמי קמפ-דייוויד. אתם חייבים לומר, שהאוטונומיה פירושה אוטונומיה על שטחים ואוטונומיה על אנשים.

כלי הגמשה בחמשת הסעיפים האלה, כל הדיבורים על הזמנת ירדן למשאומתן — ואני מוסיף גם הזמנת נציגים פלשתינאים, כי ירדן לא תבוא למשאומתן כלי נציגים פלשתינאים — הם דיבורי סרק.

אדוני ראש הממשלה, אתם נתבעים לסגת מלבנון בהקדם האפשרי, כאשר השיקול היחיד צריך להיות רק "שלום הגליל". לא צריך להיות שום שיקול אחר, שום תנאי אחר.

שר הביטחון מ' ארנס:
אין שום שיקול אחר.

ויקטור שפיטוב (המערך):
אתם צריכים להגמיש את עמדותיכם כדי לחדש את ההתליך המדיני.

הי"ר מ' סבידור:
תודה רבה לחבר הכנסת שפיטוב. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל הורביץ, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי גור.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, השליחות של ראש הממשלה ושר הביטחון לארצות-הברית הניבה, לפי דעתי, תוצאות ופירות מצוינים. הניסיון של המערך ושל האופוזיציה, וכל מיני דברים, שלא הייתי מכנה אותם דברי הבל, אבל הם דברים שאין להם משקל ותשיבות, דברים טפלים ולא עיקריים, לא יצליחו לטשטש את העובדה הזאת, העמקת השיתוף והתיאום בינינו לבין ארצות-הברית היתה מטרתן של כל הממשלות. בכל פעם הייתם מנגחים את הממשלה בכך שהנה התקלקלו היחסים, בגלל ביטוי זה או זה, בגלל מהלך זה או זה. מדי פעם באתם בטענות קשות לממשלה, בצורה לא אחראית ולא מחושבת, על שאין היא מצליחה להאמץ ומגיעה להתנגשויות, לחיכוכים ולא-הבנות. טענות כאלה היו כלפי שר הביטחון הקודם וכלפי ראש הממשלה הקודם. שמענו אותן מדי פעם.

העמקת שיתוף הפעולה בינינו לבין ארצות-הברית איננה רק אינטרס לאומי ממדרגה ראשונה; זהו צורך קיומי שאין דומה לו. יכול להתברר בשלב מסוים, שזאת שאלת חיים ממש לצוואר הפיס' של מדינת ישראל ולצוואר האיש של כלולו. העמקת שיתוף הפעולה בכל החומים היא אינטרס חשוב, וודאי כתחום הצבאי. הלואי שזה יקרה. ברור לי שזה הדבר החשוב ביותר, ובוה עסקו ראש הממשלה ושר הביטחון, כמדומה כהצלחה רבה. אייפשו לטשטש את הדבר על-ידי נאומים, אפילו של אבא אבן, שהוא גדול הנואמים שלנו.

ומכיוון שכן, אני רוצה להעז ולהצביע על הסכנות הגדולות שיש בהעמקת שיתוף הפעולה כתחום הכלכלי. כיוון שאני משוכנע שאנחנו זקוקים באופן דחוף ובהול לתמיכה ולמשענת רצינית, ואין משענת יותר טובה לנו מאשר ארצות-הברית של אמריקה, אני רוצה להזהיר, שאל לנו לשקוע

האלה. אתם חוזרים לאילוזיה, ל-"Grand Illusion" של מטרות גדולות כלבנון, בשני עניינים לפחות. אתם חוזרים לאמנה, יחד עם האמריקנים, שניתן להקים בבירות ממשל בראשותו של אמין ג'מאיל, בהגמוניה מרונית, שיהיה ממשל חזק פרו-אמריקני, והסכמתם שנשב על האוואלי כל עוד הממשל הזה לא יקום. אני טוען שזאת היתה האשליה והיא נשאת אשליה. אם יהיה ממשל חזק בבירות, הוא לא יהיה פרו-אמריקני; אם הוא יהיה פרו-אמריקני, הוא לא יהיה ממשל חזק. מתהווה שם קואליציה פרו-סורית, והיא חישאר גם אם הסורים ייסוגו מלבנון. הבנייה על כך שנשב על האוואלי עד שיקום הממשל החזק הזה של אמין ג'מאיל אין לה על מה להסתמך. והאשליה השנייה שאתם שוכ נחפסים אליה: אתם שוכ מתנים את נסיגתנו מלבנון ביציאת כל הכוחות הזרים משם, ביציאת צבא סוריה. חמור מזה: אתם חושבים שתכריחו את הסורים בלחץ צבאי, יחד עם האמריקנים, לצאת מלבנון. אני חושב שהמחיר ששילמתם הוא התזרה לשתי אשליות אלה. ואלה אשליות מסוכנות.

אדוני ראש הממשלה, ניסית במשפט אחד בסקירה שלך להרגיע אותנו, ואמרת שמפיץ בהלה מדברים על סכנה של התלקחות צבאית. אני רוצה להזכיר לך, שאתם לא שללתם סכנה כזאת גם לפני שנפתח לוושינגטון. עצם ישיבתנו בלבנון, עצם ישיבתנו מול הצבא הסורי בקרבה כזאת, כאשר בתוך השטח הזה נמצאים גם גורדי מחבלים, טומנת בחובה סכנה של התדרדרות למלחמה, גם אם ישראל אינה רוצה במלחמה הזאת, גם אם הסורים אינם מתכוונים להתחיל במלחמה, גם אם המעצמות אינן רוצות בכך. יכול להיווצר מצב של חוסר שליטה, ואנחנו נימצא ביום בהיר אחד במלחמה עם סוריה, ששום אינטרס ישראלי חיוני אינו מחייב שהיא תפרוץ.

התרשמתי מאוד מהקראה של ראש הממשלה לירדן להצטרף למשאומתן. אני חושב שזה הדבר החשוב ביותר שאנחנו צריכים לעשות עכשיו: לחדש את ההתליך המדיני, ובאמת להביא את הירדנים למשאומתן. אבל הקריאה הזאת של ראש הממשלה למלך חוסיין לבוא לשולחן הדיונים חייבת לעמוד בכמה מבחנים. אינני מדבר על תנאים — אנחנו בעד משאומתן בכל תנאים מוקדמים, היא חייבת לעמוד בכמה מבחנים של נכונות מצד הממשלה הזאת להגמיש עמדות. אזכיר חמישה נושאים, שכלי שתהיה בהם הגמשה, אין כל סיכוי לשום משאומתן להצליח.

ירדן לא תבוא למשאומתן, אם אתם מצהירים מראש, שיש כוונתכם וברצונכם לספח את הגדה המערבית. האם על כסיס של מדיניות סיפוח להיות משאומתן על שלום? הנושא הראשון שצריכה לבוא הגמשה לגביו הוא הודעתה של הממשלה, שהיא מוכנה להקפיא הקמת התנחלויות חדשות, לפחות זמנית.

הממשלה חייבת להודיע, שהיא אכן דבקה בהסכמי קמפ-דייוויד, אך שהיא אינה מתנה את התחלת המשאומתן בהצטרפותה של ירדן להסכמי קמפ-דייוויד. אין לזה כל הצדקה. ירדן מעולם לא חתמה על ההסכמים האלה, היא לא השתתפה בהשגתם. הסכמי קמפ-דייוויד מחייבים את ישראל, את מצרים ואת ארצות-הברית, אך לא את ירדן.

ממשלת ישראל חייבת לחקן משגה שעשתה, כשדחתה על הסף את כל תוכנית רייגן. מעולם לא קיבלנו את הסעיפים בתוכנית רייגן. מדוע דחייתם תוכנית שכפעם הראשונה אומרת שארצות-הברית איננה עומדת על חזרתנו לגבולות 1967? צריך להודיע שתוכנית רייגן יכולה להיות בסיס להתחלת משאומתן.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
חבר הכנסת הורביץ, אמרת שמיליון 400 מיליוני דולרים
הם הרבה כסף בשביל ארצות-הברית. אבל בשביל ישראל זה
לא הרבה.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
אמרת את זה. בשבילנו אלה דמי כיס.

יעקב צור (המערך):
אפשר לאכול את זה בבוקר.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
מכיוון שאני מחשיב מאוד מאוד את העזרה האמריקנית,
הייתי רוצה לחדר עד כמה שאפשר את חשומת לב הממשלה
— ראש הממשלה, שר הביטחון, שר האוצר וכל חברי
הממשלה: אם כאמת רוצים לעזור לנו עזרה של ממש, ואינני
כופר בכך שרוצים לעזור לנו עזרה עמוקה, עקבית, לאורך
ימים, צריכים לעזור לנו לא עלידי זריקה — אינני רצה
להשתמש במלה הזאת, זה לא נכון, כי לא לכך אני מתכוון —
של נתח כאן ושמ ולא עזרה חד-פעמית, אפילו גדולה. צריך
לעזור לנו לבסס את המשק הישראלי, שיצמח משרשים של
עצמ, ולא עזרה חד-פעמית על-ידי זה שיוזקו לנו הנחות אלה
או אלה. ולא תהיה עזרה ממשית אם לא ייווצר לנו שוק אמיתי
של קונים, ואין שוק טוב יותר מהשוק האמריקני. הוא עולה
אפילו על השוק האירופי, ואין לא יפגע. בשביל זה צריך דבר
אחד: שיאפשרו לנו את העזרה הזאת לייצר בארץ, שלא ניאלץ
לקנות את הדולרים בארצות-הברית, והתרגילים הגיעו לידי כך,
שהכריחו אותנו לקנות תוצרת אמריקנית. האמריקנים ירעו
שאנחנו מסוגלים לייצר את התוצרת הזו היטב, הם נתנו לנו את
העבודות כקבלני משנה. לקחו וקיבלו מאתנו 20%, 30%, 25%
מהעבודות שהזמנו מספי הסיוע האמריקני, ויצרנו בארץ דרך
האמריקנים. הטלפון השבור הזה — — —

שר התקשורת מ' צפורי:
הלואי שהם היו עושים את זה.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
אבל עשו קצת.

שר הביטחון מ' ארנס:
יגאל, קיבלנו אישור להשתמש ברבע מיליארד דולר
לייצור בארץ.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
אני רוצה לחזור למה שהיה. אני משבח מאוד מאוד
שהצלחתם להפנות חלק לתעשייה המקומית, ולא נבריא
הבראה של ממש ולא נצמד על רגלינו, ונזדקק תמיד. מדי שנה
בשנה, לרוץ לחפש את הכסף כדי לקנות את הנשק, את
הגרעינים ואת הולד — אם לא נצליח לפתח תעשייה וחקלאות
ולפתח שווקים, מכיוון שלייער, הן בחקלאות הן בתעשייה,
אנחנו ידעיים.

הדבר השני, והוא לתשומת לבכם: אזור סחר תופשי הוא
דבר המדליק את הדמיון של כל אדם. קל ותומר אנשי משק,
שחושבים: הנה נפתחת חזית "לא נורמלית" של כוח הקנייה
האמריקני. אותי זה מלהיב במיוחד, אבל מוכרחים לעשות
עבודה רצינית ביותר, כי אנחנו משק שיכול להתפתח, אך אנחנו
גם משק פגיע מאוד. יש לנו המון מעלות וגם מספיק — לא
עלינו — מגרעות. אנחנו צריכים לבדוק את הדבר הזה יפה
מאד, ואם כן — אולי נצטרך לעשות את זה בשלבים, ואולי
באופן חד-סטרי במשך כמה זמן. כפי שעשינו עם השוק
המשותף, אם כאמת רוצים לעזור לנו, המשיכו לעשות מה

באפתי, כרגיעה, בהרגשה שהדולרים צומחים על העצים
והעניין הזה יתמיד כפי שהיה בעבר, שבי"רחי הרב" האלה
הוא יתגבר, ושוה יתקיים גם בעתיד. אולי זה לא יהיה לאורך
ימים. יש לנצל את הרגעים, לנצל את הימים, זה זמן חולף,
וכעניין זה אני מסכים לדברי הביקורת שנאמרים פה ושם: מה
יבקשו מאתנו? במקום או במאחר אפילו לא יבקשו מאתנו
דבר, אלא יתעייפו מלשאת משא כזה לאורך ימים. לא שיאמרו:
אנחנו דורשים תמורה זו או זו, אלא זה משא כבד אפילו
לארצות-הברית. אצלנו מיליארד דולרים, שני מיליארדי
דולרים, הם לפעמים דמי כיס: בארצות-הברית זה הרבה כסף.
כשאנחנו מתלוצצים הרכה — וזו איננה בריחה — אנחנו
רגילים לומר: או יתנו לנו עוד מיליארד דולרים, אצלנו
מיליארד דולרים זה שום דבר. יום אחד יקומו ויאמרו: רבותי
היקרים, נא להתחיל להתהלך על הרגליים שלכם.

אני מבקש מאתנו, גם מחברי הממשלה וגם מהציבור
הרחב, שלא נשתכר, ואינני אומר את זה כדברי ביקורת. אני
מאשר מאוד מכך שהשינוי את ההיגשים, שההלואה הופכת
למענק, ומענק בשיעור רציני ביותר — מיליארד 400 מיליוני
דולרים כתחום הצבאי, זה הישג גדול ביותר, ואם לא היינו
קמצנים וחסכנים בדברי שבת, היינו צריכים לומר לכם בגלוי
תודה רבה, בלי שום תוכמות, בלי העמדת פנים.

שר הבריאות א' שופטק:
באמריקה זה הרבה כסף.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
באמריקה זה הרבה כסף, מיליארד 400 מיליוני דולרים,
והשינוי את זה כמענק, לא כהלואה. אבל אני רוצה לומר
לכולנו: ההבדלה האמיתית — — —

נפתלי בלומנטל (המערך):
300 מיליוני דולרים פחות.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
ממה שהיה קודם לכן?

נפתלי בלומנטל (המערך):
בכסף — 300 מיליוני דולרים פחות.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
בכסף, אבל זה מענק ולא הלואה.

נפתלי בלומנטל (המערך):
במדינת ישראל מה שקובע זה הכסף.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
פושט רגל משלם ריבית של 170%. ברירה יש לו?

נפתלי בלומנטל (המערך):
300 מיליוני דולרים פחות לקניות.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
אני יודע, וכי אינני יודע? אני שבע רצון מאוד מכך
שזה מענק ולא הלואה, והצניעות שלך אינה כמקום, מכיוון
שאתה יודע יפה מאוד מה פירוש הריבית, אם מחכוונים לשלם
אותה.

נפתלי בלומנטל (המערך):
פחות כסף.

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
נ, יושב-ראש מועצת המנהלים של "כור".

אבל מה שכרור הוא, שהשלום עם מצרים אינו קיים. נא לפקוח את העיניים.

ועכשיו אתם רוצים להכניס לחמונה את ירדן. אתם רוצים בהסכם עם ירדן. כאילו זה בית משותף. לנו יש כמה חדרים ולהם יש כמה חדרים. ואנחנו צריכים להתחלק אתם; לנו יש זכויות, להם יש זכויות; הם צודקים, אנחנו צודקים. ואני אומר שוב: הפסיקו להשתטות. הם לא הולכים לקראת הסכם אתנו. הם רוצים הכול. עד גבולות 1967. לרבות ירושלים. אתם רוצים לתת להם את זה? — טוב. אינכם רוצים לתת להם את זה? — הגידו את האמת. הסכמתם לקמפ־דייוויד, אל תחרגו ממנו. החזיקו בו. נראה מה יצמח מכך.

היור' מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת הורביץ. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי גור, ואחריו — לחבר הכנסת אליהו בן־אלישר, האחרון בדיון זה.

מרדכי גור (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, ראשית ברצוני להביע את התפתות באל משפחות החללים מהפיגוע שהיה אתמול ולאחל החלמה מהירה ושלמה לפצועים.

אדוני ראש הממשלה, לפני נסיעתך וגם היום עומדות לפני ישראל שלוש בעיות מרכזיות: האחת — לבנון; השנייה — המשך תהליך השלום, ובמיוחד הדיוקים בינינו לבין השכנים הערבים־הפלשתינאים; השלישית — מצבנו הכלכלי.

בתחום הכלכלי אומנם הבאתם בשורות מסוימות, ועוד אומר על כך כמה מלים. ואילו בשני התחומים המרכזיים המעצבים את חיינו הלאומיים כמעט כל השנים, ובמיוחד בשנתיים האחרונות, הכשורה שקיבלנו עם שובכם הייתה סטטוס־קוו. ההישג הגדול הוא בזה שלא חל שום שינוי, ואם חל שינוי כלשהו והדבר כבר הוזכר כאן, הרי הוא בכך שחלק ממטרות המלחמה בלבנון, שבחודשים האחרונים ניתן לנו להבין כי אולי התמססו במקצת, קיבלו אישור מחדש.

איני חושב שיכול להיות ספק שזו אכן שעת רצון ושעה נוחה ליחסים שלנו עם ארצות־הברית. גם אין בזה פלא. איני מחפש תמורה בכסף או באיזו פעולה מיידית. בארצות־הברית עלתה מדי פעם השאלה האם מדינת ישראל היא נכס או נטל על ארצות־הברית. אנחנו טענו תמיד שבעת מבחן רואה כל הציבור האמריקני ורואה כל ההנהגה האמריקנית שאחרי הכול ישראל היא נכס אמיתי, יציב, קיים וגם זול מכל הנכסים האחרים שיש להם הן במזרח התיכון והן במקומות אחרים.

אני חושב שהעובדה הזאת היא המשמשת יסוד לשותפות המדינית, המוסרית והאסטרטגית שבין ארצות־הברית ובין ישראל. היום, בשנה הזאת, הנוכחות שלנו בלבנון היא בלי ספק נכס הכרחי בשביל ארצות־הברית. בעור שנה חתקיימה שם הבחירות: בסוריה יש התעצמות צבאית משמעותית מאוד ואסור לזלזל זה, אבל יש היחלשות של ההנהגה; בברית־המועצות יש איוש שטטשו בתהליך כבלת ההחלטות ולא ברור מי מנהיג את ברית־המועצות ומה כושרו לקבל החלטות; אש"ף מוכה מבפנים ומבחוץ, ומגיע לו כל מה שהוא מקבל, ואני מקווה שיקבל יותר; ביהודה ובשומרון יש מבוכה. יש חיפוש אחר הנהגה, יש חיפוש אחר פתרונות; ובלבנון המומה, בוקה ומבולקת ואיש אינו יודע כיצד לצאת מהצרות ומהבוק. ובכן, זוהי שעה נוחה לשינוי, זוהי אכן שעה נוחה לנקיטת מדיניות שונה. ומה אתם הבאתם לנו? — סטטוס־קוו. יושבים במקום. בשני התחומים המרכזיים — שום דבר.

שעשיתם עד עכשיו בתחום הזה של רבע מיליארד דולרים, שזה הרבה כסף, הרבה מאוד, כדי להרחיק ולהגדיל את זה, כי אינכם יכולים לחאר לעצמכם את ההבדל בין כסף שנותר לנו לקנות באמריקה לבין כסף שנייצר בישראל.

ועכשיו כמה מלים לעניין שהמערך והאופוזיציה טוענים נגדנו: מדוע אתם אומרים שאתם נצמדים להסכם קמפ־דייוויד? מדוע אינכם מקבלים, אפילו ברמז, אפילו בחלק, את תוכנית רייגן? אל תאמרו לכול "לא", אל תפסלו את זה על הסף, הכנסו לדיון: אינכם מוכרחים לקבל הכול, אמרו שהכול עומד לדיון, ועזבו את ההסתייגות, שאתם קשורים להסכמי קמפ־דייוויד. אני האחרון שצריך להיעמד להסכמי קמפ־דייוויד. על העניין הזה עזבתי את הממשלה, כי חשבתי או שרק מחיר הדלק שיש לי שקול כנגד כל הגירעון שהיה בשנת 1980, ונהיה תלויים יותר ויותר בהסכם הזה. אולי זו אשליה, אולי באחד לעשרה יתברר שכל הסיפור שנחלנו בו, שהשלטון את עצמו בו, שרצינו להאמין בו, השלום — הוא שלום ערטילאי. איני רוצה לעשות חשבון היום. כפי שאת חשבון לבנון א־אפשר לסיים היום — יאת חשבון מלחמת "שלום הגליל" לחובה או לזכות, העניין לא הסתיים, יש הרבה מה לומר לכאן ולכאן — כך יש לומר הרבה לכאן ולכאן בעניין הסכם קמפ־דייוויד.

אבל אני רוצה להפריד את עניין מצרים וירדן, ולומר: איני מציע להתחרט, א־אפשר להתחרט: הציבור רצה בזה, הכנסת רצתה, ברוב מכריע. לקבל את הסכם השלום עם מצרים. זו עובדה שאין מערערים עליה. אבל שנדע: ההסכם הזה היום הוא הסכם ערטילאי, פורמלי, אין לו שום תוכן. הם אינם מתכוונים לבצע את מה שהם הצהירו עליו, את מה שהם חתמו עליו. ששאנו לפחות לא נהיה טיפשים. מילא, יש כאלה שמחלבים. אני זוכר את ההתלהבות של חברי הכנסת, שאמרו שהם רואים את חוזן אחרת הימים, שהיה תעשייה ותהיינה השקעות ותהיה חירות ויהיו מלונות ונלמד אותם לגדל כותנה. כששמעתי את הנאומים חשבתי: ריכנו של עולם, איפה אתם חיים? אנחנו נלמד אותם? הם רק מתים לשמוע את העצות שלנו, משתוקקים לשמוע איך החלמאים האלה ילמדו אותם. נוכנסנו לאקסטזה כזו והיתה פה אורגיה גדולה בכנסת, מעל הדוכן הזה, 120 נאומים, ותענוג היה לשמוע את כולם. מילא, היינו צריכים לחתום, לא היינו צריכים לחתום, זה עבר, הם יצאו ממצב המלחמה, הוכיחו זאת פורמלית, וגם זה חשוב. אני מוכן לשמוע הלאה מה שאתם רוצים, שזה היה חשוב, אבל שלא נשתט: השלום אינו שלום. אין מלחמה, זה נכון. עד מתי — איני יודע, השם יעזור, הלוואי תמיד, שלום? — אנחנו נוסעים למצרים, הם אינם באים. אפילו איננו מתביישים, אפילו איננו מעמידים פנים שטחנו על פנינו. או אנחנו נוסעים למצרים.

מרדכי גור (המערך):

למה אינן מתבייש להיות תלוי צבאית באמריק?

יגאל הורביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
אני מתבייש, אבל אני צריך לחיות. לעומת זאת, לגבי המצרים אני סתם משתטה.

חבר הכנסת גור, איני מציע להפך שום הסכם. איני מציע לעשות רבייה. חתמנו על ההסכם וצריך לקיים אותו. אני רק מציע שלא להשתטות. אני רק אומר שההסכם עם מצרים לא קיים מצד. אם אתם רוצים, סעו למצרים. אם אתם רוצים, בקשו להשתתף בתערוכות והם יסרכו. המשיכו כמה שאתם רוצים,

שאינן הנחות כאלה, שאין אפשרויות כאלה ואין צורך כזה, ולכן גם אין הצדקה לתרגילים משותפים להם ולנו.

לעומת זה, מה כן הייתם צריכים להביא? את שעת הכושר הזאת, את השעה הנוחה בווישינגטון, אדוני ראש הממשלה, את השעה הזאת הייתם צריכים לנצל על-מנת לנקוט יוזמות חדשות. אסור לבזבז את שעת הכושר שנוצרה עם ההיחלשות של אש"ף, ואינני רוצה להיכנס לוויכוח האם זו תוצאה ישירה או לא ישירה של המלחמה בלבנון. אני מוכן לקבל כל הנחה שהיא בעניין הזה, אבל העובדה היא, שבשבועות האחרונים חלה ירידה במרכז ההשפעה האש"ף, ואת השעה הזאת חייבים לנצל כאן וחיילים הייתם לנצל בווישינגטון, כדי לקרוא לירדן ולפלשתינאים שאינם אוהדי אש"ף להתייצב מיד למשא ומתן בלא תנאים מוקדמים.

אני יכול לומר לך, שבשיחות עם מנהיגים פלשתינאים כאן ביהודה, בשומרון ובעזה, נאמר להם אותו דבר, כי גם להם אסור להחמיץ את שעת הכושר הזאת. ויש חובה לכל מי שגר פה ולכל מי שרוצה לגור פה לפתוח פתח להיכרות, כאשר מי שסימל את ההקצנה הערבית האש"פיתית נמצא בחולשה.

לעומת זאת, אתם חוזרים לדרככם ומניחים, שעדיין אפשר לכפות. אדוני ראש הממשלה, בחוק המקרקעין המוגש לכנסת מוצע משהו, שבכל שיחתי בחודש האחרון, גם עם מנהיגים ערבים פלשתינאים, הוזהרתי מפניו. הוזהרתי ואמרתי, שמישהו עלול לנצל את השעה הנוחה הזאת להחיל את החוק הישראלי ביהודה ובשומרון, לפגוע בהסכמי קמפ-דייוויד ולמנוע כל פתרון אחר. ואני מציע לך לעיין אחר כך בחוק המקרקעין, אשר

חיים רמון (המערך):

חוק מס שבח מקרקעין.

מרדכי גור (המערך):

— בחוק מס שבח מקרקעין, אשר מגבית את החוק הישראלי לרכישת קרקעות ביהודה ובשומרון. אני רוצה להזהיר — — —

שר הביטחון מ' ארנס:

אתה יודע מה אומר החוק הירדני בקשר לרכישת קרקעות על-ידי יהודים ביהודה ובשומרון?

מרדכי גור (המערך):

אדוני שר הביטחון, כיוון שאני חבר הכנסת בישראל — — —

חיים בר-לב (המערך):

ריקטור שם-טוב (המערך):

חיים רמון (המערך):

יעקב גיל (המערך):

אדוני שר הביטחון, הרי בהריבוכה הכטחה, שאתה תחיל את החוק, כך התפרסם. איזו ברכה תבוא מהבטחה על הריבוכה — איננו יודעים.

מרדכי גור (המערך):

ובכן, אינני יודע, ומה שמעניין אותי הוא עתידו של עם ישראל ועתידה של מדינת ישראל. אני מצפה שלא תגניבו חוקים כאלה או כאלה ולא תתחייבו כיודעין או שלא כיודעין

יש הצהרה מחדש על שותפות במטרות המיושנות בלבנון. יש אפילו אזכור לשיתוף פעולה נגד האיום הסובייטי-הסורי. אדוני ראש הממשלה, כבר דובר בעת הדין על מזכר ההבנה האסטרטגי, שמוטב לישראל להשאיר את ברית-המועצות לארצות-הברית ולא לנו להיכלל במחנה הנלחם נגד ברית-המועצות. כבר נאמר שאין לקבל הגדרות משותפות מהסוג הזה, שמה נמצא את עצמנו, בלא לרצות בכך, מעורבים בסיכונים ובמאבקים ואולי אף במלחמות שאינם שלנו.

האומנם זקוקים אנו להגנה אמריקנית מול האיום הסורי? האם אינכם מתביישים לעמוד פה על הכמה ולומר: הרתעה נגד האיום הסורי?

עקיבא נוף (הליכוד):

אם זה לא היה כך, האם לא היית בא ואומר: הממשלה הזאת לא יצרה קשרים, הממשלה הזאת לא יצרה מטריה?

מרדכי גור (המערך):

אני אסביר מהי הטעות שלך ומהי הטעות של הממשלה.

עקיבא נוף (הליכוד):

הטעות שלך היא, שעל כל מה שנועשה אתה טוען שאינו טוב.

מרדכי גור (המערך):

הטעות שלכם היא, שכמעט בכל נושא שעוסקים בו עוברים על המידה. תיאום אסטרטגי מדיני בינינו לבין ארצות-הברית הוא חיוני, הוא חשוב, וכולנו חושכים שטוב מאוד אם ארצות-הברית תהיה חזקה, וגם לא רע שעוצמתה תבוא מדי פעם לידי ביטוי כאשר האינטרסים שלה מחייבים זאת.

אני גם יכול לומר, שלאחר הפעלת הארטילריה האמריקנית בסוקאל-עירב הם יכלו להניח בצדק, שהפעלת הכוח המקומי המוגבל הניבה תוצאות טובות מבחינתם. אני גם חושב, שזכותם ככוח רב-לאומי לטוס בשמי לבנון והם זכאים להוכיח זאת. זו מה עוד שהפעם הם המוזמנים על-ידי ממשלת לבנון ולא הסורים.

את הדברים האלה צריכה ארצות-הברית לעשות למען מטרותיה היא, ואנחנו צריכים להבהיר באופן חד-משמעי, שמדינת ישראל מסוגלת לדאוג לעצמה וגם תדאג בעצמה לעצמה.

שר הביטחון מ' ארנס:

חבר הכנסת גור, אולי תאמר לנו מה הן המטרות של ארצות-הברית בלבנון?

מרדכי גור (המערך):

אני אגיד.

הרמזים שאנו זקוקים ככיוול לעוצמה האמריקנית לצורך ביטחוננו, את הרמזים האלה אנו צריכים לדחות מכול וכול, ואת התמריצים המשותפים צריך לראות במסגרת הזאת.

אדוני שר הביטחון, אני רוצה לומר לך, שאנחנו אירחנו פה במשך שנים עשרות ומאות מבקרים מצבא ארצות-הברית ומצבאות אחרים. הם למדו הרבה מאתנו, אנו למדנו הרבה מהם. מעולם לא התעוררו הצורך וגם לא ההצדקה לתרגילים מתרגילים משותפים עושים רק אם יש מחשבות, וחסיחלילה תוכניות או הנחות של פעולה צבאית משותפת. אני חושב שהכנסת צריכה לקבוע בצורה ברורה וחד-משמעית,

ולשנות את המדיניות החברתית והכלכלית מיסודה. כדי שנחלים לעידן החדש.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מרדכי גור, רשות הדיבור לחבר הכנסת אליהו כן-אלישר. אחרון המשתתפים בדיון זה.

אליהו כן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב לומר לחברי כנסת, שאני מרחם קודם כול על ראש הממשלה, על שר התוך, על שר הביטחון. אני חושש שפשוט אין להם מול, אין להם מול, משום שהאווירה בוועידת היתח תמה, משום שהתנופה דגלי ישראל במספר גדול יותר מכפי שציפו, משום שהנשיא רייגן דיבר יפה, משום שהוא הוציא הודעה חשובה, משום שהוא לא החמיץ פנים. אין להם מול.

משה שחל (המערך):

משום שהוא הדליק נר חנוכה.

אליהו כן-אלישר (הליכוד):

נר חנוכה הוא הדליק אחרי שהם עזבו. אולי זה במכתחון, על-מנת שזה לא יהיה בנוכחותם. פשוט אין להם מול.

ואז כא חבר הכנסת ברילב — אומנם לא בדיון הזה אלא בדיון הקודם, אבל כולנו חרוצים ויושבים כל הזמן באולם הזה ומקשיבים איש לרעהו — ומתאר את שני הגושים הגדולים האלה, השווים בעוצמתם הפוליטית והמסורית: הליכוד מול חד"ש, הדרך הקיצונית של הליכוד מול הדרך הקיצונית של חד"ש, והוא אינו מקבל את שתיהן, והוא מתווה את הדרך האמצעית, דרך הביניים, היא דרך המערך. חד"ש עם ארבעה מושבים בכנסת, מול הליכוד, שהציבור נתן לו 48 מושבים בכנסת, ודרך הביניים של המערך, זה כמובן אפשרי, אפשר לומר הכול, אפשר להציג הכול. ב"דברי הכנסת" הרי הכול נרשם, והנייר הזה סוכל כל אמירה, מלבד זאת שהיושבי-ראש פוסל.

בכל זאת, אני מציע שנהיה רציניים.

חיים ברילב (המערך):

לא השוויתי גודל סיעות אלא עמדות מדיניות.

אליהו כן-אלישר (הליכוד):

את העמדה, בהחלט, ודאי, אין ספק.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת ברילב, שאני נותן לך יותר אשראי, כמו שאומרים כאנגלית: אני נותן לך קרדיט. מהו הקרדיט שאני נותן לך? — לו אתה היית מרכיב צה"ל ב-1982, או נאמר בשנות ה-80 ולא בסוף שנות ה-60, אתה לא היית פועל אחרת מרמטכ"ל צה"ל ב-1982.

חיים ברילב (המערך):

איפה?

אליהו כן-אלישר (הליכוד):

אני מוכן אפילו להרחיק לכת ולומר לך — — —

מרדכי גור (המערך):

אני מכיר יותר ממך את הרמטכ"לים. אל תעשה השוואות.

אליהו כן-אלישר (הליכוד):

אני מוכן אפילו לומר עוד יותר. לו לעם הזה היה פחות מול משיש לו ואתה היית שר הביטחון בשנות ה-80 — גם אז היית מנהל מבצע, שאולי היה נקרא בשם אחר ולא שליג, אבל צה"ל היה נמצא בלבנון. המלחמה הזאת הייתה מלחמה בלתי-נמנעת.

במחויבויות מדיניות אסטרטגיות, העלויות לסבך אותנו, כפי שכבר הסתכנו, אם ידעתם או לא ידעתם. ואת שעת הכושר הזאת, אדוני ראש הממשלה, אתה עדיין יכול לנצל, ואין לך ממה לחשוש. קרא לירדנים ולפלשתינאים למשאומתן בלי תנאים מוקדמים, ואל תחשוש כל כך מחלומות הבלהות של חבר הכנסת יגאל הורביץ גם ככספים, גם במלחמות וגם בשטחים. חבר הכנסת הורביץ, מדינת ישראל ועם ישראל חזקים דיים כדי לעמוד בעימותים הנחוצים, ואל תטיל מורא ואל תגזים בחשש הסורי בשביל להיכנע לשעבוד האמריקני. שתופות — כן, השתעבדות — בשום פנים ואופן לא, ואל תהלך עלינו אימים.

ויש תחום שני, אדוני ראש הממשלה. היתה לכם הזדמנות, כאשר בריית-המועצות וסוריה נמצאות ברוע של חולשה מבחינת ההנהגה, לפנות למשאומתן מחודש וחדש בלבנון, במקום שהנשיא הלבנוני ג'מאל יצא בכוחות פנים מורשינגטון, ככלי ריק, יצא עם יכולת ועם זכות לנהל משאומתן? גם עם הסורים, מה אכפת לנו שגם הסורים יישארו בלבנון? אנב, הם כבר הוכיחו שבמלחמה כאשר הם חריפים הרבה יותר מאתנו. אני שמח שאיננו כמו הסורים, אבל אלה שכנינו, ואתם אנחנו צריכים להתקיים. יש לפתוח מחדש את כל הנושאים בלבנון, כתנאי אחד ויחיד, שנצליח להשיג הסדרי ביטחון טובים יותר בדורס ללבנון. את זה אפשר להשיג רק במשאומתן חדש, וגם זה, אדוני ראש הממשלה, לא מאוחר, וכדברי חשובתך פה אתה יכול לקרוא להם לדבר הזה, לפתוח את הסכם ישראל-לבנון ו"לדרת" מהתביעות האולטימטיביות, על-מנת שלבנון תוכל להיכנס לעידן חדש של משאומתן, שישראל תבטיח את דרום-לבנון וצה"ל יוכל לחזור הביתה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אבקש לקצר.

מרדכי גור (המערך):

התחום השלישי והאחרון — אנחנו מעריכים מאוד את ההישגים הכלכליים, ואני אומר את זה לא כדי לצאת ידי חובה, אלא באמת ובתמים. צה"ל צריך להיות חזק בכל רגע ותמיד. כל הדיונים המדיניים שלנו לא יעזרו אם צה"ל לא יהיה חזק, ואני מאמין שמדינת ישראל והעם היהודי והיחסיים המדיניים הנכונים יכולים להבטיח את הדבר הזה. אבל אי-אפשר להסתפק בקבלת הכספים מבחון, וגם כל הכספים של ה"אופסט", כל כספי ה"פייבק" וכל 550 מיליוני הדולרים המוקדשים פחות או יותר ל"לביא", גם אם אפשר יהיה לתמך בהם קצת — כל הסכומים האלה לא יעזרו לנו אם ממשלת ישראל לא תראה כחובתה הראשונה במעלה לנהל ולכוון את התעשייה הישראלית, להקים טכנולוגיות חדשות ולוודא שלארצות-הברית יהיה מה לקנות פה. זה דבר שלא עשינו במשך שנים, בשנים האחרונות הם לא קנו אצלנו בערך של יותר מ-750 מיליוני דולרים, מפני שלא היה לנו מיר למכור להם. ריש לנו מפעלים בעלי כושר יוצא מן הכלל, שלא קיבלו עידוד מן הממשלה המרכזית, זאת אומרת, אחת צריכים לשנות את המדיניות החברתית והכלכלית באופן בסיסי ולוודא שניכנס לעידן הטכנולוגי והמדעי, אשר יאפשר לנו ליהנות ממה שאתם הבאתם.

לסיכום, אדוני ראש הממשלה, לא מאוחר לקרוא למשאומתן חדש לצורך פתרון השאלה הפלשתינאית ושאלת יחסינו עם ירדן, ולנצל את חולשת אש"ף. לא מאוחר לקרוא למשאומתן מחודש על-מנת שנוכל לצאת מלבנון מהר, עם הסכמי ביטחון, בלי תנאים מוקדמים של הסכמים קיימים.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני ממשיך לחשוב, שהאינטרס הישראלי מחייב, שלבנון תהיה חופשייה מכל צבאות כיבוש שהם; שלבנון לא תוכל לשמש בשום מועד בעתיד שטח שממנו תוכל להיפתח תוקפנות בכיוון ישראל. זה בעצם אומר, שלבנון-תצטרך להיות נייטרלית; גם נייטרלית בינינו לבין סוריה.

אינני מתעלם מן האינטרס המיוחד שיש לסוריה בחוך לבנון. אבל אני חושב שהאינטרס המיוחד הזה שיש לסוריה בלבנון מצדיק נוכחות צבאית סורית במדינה זאת.

אני גם חושב, שאם מדינת ישראל מוכנה להכיר באינטרס המיוחד שיש לסוריה בלבנון, אזי סוריה צריכה להכיר באינטרס המיוחד שיש גם לישראל בלבנון.

בסופו של דבר, האינטרס הישראלי מחייב, שלבנון תהיה עצמאית וחלק מן המערכת המערבית. אתם מוסרים בקלות רבה מדי את לבנון לידי הסורים ודרכם לידי הסובייטים. זה מנוגד לאינטרס שלנו.

אני יודע שיש חברי כנסת אשר רוצים את הפתרון הזה. אבל הרי לא המערך כהרי חד"ש, לכן, בעניין הלבנוני, נצטרך בסופו של דבר להגיע למצב שבו לבנון לא תהיה שייכת למערכת הסורית, אשר מאחוריה עומדים הסובייטים, אלא למערכת המערבית שבראשה עומדת ארצות-הברית. זהו האינטרס הישראלי. לבנון תוכל לקבל ערובות בין-לאומיות. כבר יש שהציעו את המודל האוסטרי, יש שהעלו אפילו את המודל של בלגיה במערכת היחסים הבין-לאומיים לפני מלחמת העולם הראשונה. יש רוגמאות רבות שניתן להביאן. לבנון עצמה או מרבית הלבנונים מעוניינים בעצמאות ומעוניינים שלבנון תהיה לבנונית.

ומכאן לעניין הידני. אני רוצה לומר לכם את האמת. אני זוכר שכל ראשי ממשלות ישראל — מבן-גוריון ועד בגין ושמיר — כל אחד בזמנו הזמין פעמים מספר את כל נשיאי ומלכי ערב לבוא לשאת-ילת אתנו. ראש הממשלה שמיר הזמין את המלך חוסיין כבר פעמים מספר לבוא למשא-ומתן עם ישראל. בכל דיון בכנסת שבים ומזמינים את המלך חוסיין. נדמה לי שגם בזאת אנתנו מגוימים. הרציה הזאת אחרי מלך ירדן כבר הייתה לי לזר. כולנו במוחז התכוון כבר מבוגרים. כבר עכרנו את שלב האהבות הראשונות, אלה של הנעורים. כאשר מישור רוצה לבוא לשיתות, הוא יודע איך למצוא אותנו. איפה למצוא אותנו, איך לבוא לשולחן.

שלא יאמרו לנו אנשי מפלגת העבודה או אנשי המערך שהמלך חוסיין איננו מרפה מלרמו, ובזמן האחרון היתה לכאורה איזו קריאת כיוון מעמך, כאילו המלך חוסיין מתכוון. עדיין לא אמר, אבל מתכוון לכנס את הפרלמנט בעמך, ולכן יש לראות בכך רמז לישראל. ובכן, שיכנס את הפרלמנט בעמך. שקיזו בו כך וכך אחוזים של ייצוג לערבים הפלשתינאים אשר מוצאם ביהודה ובשומרון. אחרי 1967, לפני 1967, בבקשה, מדוע לא? הרי גם בסופו של דבר אורחים ירדנים עד עצם היום הזה. לא הייתי מתנגד לכך שגם אורחים ירדנים, היושבים היום ביהודה ובשומרון, יצאו להשתתף בכינוסו של הפרלמנט הירדני בעמך. הם אורחים ירדנים.

יעקב גיל (המערך):

אז צריך שיהיו להם גם חברי כנסת וגם חברי פרלמנט.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

תגיד לי, חבר הכנסת גיל, האם אמרתי שהם יהיו חברי

יאיר צבן (המערך):

זה עלבון קשה מנשוא.

מרדכי גור (המערך):

מנין החוצפה הזאת? איזו נבואה זאת?

שולמית אלוני (המערך):

יאיר צבן (המערך):

זאת אנחנו לא אומרים אפילו לשרים שלכם.

משה שחל (המערך):

היתה תקופה שראש הממשלה בגין חשש שמא ישתתפו אתו בהישגים של מלחמת "שלום הגליל". עכשיו, כאשר זה נכשל, אתה מנסה להגיה שהיינו שותפים לכישלון.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

חבר הכנסת שחל, אני רוצה לומר לך, שלי אין ספק שיבוא היום — הוא עדיין לא הגיע — וכולכם תרצו לעלות על העגלה האחרונה של רכבת ההישגים של המלחמה בלבנון. לי אין ספק בזה. אתה יכול לומר שזאת חוצפה — בסדר.

מרדכי גור (המערך):

בייחוד ראש הממשלה בגין. אני מקווה שהוא יספיק לעשות זאת.

יעקב גיל (המערך):

הצחקתני.

מרדכי גור (המערך):

איזו חוצפה זאת? הוא מדבר כשמו.

הו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גור, אני רגיל לראות אותך מתפרץ כך.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני מדבר בשמכם. קטונתי מלדבר בשמכם.

מרדכי גור (המערך):

אני מבקש שתדבר בשמך.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני אדבר בשמכם? לא תראו אותי כשורותיכם. אל תדאג.

יוסי שריד (המערך):

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אם זאת חוצפה כה גדולה, מדוע אתה כה כועס? אל תכעס כל כך. חן לזה לעבור ככה.

מרדכי גור (המערך):

זו חוצפה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

נראה שיש סיבות טובות לכעסך.

אני רוצה לעבור לנושא לבנון, כפי שהוא מצטייר בעיני אחרי הנסיעה של ראש הממשלה ושל שר הביטחון לווינגטון.

הו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גור, אתה מכבד את המליאה בנוכחותך הרבה זמן. אתה מאלה היושבים וחובשים את הספסלים לעתים כל הזמן. אני מבקש ממך להפסיק.

יעקב גיל (המעריך):

כל החוכמה נמצאת אצלכם, אילו היינו סומכים עליה, היינו שקטים יותר. חכמים גדולים.

יוסי שריד (המעריך):

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

למי שדעתי אינה ברורה לו, אני רוצה לומר שאני מתנגד בהחלט לכיבוש. אני, כמובן, איני רואה בחבלי יהודה ושומרון חבלי ארץ-ישראל כבושים, ואני מוכן לסיים את הכיבוש גם באורח פורמלי.

יעקב גיל (המעריך):

בשכיל מה אתה קורא לחוסין? מה כל הרמאות הזאת?

היור' מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גיל, לא נאה להשתמש במלה רמאות. למה לומר "רמאות"? האם זה נאה ומכובד? מדוע, חבר הכנסת גיל?

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

כנראה יש מה שמכעים את אנשי מפלגת העבודה התרבותיים כל כך, אשר תרבות הכיכרות וחוקה מהם כל כך. התרבות שלהם והתרבות שלנו — הנה, בבקשה, זו דוגמה טובה, וטוב שונים לב לזה, הכנס, הונס וההתבטאויות — זה יפה. טוב שזה יירשם בצורה הזאת.

יעקב גיל (המעריך):

— — — לא יחזור.

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

איני רואה סיכוי, לפחות לא בעתיד הקרוב, לחידוש שיחות האוטונומיה, מאחר שאפילו אוטונומיה חד-צדדית, כפי שראה אותה משה דיין זיכרוננו לברכה, גם היא היתה מחייבת לערוך בחירות ביהודה ובשומרון — ואיני רואה כרגע אפשרות לערוך בחירות כאלה משני טעמים: איני חושב שיהיו די מצביעים, אבל אולי לא יהיו גם די מועמדים. איני בטוח שאנחנו לא צריכים לחשוב אם לא הגיע הזמן להעניק אוטונומיה חד-צדדית בצורה של מינוי, בצורה של ועדה קרואה, של מועצה מינהלית קרואה — administrative council — בהתאם להסכמי קמפ-דייוויד. איני משוכנע שזאת הדרך, אבל יכול להיות שזה לפחות צעד אחד קדימה בדרך להראות לנכבדים ולאחיה מנהיגות של החושבים הערבים ביהודה ובשומרון אשר יבינו, או שכבר הבינו, שאין להם ברירה. שהם חייבים להסתגל ולהשלים, שאין להם דרך לבטא את עצמם, ואולי זאת תהיה הדרך לבטא את עצמם.

כל זה אפשרי דווקא מפני שיש שעת כושר כזאת, אשר נוצרה בעקבות השיחות בין ישראל לבין ארצות-הברית, בעקבות מבצע "שלום הגליל", בעקבות האירועים בטריפולי ובעקבות כל מה שאנחנו יודעים. כל זה, כמובן, אם נדע — ולי אין ספק שנדע — לנצל את שעת הכושר הזאת, תודה.

היור' מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת אלהו בן-אלישר. אני מזמין את כבוד ראש הממשלה להשיב.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אחרי ניסיונות סרק רבים הצליחו אתמול מרצחי אש"ף בביצוע זממם בירושלים. הם קטלו ופצעו זקנים, נשים וילדים יהודים בירושלים, וכדרכם מאז ומעולם הם פגעו באכזריות באזרחים שלווים שנסעו באוטובוס ציבורי. אלה הן מטרותיהם וזאת היא דרך מלחמתם.

כנסת? אני מבקש שתקשיב. אם אינך מסוגל להבין — אל תורוק קריאות ביניים שאין בהן — — —

יעקב גיל (המעריך):

אדוני, מיליון ורבע הערבים שאתה מספח — — —

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

האם הם אזרחים ישראלים? על מה אתה מדבר?

יעקב גיל (המעריך):

מיליון ורבע ערבים שאתה מספח במדינה דמוקרטית — — —

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

חבר הכנסת יעקב גיל, על-מנת לקרוא קריאת ביניים, צריך קודם או להקשיב, או להבין, או שניהם.

יעקב גיל (המעריך):

אני מקשיב לכול, ועכשיו אתה תקשיב.

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

איני חייב להקשיב לך, זה ההבדל בינינו.

היור' מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גיל, יש לי בקשה אליך.

יעקב גיל (המעריך):

או אל תנצל את המעמד הזה שלך. לשיטתך, אם אתה מספח אותם אליך, יש לך כן 30 חברי כנסת, האם תספח אותם ולא תיתן להם מקומות?

היור' מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גיל, אני פונה אליך בשנית, שלא להפריע.

יעקב גיל (המעריך):

קריאת ביניים מותרת, אדוני היושב-ראש.

היור' מ' כהן-אבידב:

פעם אחת — כן, אבל לא כשהיא חוזרת על עצמה כמה פעמים.

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

הלוואי שהיינו יכולים לחדש את שיחות האוטונומיה עם המצרים ועם האמריקנים. הלוואי שירדן היתה מוכנה להשתתף באותן שיחות. זה היה טוב מאוד. אני חושש מאוד, ולדעתי חששי מבוסס, שמצרים איננה מעוניינת היום בחידושן של שיחות האוטונומיה. היא היתה מעדיפה שנפתח בשיחות אוטונומיה עם ירדן אפילו כלעדיה, או אחת, הפעם כשותף בכיר פחות מהשוף הירדני. אבל איני רואה את ירדן מסכימה לפתוח בשיחות אוטונומיה או להצטרף אליהן. אפילו אם מצרים תהיה מוכנה להיות שותף בכיר, כך שבכל מקרה, המבוי הזה נראה לי סתום מראש.

יוסי שריד (המעריך):

אתם מציעים לירדן את המשך הכיבוש? מה אתם מציעים לה?

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

לא, חבר הכנסת שריד, אם יש מי שמתנגד לכיבוש — זה אנחנו. איננו רוצים שהכיבוש יימשך. אנחנו רוצים שהוא ייפסק מהר ככל האפשר, אבל איננו מוכנים לזרוק את הכול מייד לים. כמובן, ולצאת מייד מלבנון ולא חשוב מה קורה. כל מה שקורה כושינגטון — לא חשוב — זה רע, לצאת מייד מיהודה ושומרון — בסדר.

לחזק את כלכלתה וביטחונה של ישראל. בין אלה כלולים: לבקש את אישור הקונגרס לשפר את תנאי הסיוע הביטחוני לישראל; השימוש בכספי הסיוע הצבאי למטרות פיתוח בארצות-הברית של מטוס "הליבא" וכן למטרות רכש ק"י; הכנסת של חלקים המיוצרים בישראל; לאפשר לקבלנים אמריקנים לערוך חוזים עם ממשלת ישראל, תוך מתן היתר להשתמש בכספי הסיוע הביטחוני לרכישת חלקים ישראלים שישובו במערכות-נשק אמריקניות; לנהל משאומתן למען כינון אזור סחר חופשי עם ישראל.

"נושא מרכזי בשיחותינו היה סכלה של לכנון והאיום הקיים שם על האינטרסים המשותפים לנו. בחנו את הפעילות הסובייטית במזרח התיכון והגענו יחד למסקנה, שיש מקום לדאגה לנוכח ריכוז הנשק הסובייטי בסוריה. אישרנו מחדש את מטרותינו המשותפות, שלבנון תהיה מדינה ריבונית ועצמאית, בלא כוחות זרים, ויובטח ביטחון גבולה הצפוני של ישראל. הסכמנו שיש לשנות כל מאמץ כדי להבטיח את ביצועו של ההסכם בין ישראל ללבנון מה-17 במאי. יש להבטיח עדיפות גבוהה להבטחת סידורי ביטחון נאותים בגבולה הצפוני של ישראל. אנו מקווים שסידורים כאלה יוכלו להיקבע בהקדם.

"כן נדגה המטרה הכללית של כינון שלום בין ישראל לשכנותיה הערביות. חוזה השלום בין ישראל למצרים נשאר אבן-היסוד להתליך השלום. אישרנו מחדש את מחויבותנו ליוזמת השלום מה-1 בספטמבר, כדרך הטובה ביותר להוציא אל הפועל את הסכמי קמפ-דייוויד והחלטות 242 ו-338 של מועצת הביטחון, שהיא מתבססת עליהן.

"כפי שניתן לראות, בשני ימים אלו נתגלו שטחי הסכמה ניכרים, שכתוצאה מהם יינקטו צעדים ספציפיים וקונקרטיים למען חיזוק קשרינו. כן נדגנו נושאים שלגביהם לא היה בינינו הסכמה. ברם חילוקי-דעות בין ידידים טובים, אין בהם כדי לפגוע בבסיס האיתן והמיוחד של הקשרים בינינו. אני יודע אל נכון שראש הממשלה שמיר שותף לביטחוני, שהידידות בין ישראל לארצות-הברית תחמיד ותפרח". סוף ציטוט.

במלים הגלויות האלה יש תשובות על רבות מן השאלות שנשאלתי. מוסברים כאן היטב תוכן השיחות בין שתי המדינות. מגמותיו ודרכי הגשמתן, מוגדרות המטרות על השותפות, מודגשים האינטרסים המשותפים, ונאמר בפירוש מה הם המשכילים והגורמים הערניים, שיש להתגבר עליהם, בעצה אחת ובמעשה משותף.

הנוסח הכהיר של הדברים אינו משאיר שום דבר מוסתר או מעורפל. כל אשר קרה לאחר השמעת דברים אלה וסיום הביקור — ההפצצות וההפגנות בלבנון, והפיצוץ התבילני, אתמול בירושלים, כאילו באו להציג את המציאות האווירית, שאחיה חייבות להתמודד בישראל. הכמה לחיי שלום וביטחון, וארצות-הברית, אשר לה אינטרסים חיוניים לשלום וליציבות בחלק זה של העולם.

מגוחכות הן ההאשמות והחשדות המופנים כלפנו, כאילו ריתרנו על העצמאות הלאומית והפכנו לגרורים. כל מי שיועד היטב את ההיסטוריה של מדינת ישראל, ונושא על גבו את דאגותיה ואת ציפיותיה, יודע כי מדינת ישראל, אשר קמה נגד רצונן של כל שכנותיה, עשתה ועושה מהיום הראשון לקיומה ועד היום מאמצים אדירים כדי שלא להיות בודדת, ובעיקר מאז החליטה מעצמה על גדולה וחזקה, בשנות החמישים, מטעמיה שלה, לתמוך באויביה הקיצוניים של ישראל. ואיני צריך להביא עדים. כל ראשי ממשלות ישראל מהראשון ועד האחרון — — — והרי זוהי המטרה העיקרית של כל מאמץ מדיני של

ארגון המרצחים, שעסק במשך חודשים ברציחות הרדיות של חבריו ובני עמו, הפגין בפני העולם כולו את "מתניתו" ואת החלטתו להימנע מרכזי הלחמה אלימות ולעלות על דרך המאבק הפוליטי. לצערנו, רבים בעולם המערבי ימשיכו גם אחרי הפשע של אתמול להאמין בשקרים על תהליך "ההתמתנות" של ערפאת ושל מרעיו. אנחנו לא השלינו ולא נשלה עצמנו אף לרגע. אנו מכירים את אויבינו אלה, ודופי השנאה התהומית ושטפי תאוות הרצח, הם לא יסורו מדרכם הנפשעת. ידנו תשיגם, ונכה בהם עד שהרשע הוועתי הזה ייעלם מן הארץ.

מה שהתרחש אתמול בירושלים מוכיח פעם נוספת את ההכרח בהתייבבות מלוכדת ואיתנה של כל כוחות השלום היציבים בעולם נגד גלי השנאה והרצח באזורנו. המאיימים לשטוף ולכלות כל זיק של סיכוי לשלום ולרגיעה.

האמץ המשותף, שנעשה בשבוע שעבר בווישינגטון, עליירי שליחי ממשלת ישראל וראשי ארצות-הברית, היה מיועד לארגן וללכד את היכולת והרצון של שתי הארצות, כדי להתגבר על הזרמים ההרסניים והשלייליים באזור, וכדי להגיע לפתרונות חיוביים והגיוניים.

בריון שהתקיים שלושם בכנסת על מאמץ אמריקני-ישראלי זה השמיעו אנשי אופוזיציה גם דברי שבח, ברכה ועידוד. על כך נתונה להם תודתי. אך בריון העלו גם תהיות ושאלות. ספקות וחשדות, ואף דברי קטרון, ששללו מעיקרו את הניסיון להגיע למידה של שיתוף פעולה עם ידידיו בארצות-הברית. לשוללים ולפוסלים לחלוטין כל מגע וקרבה בין ישראל לארצות-הברית אינו חייב כל תשובה. הם מייצגים אינטרסים זרים, שדבר אין להם עם טובת ישראל. אך לאלה המאמינים כמונו בצורך העקרוני לקיים קשרים הדוקים עם ארצות-הברית, אלא שיש להם ספקות ביחס לתוכנם ולמידותיהם — להם אנו חייבים הסברים והבהרות. וחשכתי שטוב יהיה להביא בפני הבית כמלואם את דברי נשיא ארצות-הברית, בכואו לסכם את השיחות שקיימנו ב-28 ו-29 בנובמבר בווישינגטון. הודעה זו של הנשיא, עם היותה מסמך גלוי ופומבי, מכילה פירוט ממצה, בהיר ומוסמך של כל הנושאים שנדגנו בהכנתן שהושגו. והרי אלה דבריו של הנשיא — ואני מצטט:

"במשך היוםיים האחרונים, קיימנו שיחות אינטנסיביות עם ראש הממשלה יצחק שמיר ועם חבריו. והקפנו בהן קשת רחבה של נושאים, לרבות שיתוף פעולה מדיני-צבאי. לבנון, מצבה הכלכלי של ישראל והמשך תהליך השלום. השיחות היו פוריות מאוד, כפי שאפשר לצפות שיהיו בין ידידים קרובים ובעלי-בית. אישרנו מחדש את קשרי הידידות ושיתוף הפעולה בין שתי מדינותינו, הקיימים מזה זמן רב, והבענו את החלטתנו הנחושה לחזק ולפתח קשרים אלה למען האינטרסים המשותפים לשתינו.

"הסכמנו להרחיב את שיתוף הפעולה באותם שטחים שיש בהם מפגש אינטרסים, ובייחוד כתחום המדיני-הצבאי. אני שמח להודיע שסוכם להקים קבוצה מדינית-צבאית שתבדוק את הדרכים להגברת שיתוף הפעולה בין ישראל לארצות-הברית. קבוצה זו תקדיש תשומת-לב מיוחדת לאיום על האינטרסים המשותפים לנו, הנובע ממעורבותה הגוברת של ברית-המועצות באזור. בין הנושאים שהקבוצה תטפל בהם יהיו תכנון משותף, תמרונים משותפים והצבת ציוד אמריקני בישראל.

"כן סוכם על נקיטת כמה צעדים קונקרטיים שמטרתם

ותמוה פחד זה. הרי פעולתנו הצבאית בלבנון מקורה בעובדה, שחולשת שכנתנו הצפונית הפכה את אדמתה לבסיס התקפה של טרור נגדנו. וכדי לשם קץ למצב זה — עלינו לשתף פעולה עם גורמים לבנוניים שישמרו בעתיד על אדמתם, לכל ייתן בה מדרך רגל לאנשי הדמים של אש"ף ולדומיהם. זוהי הדרך לפתרון בעיית הכיטחון באזור הנכול שכינינו "לבין לבנון". פתרון אשר לא יחייב נוכחות צבאית שלנו בלבנון. והרי בזאת כולנו רוצים.

סוריה מדגישה ומצהירה השכם והערב על תוכניותיה התוקפניות נגד ישראל.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא נכון. אין שום הצהרה כזאת.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
היא דורשת מלבנון לבטל את הסכמה אתנו, כי היא מתנגדת לכל הסכם עם ישראל. היא מבטיחה לארגוני הטרור, אשר נכנעו למרותה, שהיא תאפשר להם לפעול משטח לבנון נגד ישראל. אין אנו יכולים ורשאים להישאר אדישים נוכח איומים אלה והפעולות הבאות לממש אותם. הסכמנו אפוא עם ארצות-הברית לשתף פעולה בהרתעת האיום הסורי. נעשה מאמץ כדי ששיתוף הפעולה הזה יקרים ויביא את התוצאות המיוחלות.

אנו בטוחים שהעם בישראל יודע להעריך את מאמציו המדיניים להגיע לברית של אמת עם ידידתו הגדולה, מחוץ שמירה מלאה על עצמאות ועל חופש פעולה, ולא ייבהל מדחלילים מאיימים שרוצים לנצח בפניו כדי להעכיר את רוחו.

עודקים המזהירים והמתרים. לכל נטעה ונחשוב שהסיוע הכלכלי האמריקני ישיענו מכל צרותינו. סיוע זה יוכל לעזור לנו אך ורק אם נעזור לעצמנו. עלינו נקיטת צעדים. שאינם קלים היום ואולי גם גורמים סבל מסוים, אך הם יביאנו לעתיד טוב יותר ובטוח יותר. הדרך אשר בחרנו בה היא דרך של אמונה ושל היגיון גם יחד. האמונה בארץ-ישראל ובהגשמת היעדים הלאומיים היא נדל רגלינו, אבל את הצעדים המעשיים אנו מתכננים וקובעים לפי שיקולי ההיגיון ולפי המציאות שבה אנו חיים.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לראש הממשלה. אנחנו עוברים עכשיו להצעות סיכום. אתכבר להזמין את חבר הכנסת רוני מילוא, ואחריו — את חבר הכנסת נחמן רז.

רוני מילוא (הליכוד):

אדוני הוישכרדאש, הצעת סיכום מטעם סיעות: הליכוד, חזית תחת לאומית, אגודת ישראל — יהדות התורה, חנונת מסורת ישראל, התחיה, תנועה להתחדשות ממלכתית, רפ"י — הרשימה הממלכתית, חבר הכנסת דרוקמן.

הכנסת רושמת לפנייה את הודעת ראש הממשלה כפי שנמסרה לכנסת ביום כ"ט בכסלו התשמ"ד — 5 בדצמבר 1983. ואת דברי תשובתו מיום א' בטבת התשמ"ד — 7 בדצמבר 1983.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת רוני מילוא. רשות הדיבור לחבר הכנסת נחמן רז, ואחריו — לחבר הכנסת צ'לי ביטון.

נחמן רז (המערך):

אדוני הוישכרדאש, חברי הכנסת, בשם סיעות המערך,

כל אומה בעולם, להימנע ממצב של כרידות ולרכוש ידידים ובעלי-ברית.

ידועה התופעה המקובלת היום בזירה הבינ-לאומית, שכמעט כל אומה בעולם שייכת לאיזו קבוצת מדינות, המגונות ביחד על האינטרסים המשותפים שלהן. ואינו צריך למנות אותן — מאירופה ומאפריקה, מאסיה ומאמריקה. ישראל היא אחת המדינות המעטות שמסיבות שאינן תלויות בה איננה נמנית עד היום עם שום קבוצה. ודומני שכל בר-ידעת מבין לאור זאת את הברכה הצפויה ביחסי הקרבה המיוחדים שלנו עם ארצות-הברית.

בארצות-הברית ובאירופה מובעת בתקשורת ובכמה חוגים אחרים ביקורת על ארצות-הברית על שהעניקה עזרה כה רבה לישראל, בלא לגבות ממנה תמורה. ורק בישראל מחשבים ורוצים ככל מחיר לגלות את התמורה ששילמנו כביכול עבור הישגינו, וכאשר אין מגלים זאת. מעלים באופן מלאכותי שקרים, סברות והשערות חסרות יסוד, ומפנים נגד אלה את חצי הביקורת. לשווא, חיטטים אלה והצרון להכתיב ולגנות דברים חיוביים מחריבי המצב והמציאות לא ישיגו את מטרותם. ארצות-הברית וישראל פשוט הגיעו למסקנה, שיש להן, בלבנון ובעמידה נגד סוריה התוקפנית, אינטרס משותף. ועל כן עליהן לפעול במשותף, לטכס עצה ולהשתדל להגיע למהלכים מתואמים.

יש החוששים שארצות-הברית לא ייתן לנו לסגת מלבנון, כאשר נרצה בכך. והרי יש לשאול בעלי חששות אלה, האם לא ניתן ללמוד מן העבר הקרוב, כיצד נוהגת ישראל בסוגיה מיוחדת זו? צאו וראו, בתחילת מבצע "שלום הגליל" דרשה ארצות-הברית מישראל נסיגה מלבנון — וישראל לא נסוגה. לאחר מכן, כאשר ישראל החליטה לערוך מתדש את כוחותיה, היא נתקשה מארצות-הברית לדחות את היערכותה זו, וישראל לא שמעה, ונסוגה. ואחרי נסיגה זו בסוגיה זו, מתחיה ומפליא מדוע באים היום אנשים למסקנה שבעתיד ישראל עשויה להחליט כן לסגת, והיא לא תעשה זאת בגלל התנגדות ארצות-הברית? האם כך פעלה ישראל בעבר, האם היא לא החליטה ופעלה לפי רצונה והבנתה? לשם מה המאמץ חסר השחר להחשיך ולהעכיר?

אישים וסוכנויות ידיעות של ברית-המועצות פרסמו ידיעות בלתי נכונות וחסרות כל יסוד מציאותי. בברית-המועצות סיפרו על רצונה של ישראל לרכוש טילי "פרשניג 2", היכולים להגיע לברית-המועצות ולפגוע בה, ועל הכנות משותפות של ישראל וארצות-הברית למלחמה נגד סוריה. אנחנו בטוחים שגם אלה אשר פרסמו ידיעות אלה בברית-המועצות יודעים שאין להן כל שחר. אין אנו רוצים לרכוש טילי "פרשניג", מעולם לא עלה בדעתנו לתקוף את שטחה של ברית-המועצות, ואין אנו מתכוונים למלחמת התקפה על סוריה. כוונתם של מפיצי כזבים אלה ברורה, אבל הרי זו איננה כוונתם של רובם הגדול של חברי הכנסת שהשתתפו בדיון.

אנו רחוקים משאיפות של השתתפות בעימותים בין-גושיים. לכולנו ברור שהאינטרס של ישראל ושל העם היהודי הוא, שעימות כזה לא יתרחש כלל, ואנו מאמינים שאף ידידנו בארצות-הברית אינם מעוניינים בעימות זה.

בדבריהם של כמה מן הנואמים הרשמעה נימת פחד מהתעניינותנו במתרחש בלבנון. מה לנו ולהם, הם שואלים, והורשים שישראל תצטמצם בל"ת אמותיה הביטחוניות וחלילה לא תוציא את כף רגלה מעבר לדל"ת אמות אלה. מזור

מגביר את הסכנה של פתיחת מלחמה תוקפנית יזומה ישראלית-אמריקנית נגד סוריה, נגד הכוחות הלאומיים הדמוקרטיים בלבנון ונגד אש"ף. הכנסת קובעת, כי מלחמה ישראלית-אמריקנית נגד סוריה עלולה להמית אסון על ישראל, להביא להתלקחות מלחמתית בכל האזור ואף לסכן את שלום העולם.

3. הכנסת קובעת, שההסכם האסטרטגי בין ישראל לבין ארצות-הברית הוא חוליה בהשתלבותה של ישראל באסטרטגיית הגלובלית התוקפנית של ממשל רייגן, המכוונת נגד המדינות העצמאיות ותנועות השחרור הלאומי במזרח התיכון, במפרץ הפרסי, באפריקה ובמרכז אמריקה ונגד ברית-המועצות. השתלבות זו נוגדת תכלית ניגוד את האינטרס הלאומי של ישראל ועלולה לסכן באופן חמור ביותר את ביטחונה ואף את עצם קיומה.

4. הכנסת קוראת לממשלת ישראל להוציא מייד ובלא תנאי את כל הכוחות הישראליים מכל שטח לבנון, וזוהי גם הדרך להוצאת כל הכוחות הרוסיים האחרים מלבנון.

5. הכנסת מגנה את ההפצצות של חילות האוויר הישראלי והאמריקני בלבנון, העלולות לשמש הכשרת הקרקע למלחמה המחונקת.

6. הכנסת קובעת, כי לא ניתן לפתור את המשבר במזרח התיכון ואת הסכסוך הישראלי-הערבי באמצעות מלחמה, אלא אך ורק על-ידי כיבוד הזכויות של כל המדינות והעמים באזורנו, כלומר — על-ידי כינון מדינה פלשתינאית עצמאית בגדה המערבית, לרבות במזרח-ירושלים וברצועת-עזה, בצד מדינת ישראל. זוהי הדרך היחידה לשלום ישראלי-פלשתינאי צודק וריאלי כבסיס לשלום כולל עם כל המדינות הערביות, לרבות המדינה הפלשתינאית העצמאית.

7. הכנסת קובעת, כי השלום הצודק הוא גם המפתח להבראת המשק והחברה בישראל, שמדיניות הכיבושים והמלחמות הורסת אותם.

8. הכנסת קובעת, כי הדרך היחידה לשלום היא כבינוס ועידה בין-לאומית למזרח התיכון בחסות האו"ם ובהשתתפות כל הצדדים המעורבים, לרבות ישראל ואש"ף, נציגותו הבלעדית המוכרת של העם הערבי-פלשתינאי, ברית-המועצות וארצות-הברית ומדינות מעוניינות נוספות.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, הצעה אחרונה מפי חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד בזה להגיש הצעת סיכום לדיון מטעם שינוי — מפלגת המרכז.

אני מתנצל, חלק מהסעיפים וההצעות הסיכום של המערך וחלק אינו זהה — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אל תתנצל, זה היה ברור.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

תהיה חזרה אבל חלק מהותי שונה.

1. הכנסת מקדמת בכרכה את נכונותה של ממשלת ארצות-הברית להגדיל את הסיוע הכלכלי לישראל בתקופה זו של משבר כלכלי חמור הפוקד את המדינה, שגרמה לו מדיניות הממשלה, ואת הסיכומים שהושגו, שיש בהם כדי להבטיח

מפלגת העבודה, מפ"ם ור"צ, אני מתכבד להביא לכנסת את הצעת הסיכום הזאת:

בתום הדיון בכנסת שהתקיים ב־5 וב־7 בחודש דצמבר 1983, בעקבות הודעת הממשלה על ביקור ראש הממשלה ושר הביטחון בווינגטון, הכנסת קובעת:

1. הכנסת מקדמת בכרכה את נכונותה של ממשלת ארצות-הברית להגדיל את הסיוע הכלכלי לישראל בתקופה זו של משבר כלכלי חמור הפוקד את המדינה, משבר שגרמה לו מדיניות הממשלה, הסיכומים שהושגו יש בהם כדי להבטיח ניצול חלק מהמענק הביטחוני בישראל והגדלת היצוא הישראלי לארצות-הברית.

2. הכנסת מקדמת בכרכה את נכונותה העקרונית של ממשלת ארצות-הברית להיכנס לדיונים לשם בחינת האפשרות להקים אזור סחר חופשי עם ישראל. הכנסת קוראת למשרדי הממשלה הנוגעים בדבר לבחון היטב וביסודיות את השלכותיו של הסדר זה לקראת קיום הכידורים בנושא זה עם נציגי ארצות-הברית.

3. הכנסת מחייבת המשך, קיום ופיתוח הקשרים ההדוקים עם ארצות-הברית בתחומי הטכנולוגיה הצבאית, המודיעין והרכש.

4. הכנסת שוללת "הסכמי הבנה אסטרטגית" בין ישראל לארצות-הברית, בתחומים שאינם נובעים במישרין מהאינטרסים המובהקים של ביטחונה של ישראל.

5. הכנסת שוללת תוכניות לחרגילים ולתמרונים צבאיים משותפים בין כוחות צה"ל לכוחות צבאיים אמריקניים ורואה במחשבה כזו נסיגה מעיקרון שהנחה את ישראל, וצריך להמשיך ולהנהיגה, כי אין אנו מבקשים שחיללים אמריקנים או אחרים ייקחו חלק במלחמותיה של ישראל על קיומה וביטחונה, אם תיכפה עליה.

6. הכנסת קובעת, כי מעניינה של ישראל להחיש את יציאת צה"ל מלבנון, תוך שיקול יחירי ובלתי מותנה של קביעת סידורי ביטחון מתאימים בדרום-לבנון, שימנעו חידוש התוקפנות והאיום על היישובים והתושבים כנכלה הצפוני של ישראל.

7. הכנסת קוראת לפתיחת משאומתן לשלום בין ישראל לממשלת ירדן בשיתוף נציגים מוסמכים של התושבים ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה, בלא תנאים מוקדמים.

8. הכנסת מביעה את דאגתה מצעדיה העוינים והמאיימים של סוריה ומסכנת התדרדרות והסלמה כמצב כאזור. הכנסת קוראת לכל הגורמים הנוגעים בדבר לפתוח בשיתוח ובמשאומתן מדיני לפתרון הולם של הבעיה בלבנון.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת נחמן רו. רשות הדיבור לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא לבית הצעת סיכום בשם סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על הודעת הממשלה מ־5 ו־7 בדצמבר 1983.

1. הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה.

2. הכנסת קובעת, כי ההסכם לשיתוף פעולה אסטרטגי בין ישראל לבין ארצות-הברית, שהושג כשיחות שמיר-רייגן,

רוני מילוא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, על-פי סעיף 59(ג) לתקנון — "כוללת הצעה מסוימת שני סעיפים או יותר והוגשה בקשה, על-ידי המציעים או בהסכמתם, להצביע את סעיפי ההצעה הצבעה נפרדת, ישאל היושב-ראש, בטרם יעמיד את ההצעה להצבעה, אם יש התנגדות לבקשה: לא הוכעה התנגדות — תיערך ההצבעה כמבוקש: הוכעה התנגדות — תחליט הכנסת בהצבעה מוקדמת. בלא דיון, אם להיענות לבקשה אם לאו. נערכת ההצבעה נפרדת כאמור, וראים כל סעיף וסעיף כהצעה בפני עצמה".

קריאה:

למה אתם דואגים?

שבח וייס (המערך):

למה אתם לא נותנים דרוו לחבריכם?

היו"ר מ' סבירור:

חבר הכנסת שחל, אני אפעל לפי הסעיף.

משה שחל (המערך):

בוודאי.

היו"ר מ' סבירור:

אם כן, מי כעד הפרדת ההצבעה ירים את ידו. נא למנות.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להצביע בנפרד על סעיף 7

בהצעה שהביא חבר הכנסת נ' רו — 44

נגד — 47

ההצעה להצביע בנפרד על סעיף 7 בהצעה

שהביא חבר הכנסת נ' רו לא נתקבלה.

601***+

היו"ר מ' סבירור:

אני מעמיד להצבעה הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת נחמן רו, בשם סיעת המערך (מפלגת העבודה-מפ"ם — ר"צ): נא למנות את הקולות.

קריאה:

מדוע מונים את הקולות?

היו"ר מ' סבירור:

בין שהיתה הפרדה ובין שלא, היתה אצלי החלטה שבהצבעה על הצעות הסיכום של הסיעות הגדולות יימנו הקולות.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר

הכנסת נ' רו — 38

נגד — 51

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת נ'

רו לא נתקבלה.

היו"ר מ' סבירור:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת רוני מילוא בשם סיעת הליכוד, חזית דתית לאומית, אגודת ישראל — יהדות התורה, תנועת מסורת ישראל, התחיה, תנועה להתחדשות ממלכתית, רפ"י — הר"י — שימה הממלכתית, חבר הכנסת דירוקמן.

ניצול חלק מהמענק הביטחוני בישראל והגדלת היצוא לארצות-הברית.

2. הכנסת מקדמת בברכה את נכונותה העקרונית של ממשלת ארצות-הברית להיכנס לדיונים לשם בחינת האפשרות להקים אזור סחר חופשי בישראל. הכנסת קוראת למשרדי הממשלה הנוגעים בדבר לבחון היטב, ביסודיות, את השלכותיו של הסדר זה לקראת קיום הבידורים בנושא זה עם נציגי ארצות-הברית.

3. הכנסת מחייבת המשך קיום ופיתוח הקשרים ההדוקים עם ארצות-הברית בתחומי הטכנולוגיה הצבאית, המודיעין והרכש.

4. הכנסת תוכעת, כי אם ייחתמו הסכמי הבנה אסטרטגית בין ישראל לארצות-הברית, יתמקדו אלה בביטחון ישראל ויחזקו את זכותה לחיות בשלום ובביטחון.

5. הכנסת קובעת, כי מעניינה של ישראל להחיש את יציאת צה"ל מלבנון תוך שיקול יחיד ובלתי מותנה של קביעת סידורי ביטחון מתאימים בדורם-לבנון. שימנעו חירוש התוקפנות והאיום על היישובים והתושבים בנכולה הצפוני של ישראל.

6. הכנסת קוראת לפתיחת משאומתן לשלום בין ישראל לממשלת ירדן בשיתוף נציגים מוסמכים של התושבים ביהודה, בשומרון ובצפון-העזה, בלא תנאים מוקדמים.

7. הכנסת מביעה את דאגתה מצעדיה העורניים והמאיימים של סוריה, ומסכנת ההתדרדרות וההסלמה במצב באזור. הכנסת קוראת לכל הגורמים הנוגעים בדבר לפתוח כשיתות ובמשאומתן מדיני לפתרון הולם של הבעיה בלבנון.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת רובינשטיין, אנחנו עוברים להצבעה.

משה שחל (המערך):

לפני ההצבעה על הצעת סיעת המערך — — —

היו"ר מ' סבירור:

הבאתי את זה בחשבון ואפילו סימנתי את המונים.

אנחנו מתחילים מהצעת הסיכום של סיעת שינוי. מי בעד, ירים את ידו.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א'

רובינשטיין לא נתקבלה.

היו"ר מ' סבירור:

אנחנו עוברים להצעה של סיעת חד"ש. מי בעד, ירים את ידו.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ' ביטון

לא נתקבלה.

היו"ר מ' סבירור:

אנחנו עוברים להצעת סיעת המערך. אני ממנה בזה את חברי הכנסת אריאל ויינשטיין ומחמד ותד להיות המונים.

משה שחל (המערך):

בהצעה שהביא חבר הכנסת נחמן רו, אני מבקש להצביע על סעיף 7 בתוך ההצעה בנפרד.

43 —

נגד

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת ר' מילוא נתקבלה.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת ר' מילוא 49 —

ג. הצעות לסדר-היום

הפגיעה בתוצרת החקלאית המיועדת ליצוא

אין זו הפעם הראשונה שפועלי הנמלים שוכחים. גם בעבר הם נהגו לשכוח דווקא בעונת הפרי, או לצמצם בה את היקף העבודה. לפני כמה שנים היינו עדים לזעם שנוצר במשקים ובקרב חברי קיבוצים, אשר לא יכלו לראות את עמל כפיהם יורד לטמיון. והם איימו שהם יבואו כעצמם עם הטרקטורים שלהם לבצע את העבודה. היה ידוע, ואפשר היה לצפות, שהם ינקטו את האמצעים האלה דווקא בעונה הבוערת ביותר של העמסת התוצרת החקלאית. ולא היתה ראייה מראש, לא של רשות הנמלים, לא של הממשלה, גם לא של ההסתדרות. ואני סבור שההסתדרות עושה את כל המאמצים כדי שלא ייגרמו הנזקים האלה לייצור החקלאי.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני סבור שצריך לחת את הדעת על הנושא הזה. כדי שבעתיד לא תינתן האפשרות לזרוק לטמיון, לשרוף, לקבור, תוצרת חקלאית משובחת, אשר מיועדת ליצוא לחוץ-לארץ ומפרנסת אלפי משפחות בארץ, וייעשה מאמץ לשמור על יבוא הדולרים למדינת ישראל, ולמנוע את הסכנה של איבוד אותם שווים למדינה. אם הם יאבדו, יהיה קשה לחזור אליהם. התחרות עם המשק הישראלי בענפי החקלאות הולכת וגדלה. מדינות אחרות לומדות את הטכנולוגיה הישראלית, אוחזו מלמדים אותן, או שהן גונבות מאתנו את הפטנטים. עובדה שהיום יש תחרות קשה ביותר בין מדינת ישראל לבין אותן מדינות אשר למדו את הטכנולוגיה של הייצור החקלאי.

לכן, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, אני סבור שיש צורך לקיים דיון במליאה בנושא זה.

הי"ד מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת מאיר כהן-אבידב. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר אבטבי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז.

אליעזר אבטבי (חזית תחת לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה —

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
איפה שר החקלאות? הנושא הזה לא מעניין אותו?

אליעזר אבטבי (חזית תחת לאומית):

נמצא פה סגן שר החקלאות.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

עם כל הכבוד לו, סגן שר החקלאות עוסק בנושא אחר במשרד החקלאות.

יאיר צבן (המערך):

איפה שר החקלאות? ואיפה שר האוצר?

סגן שר החקלאות מ' דקל:

— — —

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

אדוני סגן השר, אתם חילקתם את זה כך, לא אנחנו.

יאיר צבן (המערך):

ואיפה שר העבודה?

הי"ד מ' סבידור:

אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום — הצעות לסדר-היום. אני מוזין את חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב להביא לפנינו את הצעתו לסדר-היום בנושא — הפגיעה בתוצרת החקלאית המיועדת ליצוא. אחריו יביא את הצעתו באותו נושא חבר הכנסת אליעזר אבטבי.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין ספק שהשמדת התוצרת החקלאית המיועדת ליצוא גורמת נזקים עצומים וחמורים, כמיליוני דולרים, לאוצר המדינה ולחקלאים עצמם. מבחינה מוסרית, הבעיה היא חמורה יותר. החקלאי מטפל בגידולי השדה כאילו הוא מטפל ביוצר חי. הוא זורע בדמעה, בחקוה שיקטוף את פרי אדמתו ברירה, ואכן, הוא זרע ברירה. אבל קבר את פרי טיפוחיו בזעם. מה חמור מכך?

בנמלים בארץ חלה לפני שנים מספר מהפכה טכנולוגית. החלו להשתמש בכלים ובמכשירים מתקדמים, ואלה הביאו לצמצום בצורך בידים עובדות, בכוח אדם. המיכון המודרני, המכונה המודרנית, גרמו לכך שיוקדקו פחות כוח אדם, ומטבע הדברים קטנו השעות הנוספות וצומצמה הפרמיה של העובדים בנמלים.

את עוגת השכר קשה לחלק בין המיכון מצד אחד לבין העובדים מצד שני. אם אכן ירצו לשמור על רמת שכרו של העובד במיכון הקיים, יצטרכו לצמצם את מספר העובדים בנמלים ולא יהיה מוצא אלא לעשות זאת. על-ידי כך יידה אפשר לעלות את שכרם של הפועלים שיעבדו בנמלים. זו בעיה, צריך למצוא דרך לפתרונה.

בעבר, לפני הכנסת המיכון, פועלים לא היו מעוניינים להיות מנהלי עבודה בנמל. כי שכרם היה גבוה משכרו של מנהל עבודה בנמל. כיום מנהל עבודה בנמל — שכרו גבוה פי שניים ופי שלושה משכרו של עובד נמל רגיל. והוא אחד הגורמים לחיכוכים שבין עובדי הנמל. לפי דעת, לא ייתכן ששכרו של מנהל עבודה בנמל יהיה פי שניים ופי שלושה משכרו של פועל בנמל. כפי שאמרת, בעבר פועלי הנמל לא היו מעוניינים להיות מנהלי עבודה, כי שכרם היה גבוה יותר. כיום, בצעד אחד, פועל נמל שעובר לתפקיד מנהל עבודה — למחרת היום שכרו עולה פי שניים ופי שלושה; למחרת היום, נזודמן לי, לפני ימים מספר, להיפגש עם כמה מהעובדים בנמל, והם הסבירו לי זאת והוכיחו לי, שהנה פועל אחד עבר מטסטוס של פועל לסטטוס אחר, ובאותו חודש שכרו היה גבוה פי כמה משכרו של פועל רגיל.

יש בעיה נוספת, שפועלי הנמל אינם מעוניינים לעשות היום עבודה ידנית שפועלים אחרים עושים אותה. באחד הנמלים, לא אנקוב בשמו, קבלן מביא עובדים ומשלם להם שכר. עושים זאת מאחר שפועלי הנמלים אינם מעוניינים לעשות את העבודה הקשה שכרוכה בתפוזות, בפחם ובדברים אחרים. לא ייתכן שמצד אחד יגידו שיפטרו פועלים, ומצד שני העובדים לא ירצו לעשות את העבודה הידנית. ייעסיקו בנמל קבלן שמביא פועלים ומשלם להם עבור עבודתם, שלא באמצעות רשות הנמלים.

כהכשרת קרקע, בטפטוף ובמים, כדי להגיע למצב שהיא תוכל להתחרות בנו. וככך, מטרתן ידועה. אם גם מדינה כמו צרפת מודאגת היום מפני כניסתה של ספרד לשוק האירופי המשותף, על אחת כמה וכמה אנחנו. שהמרחק בינינו לבין ארצות השוק הרבה יותר גדול מזה של צרפת. להסדר הים-תיכוני יש עדויות מסוימת, אבל עדיין העדיפות בפרי הדר היא למרוקו ולמדינות אחרות, ואנחנו צריכים להתמודד עם הבעיות האלה.

אני טוען שהיחסים ממילא קרים. מדוע פועלי הנמל צריכים היום לעשותם קודרים?

מצבם של החקלאים קשה. הוא ללא נשוא. למה צריך להכביר עליהם? הרי פרי ההדר 'ג'פה', הפלפל, החסה והסלרי, כל אלה היו למעשה שגוררים של מדינת ישראל בארצות אירופה. מדוע אנחנו צריכים לפגוע לפני חג המולד בציא הזה?

המאבק הוא לחיות או לחדול בשוק האירופי המשותף. במאבק זה חרף, עם בעיות של מכסים למיניהם, ובמצבה של המדינה — באה לנו צרה חדשה, ממקור שלנו. על חברי הבית לדעת, שזה שלוש-ארבע שנים רצופות היצוא החקלאי נמצא במשבר. בחלקו זה היה פרי של מדיניות ביטוח שער והפרשי השערים, ובחלקו בגלל השווקים שהיו מוגבלים. היום אנחנו נמצאים במצב, שיישובים רבים עומדים בפני קשיים גדולים. בפני התמטטות. מתוך 130 — 150 יישובים שנמצאים במצב קשה, 50 נמצאים ממש במצב קשה ביותר, ומשרד החקלאות יצטרך לעמוד הרבה כדי להתמודד עם בעיה זו.

במצב קשה וקריטי זה, כאשר המשק החקלאי נלחם על קיומו, נאנק ונאבק תחת עול קשה של חובות ושל חשומות, בא השינוי הזה שלא ציפינו לו. שלא תיארתי אף לרגע אחד שיקרה. גם אם מאבקם של פועלי הנמל צודק, עדיין אין להם כל זכות לנסות לפגוע בתוצרת החקלאית. היה נדמה לנו, שהנה בא שינוי במדיניות היצוא החקלאי, וכיצוא ככלל: היה נדמה שהנה אנחנו רואים את האור בקצה המנהרה — אבל באה המכה, ואנחנו רואים שאת המכה אנחנו מקבלים במקום שכואב תמיד.

מה אנחנו רוצים מחקלאי מדינת ישראל? ביקשנו מהם יעילות. הרי הם הוכיחו את עצמם. כשעה שמספר העוסקים בחקלאות הולך ויורד — התפוקה החקלאית עולה. ומכאן היעילות. תבענו מהם ידע: הם השיגו אותו בעמל רב במשך שנים. תבענו מהם לשלם דמי לימוד — הם עשו זאת ושילמו. הם נחבצו לשאת כגזירות כלכליות בגלל מצבה של המדינה, ותמיד הם היו אלה שגשו בעול. התשומות עלו, ערכון המחירים הגיע באיחור, והתוצרת החקלאית, שנמצאת היום בנמלים ומיוערת לחג המולד, אינה מגיעה. אני שמח ששר האוצר הסכים לתת סיוע, עם משרד החקלאות, כדי להטיס חלק מן התוצרת. בכך אפשר למעשה לראות אולי הקטנת הנזק, אבל הנזק לא יוקטן אם פרי ההדר, עם מיליון וחצי התיבות שנמצאות היום בנמל, ילכו לאיבוד. והן ילכו לאיבוד, כיוון שכמה מן אפשר להשאיר תוצרת פרי הדר בקרטונים בנמלים? ואיך יסביר הקניין שלנו בתוך ילארץ את המצב ללקוחותיו? מה יאמר להם — הנה הזמנתי תוצרת ממדינה אמינה, תוצרת בעלת איכות טובה, והיא איננה מגיעה? איך יסכימו להמשיך בסחא אתנו?

היו תביעות הפועלים צודקות כאשר יהיו. אין צידוק והצדקה למעשה זה. ויכוח — כן, דיון — בהחלט. אבל סנקציה הכורחת את הענף שעליו יושבים החקלאים ועליו יושבים גם פועלי הנמל, לזה לא ציפינו. וזה מעשה חמור. שנה

היורר מ' סבירור:
חבר הכנסת צבן, אתה יכול לתת כאן רשימה ארוכה. עלי-פי התקנון אין חובה שהשרים יהיו. נמצא פה סגן שר החקלאות, ורשום אצלי שהוא ישיב על ההצעות.

יעקב גיל (המערך):
אבל אתמול אמר סגן שר החקלאות, שהנושאים האלה אינם בתחומם.

היורר מ' סבירור:
לא חשוב מה שהוא אמר אתמול. חשוב מה שהוא אומר היום.

מאיר כהן-אביב (הליכוד):
נמסר לי ששר החקלאות משתתף עכשיו בהלוויה של חללי הפיגוע בירושלים.

אורה נמיר (המערך):
באמת חשוב לדעת זאת. כי אתה יודע שסגן שר החקלאות לא רצה אתמול להשיב על הנושא הזה.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, העיצומים בנמל אשדוד גובלים לדעתי כשעורוריה. אינני יודע מאין עזות המצב לפגוע בתוצרת החקלאית וגם להיפגע מכך. כי קורים כאן שני הדברים גם יחד. מדינה שאין לה גבול יבשתי, והדרך לעולם החיצוני היא רק בדרך הים והאוויר, אינה יכולה להרשות לעצמה בשום פנים ואופן מעשה כזה שקורה היום בנמל אשדוד.

יעקב גיל (המערך):
אבל יש שלום עם מצרים. כבר יש גבול יבשתי.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
דרך מצרים עדיין איננו יכולים להגיע לשוקי אירופה. ברור לנו, שמרבית הגבולות שלנו הם גבולות יבשתיים עוינים, ולכן יש צורך שנתייב האוויר והים יהיו פתוחים כל הזמן. ככל עת. על כך אין שום ויכוח. לכן אסור לנו בשום פנים ואופן להסכים שמשהו ייקח את החוק לידי וינסה לסגור את נמלי המדינה.

לדעת, מעבר לזיקים, יש פה בעיה קשה ומסובכת. מעבר למצב הכלכלי שלנו, שהרי נחוצים לנו הדולרים, ומעבר לנזק שנגרם לחקלאים, אנחנו עומדים לאבד פה את אחד הדברים היקרים ביותר, את האמינות והמהימנות, דבר שיגרום לאובדן שווקים. דברים אלה לא ניתן יהיה להחזירם, גם אם פועלי הנמל יחזרו לעבודה מחר או בעוד חודש. אובדן שווקים הוא דבר חמור מאין כמותו. ואסור להסכים לכך. מה אומרים לנו הקניינים בחוץ-לארץ? הם אומרים לנו, שהם אינם מבינים אותו. איך אנחנו יכולים להרשות לעצמנו מעשה כזה. שכן, המאבק שלנו על השוק האירופי המשותף הוא אדיר. והתחרות בינינו לבין אותן מדינות שרוצות להיכנס היום לשוק האירופי המשותף היא כזאת, שאין באפשרותה של המדינה להשקיע את כל ההשקעות הנחוצות כדי שהיא תהיה בת-תחרות אתן.

אני סבור שאם אנחנו רוצים להישאר על מפת היצוא, אם אנחנו רוצים שהתוצרת שלנו תהיה על המדפים, אנחנו צריכים להתחרות היום בעיקר עם מדינות כמו ספרד ופורטוגל, העומדות להצטרף לשוק האירופי המשותף. כל זה יכול להיות מובטח לנו, אם נוכל להתחרות עם תוצרתן בטיב ובאיכות, ובעיקר בזמינות התוצרת, בעמידה במועדים שנקבעו לכך.

ההשקעות של המדינות המתחרות בנו גדולות משלנו פי עשרה או עשרים. כל מה שאנחנו השקענו ביצוא במשך עשר השנים האחרונות, ספרד לכדה השקיעה בשנה שעברה

הכול, הנוזקים עד כה לכלל המערכת — חקלאים, חבורות, שיווק, מדינת ישראל — 9.5 — 10 מיליוני דולרים, ועוד הדי נטויה. הנושא לא נסגר כאן, היום עדיין מתרוצצים החקלאים בין שר האוצר לבין שר החקלאות לבין אחרים, כדי לפתור את הבעיה.

ההפסדים האלה נגרמו כתוצאה ממה שנקרא "העיצומים", או העבודה על-פי קצב מואט של פועלי נמל אשדוד, שהוא נמל יצוא עיקרי. הם עובדים היום בקצב של 20% מהקצב הרגיל. וכשאני אומר "קצב נמוך" או "כ-20% מהקצב הרגיל", פירוש הדבר מהקצב הרגיל אשר כולל נורמות ופרמיות. מי שמתמצא קצת בעניין יודע, שיש בנמל "יד", "יד" היא קבוצת פועלים המעמיסה על האונייה ועושה במשמרת רגילה כ-400 משטח. בתחילת תקופת העיצומים היה ההספק של כ-50 משטח למשמרת מלאה ל"יד". כיום, נכון עד לשעה 12 בצהריים — אינני יודע מה המצב ברגע זה — קצב ההעמסה הוא בין 80 — 90 משטח ל"יד". צריך גם לדעת, שמספר ה"ידיים" שניתן להפעיל בהעמסה של תוצרת חקלאית על אונייה איננו יכול להיות בלתי מוגבל. יש מגבלה של מספר הידיים, מספר קבוצות העבודה שניתן, בעזרתן, להעמיס אונייה.

בסך הכול, בשבוע הראשון של העיצומים יצאו 2,100 משטח ירקות, בתקופה שבין 27 בנובמבר ל-2 בדצמבר, במקום 8,000. השכר, עם הגברת הקצב ואולי עם חידוש העבודה, תהיה התוצאה כ-5,500 משטחים במקום 8,000 משטחים מתוכננים; וכשמדובר במשטחים מתוכננים, הכוונה היא לכך שהזמנו אוניות, שהזמנה תוצרת אצל החקלאים, שנקבעו מרפס, שנקבעו מחירים, שהמערכת כולה אורגנה ותוכננה לקראת היקף כזה. עד כה הושמדו כ-1,500 משטחים.

סך כל הפיגורים בשבועיים האחרונים הגיע לכ-7,500 משטחי ירקות ומתו כ-5,000 טונות ירקות שהיו מיועדים לאירופה. נוסף על זה מדובר גם כמיליון תבנות הדרים.

רבותי חברי הכנסת, מבחינת החקלאים יש שני חלקים לבעיה: חלק אחד הוא הפירות, בעיקר הדרים והאבוקדו, כל אחד עם הבעייתיות המיוחדת שלו. רק אתמול בוועדת הכספים העלה חבר הכנסת וייגר והעלו חברי כנסת אחרים את הטענה, מדוע האוצר אינו נותן — — —

היור' מ' כהן-אבידב:
סליחה, חבר הכנסת כ"ץ-עוז, עד כמה שידוע לי, אין לצטט דברים שנאמרו בוועדות הכנסת.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
אדוני היושב-ראש, אני מקבל את ההערה ואני חוזר בי.

אומר רק, שהיתה חביעה מצד חברי כנסת, שהאוצר יממש את הבטחתו בדבר סיוע, הבטחה שניתנה לשר ארליך המנוח. סיוע זה צריך היה להיות בגבולות של כ-10 מיליון דולר, בעיקר לענף הדרים, בגין הפסדים שהיו להם בעבר ולא בגין ההפסדים הנוכחיים.

אינני נכנס לפרטי ההסדר ולצורת ביצועו, מעבר לאמירה שהוא נמשך כבר שנה, לא צריך לספר לחברי הכנסת מהי המשמעות של פיגור בהעברת תשלומים, כי זה גם משכורת וגם תשלום עבור סחורה כתנאים שבהם אנו חיים עתה במדינה.

צריך לראות את ההפסד הנגרם מדי עשרה ימים, של כמיליון עד מיליון וחצי דולר לענף הדרים, מול אותה פטולה של משרד החקלאות, של שר החקלאות ושל שר האוצר במשך

יותר של עמל החקלאי הולכות לאיבוד לגנר עיניו. ובנוסף על כך: איפה המושג של מסורת ישראל של "כל תשחית"? אנו נאלצים להשחית תוצרת חקלאית בעל-כורחנו, כשאין ברירה. לדעתי, יש דרכים אחרות לנהל משא-ומתן, והדרכים יכולות להיות: לחזור לעבודה, לנהל את המאבק עם ההסתדרות ולא בלעדיה — כי כרגע השביתה והעיצומים הם כלי ההסתדרות — עם נכונות ליישר את ההדורים, ולא להיפך. גם אם צודקים הפועלים — בגלל השיטה ובגלל הנוק שהם גורמים, קשה למצוא נקודות זכות כמעט שהם. יכול להיות ששכרם נמוך ויש צורך לשבת ולנסות לתקן זאת, בגלל השחיקה הגורפת והכללית, אבל מכאן ועד הנוק שהם גורמים המרחק רב.

רבותי, ענף הדרים קטן במשך השנתיים האחרונות כ-25%, ואם המצב הזה יימשך נגיע לכך, שחקלאים רבים ייפסו גרונים על ההדרים האלה, ובסופו של דבר לא יהיה לחקלאים מה לעשות, וגם לעובדי הנמל לא יהיה מה לעשות בחורף.

אני קורא מכאן לפועלי הנמל: גם אם אתם צודקים בדרישותיכם לגבי שחיקת השכר, חזרו לעבודה. ניתן יהיה, באחת מוועדות הכנסת או במליאת הכנסת — בדרך שהכנסת תראה לנכון — לבוא אתכם בדברים, כדי לנסות למצוא פתרון לבעיה.

היור' מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת אליעזר אבטכי, רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, ואחריו, באותו נושא — לחבר הכנסת חנן פורת.

רענן נעים (המערך):
אני חושב שהוא באיזה מקום, עוסק בנושאים אחרים, אדוני.

היור' מ' כהן-אבידב:
הוא היה כאן לפני כמה דקות.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת — — —

היור' מ' כהן-אבידב:
אל מי אתה מדבר?

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
אל חברי הכנסת, אל סגן שר החקלאות, אל מי שרוצה לשמוע.

על מה בעצם מדובר? מהו ההיקף? מהו ההיקף הכספי? במשך השבועיים האחרונים הושמדו 1,200 טונות ירקות — פלפל, מלונים, סלרי, כרוב סיני וירקות אחרים — בערך של כמיליון וחצי דולרים. הושמדו, קרי, לקחו את הארגונים, זרקו אותם לבזר, שפכו עליהם נפט או סולר והעלו אותם באש. במשך עשרת הימים האחרונים עוכב קטיף האבוקדו — אבוקדו הוא פרי, אשר אם אין קוטפים אותו בזמן, אחוז הפחת. אחוז הברירה עולה — ולפי הערכות עלה אחוז הברירה כ-40%. הערך הכספי של התקופה הזאת, בירידת ערך התוצרת, כ-2.5 מיליון דולרים. במשך עשרה ימים אלה עוכבו כמיליון תבנות פרי הדר, וקירוב לוודאי שרובן ייפסלו על-ידי הממיינים וקובעי טיב התוצרת ליצוא. הערך הכספי — כ-5.5 — 5.5 מיליון דולרים. במשך עשרה ימים אלה עוכבו אוניות בנמלים, אוניות שהזמנו על-ידי החברות המייצאות, ואוניות אחרות אשר נשלחו עם תוצרת חקלאית — כדי שאותו חלק שהועמס יגיע בזמן — יצאו במחיצת הקיבולת ובפחתות מזה. האומנם של הערך הכספי שהפסדנו כסידור הזה של האוניות — בעיכוב האוניות ובהקטנת הקיבולת — כמיליון דולרים. בסך

שנה ומעלה, עם ועדות כנסת כוועדת הכספים, ועדת הכלכלה ועדת-משנה מיוחדת, המורכבת מחקלאים, מנציגות של חקלאים, מפרדסנים, מנציגי ארגונים שונים, חוק עשרה ימים הלכו ואינם כ-10% עד 15% מהסכום שנועד לסיוע.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר מדובר בירקות אין הכוונה לירקות מכל ארץ-ישראל, וגם זאת צריך לדעת. יש לנו חלקן צר מאוד ליצוא לאירופה כתקופת החורף, והאזורים המייצאים הם לא בהכרח האזורים המסודרים. מדינן יוצאים הירקות בחורף לאירופה? הם יוצאים מהערבה, הם יוצאים מבקעת-הירדן, הם יוצאים מהנגב המערבי, הם יוצאים מפתחת-שלוש.

קמה ועדת פוהורליס, יש ועדה של חברי כנסת, מתקיים דיון במליאה ומתקיימים דיונים כוועדות, יש הודעות של שרים, יש התרגשות בכלי התקשורת. אבל, בסופו של דבר, התוצאה היא הפסד לחקלאים, הפסד לאותם מתיישבים באזורים הקשים ביותר מבחינה חתישכותית. איש אינו יכול לקבוע לא רק מה קורה היום אלא גם מה יהיה עתיד היצוא החקלאי לאירופה.

צריך לדעת עם מה מתמודדים. זה לא רק חלקן ליצוא ומאבק על מדין. זה הרבה מעבר לכך. בין השאר, זהו מאבק מדיני, זהו מאבק על יכולתה של מדינה כמדינת ישראל לחמוך בחקלאים שלה מול יכולתן של הארצות המפותחות והעשירות באירופה לחמוך בחקלאים שלהן. המאבק היום אינו על מחירי טונה נטו, אינו על יעילות החקלאים, כי זה כבר עבר מזמן ואלה דיבורים בעלמא; אלה שוב דיבורים אל ציבור שאיננו מבין את העניין. המאבק היום הוא בין מדינות ויכולתן לסייע לחקלאים שלהן. אירופה מסבסדת את החקלאות האירופית בשיעור של 18 מיליון דולר לשנה. עם הדברים האלה מתמודדת החקלאות הישראלית. היא איננה מתמודדת עם יעילות של איהו מגדל ירקות בחממה בהולנד, בדנמרק, באיטליה, בספרד או במקום אחר. היא מתמודדת עם הסבסוד והסיוע של המדינות.

ומה עושה מדינת ישראל לטובת העניין? היא חושפת יותר ויותר את החקלאים. אל נשכח כי החקלאי הישראלי הוא חקלאי יוצא מגדר הרגיל, הוא חקלאי מצוין. אם חקלאי ישראל עדיין יושבים על אדמתם, הן פרדסים, הן מגדלי אבוקדו, הן מגדלי ירקות, הרי זה רק מכיוון שיש להם יכולת בלתי רגילה ורצון בלתי רגיל מעל ומעבר למה שניתן להעלות על הדעת.

אדוני היושב-ראש, הבעיה כפי שאני רואה אותה כרגע אינה רק בעיה של היצוא החקלאי, אלא זו גם בעיה פוליטית. יש מי שנססה להציג את העניין כאילו קיים מאבק בין החקלאים לבין עובדי הנמלים. זה לא נכון, אין מאבק כזה. איש לא יעלה על דעתו, לא בין החקלאים ולא בין עובדי הנמלים, לקיים מאבק כזה. ואם היה מישור בלתי מוסמך ובלתי אחראי מנסה להעלות הצעה, האומרת להביא פועלים חקלאיים כדי לבצע את העבודה בנמלים, חקלאי ישראל לא היו עומדים מאחורי הצעה כזאת בשום פנים ואופן; גם לא מאחורי הצעת הנפל של השר שאיננו כאן, לעלות עם 2,000 טרקטורים לנמל אשדוד. זוהי הצעת איוולת, לא רק הצעת נפל.

יאי צבן (המערך):
איהו שר?

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

שר החקלאות, זה שלא ידע לדבר עם האפיפיור אבל יודע לדבר על 2,000 טרקטורים שיוצא יעלה אתם. ויהיה מנהיג "הצבא" הזה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אני מציע להימנע מפגיעות אישיות.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
סליחה, חבר הכנסת כ"ץ-עוז, האם דבר כזה לא נעשה לפני כמה שנים?

יעקב גיל (המערך):
האדם שעשה זאת, אני חושב שהוא שילם מחיר יקר מאוד.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
אני מדבר על השבוע או על עשרת הימים האחרונים. אני מדבר על שר החקלאות, שבמקום לנסות ולהביא את שר האוצר ואת המערכת לנסות ולפתור את הבעיה, הציע הצעה שהחקלאים יעלו על נמל אשדוד. זה מה שהוא הציע. זאת היתה ההצעה.

סגן שר החקלאות מ' דקל:
אדוני היושב-ראש, סליחה על ההפרעה. אני רוצה להזכיר לך, שלפי החלטת היושב-ראש מאתמול, אחרי שחברי הכנסת שהיו צריכים להעלות הצעה זו לא היו באולם, יש לאפשר להם לדבר אך ורק במסגרת של שבע דקות. אני מבקש מאדוני לשמור על מסגרת זו.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
אני מודה לסגן שר החקלאות על ההערה. פשוט לא שמתי לב. אתמול נתקבלה החלטה — אני חושב שאתה, חבר הכנסת כ"ץ-עוז, היית נוכח — עלידי היושב-ראש שניהל את הישיבה, הואיל וחברי הכנסת שהיו צריכים להעלות את ההצעה הזאת לא נכחו באולם — מן הדין שלא לתת להם כלל רשות הדיבור. אולם, היושב-ראש נעתר באופן יוצא מן הכלל לבקשת סגן שר החקלאות לאפשר לחברים אלה לדבר, והוא קבע שזה יינתן להם רק במסגרת של שבע דקות במקום במסגרת של 15 דקות. אני צמוד להחלטה זו. שכחתי את העניין, אבל עכשיו אני מבקש ממך להצטמצם בדברך.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
יורשה לי להעיר, אדוני היושב-ראש, לפני שאתה פוסק, בדיון שהיה צריך להעריך אתמול, היה אמור לדבר בנושא זה חבר הכנסת אריה נחמקין. יושבת לידך סגנית מזכיר הכנסת, והיא תוכל להביא את הדברים לידיעתך. חבר הכנסת אריה נחמקין באמת אינו מופיע פה היום, ואני מופיע בהצעה רחופה לסדר-היום, אבל אני מופיע ככה שצריך לקבל את החלטת היושב-ראש מאתמול. אם כן, אני מבין או לא מבין את ההחלטה, אבל אינני סבור — — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:
רק רגע, הרשה לי, ראשית, קיבלתי עכשיו הערה של מזכיר הכנסת, שזמנך חם ממילא.

קריאות:
— — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:
רגע, אין זה עניין של ויכוח.

יאי צבן (המערך):
צירייל אמר שלכל זמן יש לו נאום אחר.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
לא שמתי לב לזמן. חשבתי לתת יותר זמן לנושא הזה, כי זה נושא חשוב, לדעת, ולא אכפת לי שירבו עליי רבע שעה, 20 דקות או 25 דקות. אבל אני חוזר למה שאמרתי קודם.

החקלאות ושר האוצר צריכים לפתור את הבעיה הזאת, ואין להטיל את העניין לחיקו של איש, כי בסופו של דבר, כשכדור כזה יהפוך לכדור שלג, הוא יתגלגל באיזה מקום לחיקה של הממשלה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז. רשות הדיבור לאחרונים הנואמים בנושא זה, חבר הכנסת חנן פורת. חבר הכנסת חנן פורת, אני רוצה להזכיר לך את ההערות שהשמעתי. אתן לך קצת יותר משבע דקות, כי אינני רוצה שתקופת, אבל אני מבקש שתצטמצם.

רענן נעים (המערך):

הי"ר מ' כהן-אבידב:

לא זכרתי. אמרתי זאת. אני מודה.

שר התקשורת מ' צפורי:

חנן פורת (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, מאחר ששלושת הדוברים שלפני הרחיבו את הדיבור על הנוק הכלכלי במישור הפרטי ובמישור הלאומי, לא אוסיף על כך דבר. אני חושב שהנתונים שהביא חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז מדברים בעד עצמם. אם יש דבר שיש מקום להוסיף בו, הרי זה רווקא דבר שאיננו נמדר במישור המספרי או במישור הכמותי. אני רוצה לומר: כי מי שחזה בטלוויזיה וכוודאי מי שחזה על בשרו את מה שהתרחש בנמל אשדוד עם שפיכתה של התוצרת החקלאית — לא היה יכול שלא לחוש, 'בצד עוגמת הנפש על ההפסד הכלכלי, את תחושת העלבון והחרפה. אי-אפשר להשתמש במלים חמורות פחות מאלה בהקשר זה. קודם כול, עלבוננו של החקלאי, המטפח ומגדל, זורע וקוצר, והנה סחורתו, הפרי שעליו עמל כל השנה, מושחתת, נזרקת לזבל. יש פה סטירת לחי, סטירת לחי למגדל, והיא אינה יכולה להימדר רק במספרים.

אבל מעבר לזה יש כאן חרפה לאומית. אינני מדבר על אובדן המוניטין של השווקים, על היות ישראל בלתי אמינה ועל ההשלכות החמורות מבחינה כללית, שגם הן חמורות הרבה מעבר לנוק המיידי. אני מדבר על ה"כל תשחית" הלאומי והתגובה הספונטנית, דומי, של פועלי הרכבת שעמדו שם: אם כבר, תנו את זה לעניים, את הפירות היקרים והיפים הללו, האכוקרו ופירות הארמה.

יאריר צבן (המערך):

למי אתה אומר "תנו"?

חנן פורת (התחיה):

אני אומר: אם כבר נוהגים כך — הרי עבירה גוררת עבירה — יינתנו הפירות לעניים.

יאריר צבן (המערך):

אני מסכים אתך.

חנן פורת (התחיה):

הרשה לי. אני מברך על התחושה הספונטנית, ה"כל תשחית" הלאומי, ושוב אין הוא עומד רק במבחן של מספרים. יש פה איזה מין ציור סוריאליסטי כמעט של זריקת יבולה של מדינת ישראל לזבל, ואי-אפשר לעבור על העלבון הזה לסדר-היום, מעבר לכל הדברים האחרים.

ראשית, מבחינה פורמלית זמן תם. שנית, עד כמה שזכור לי, אתמול אתה היית רשום, ולא חבר הכנסת נחמקין.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

מדוע לא תשאל את סגנית מזכיר הכנסת?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבין שהיו חילופין. טוב, אני נותן לך ליהנות מן הספק, אבל זמן תם ממילא. אני מבקש שחסיים.

יאריר צבן (המערך):

אדוני היושב-ראש, הרשה לי לשאול שאלה. האם הפסיקה הזאת מעוגנת בתקנון?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

ראש, אינני מערער על החלטת היושב-ראש.

יאריר צבן (המערך):

אבל אני רוצה לדעת אם הפסיקה הזאת מעוגנת בתקנון.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אינני יודע.

יאריר צבן (המערך):

זה דבר שמתמיה אותי מאוד, ואני רוצה לשאול אותך אם זה מעוגן בתקנון.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

מה שמעוגן בתקנון הוא שאפשר שלא לתת רשות דיבור.

יאריר צבן (המערך):

זה דבר אחר.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

השר רצה להיות לארג, כפי שאומרים הצברים, ונתן להם שבע דקות. למי שלא היה כאן אני מודיע: אני מצטער, טעיתי. אני מבקש ממך, חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, לסיים. אני מתנצל בפני היושב-ראש על שלא שמתי לב להחלטה שלו. שכחתי אותה.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

לאחר הוויכוח האדמיניסטרטיבי, הנוהלי, אני רוצה לחזור ולומר, שאין החקלאים יוצאים נגד עובדי הנמלים. הם לא יצאו ולא יצאו נגדם. אני רוצה לחזור ולומר, אדוני היושב-ראש, שגם ההצעות או הרעיונות שהועלו על-ידי שר החקלאות לגייס ציוד חקלאי ולעלות על נמל-אשדוד — גם הם אינם דברים שיושמו על-ידי החקלאים. אני רוצה לומר, שגם הפעלתו של נמל-עזה אינה כדי לשבור את הפועלים בנמל-אשדוד, היא אינה אפשרות במדינת ישראל, וגם הרעיון להביא התוצרת לנמל קפריסין ואחר-כך להעביר אותה משם — גם הוא איננו רעיון.

התשובה לעניין היא פתרון הבעיה בנמל אשדוד. לפני ארבעה ימים כבר הסכים שר האוצר לפתרון, והוא חור בו. הוא חוזר בו מהפתרון שהוא הסכים לו. כל הבעיה היתה יכולה להיות כבר מאחורינו, בלי שיהיה צורך לרונ בה במליאת הכנסת, אבל משחקים.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אבקש ממך לסיים.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסכם ולומר: החקלאים כמצוקה. זאת אמת. הם לא יצאו ולא יצאו נגד עובדי הנמלים. גם זאת אמת. הממשלה צריכה לפתור את המשבר הזה. שר

חנן פורת (התחיה):

אין שום עצבים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אין שום עצבים. הוא ביקש את ההגנה שלי. זכותו לקבל אותה.

יעקב גיל (המערך):

מי שמטין מוסר צריך קודם כול לבחון את עצמו.

סגן שר החקלאות מ' רקל:

חבר הכנסת חנן פורת עומד על הבמה, ואתה קורא לו קריאות ביניים, והיושב-ראש מעיר לך ואתה ממשיך לדבר כאילו — — —

יעקב גיל (המערך):

אתה חוטא בדיוק באותו חטא, שים לב.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, בסך הכול, יושבים כאן שישה חברי כנסת, וכל כך הרבה מהומה. חבר הכנסת גיל.

חנן פורת (התחיה):

חבר הכנסת גיל, הכשרון שלא להתייחס לדברים באופן ענייני, גם דברים שהיו צריכים להיות בהם שותפות וקונסנסוס, מפליא אותי ממש. לכן לא אחיחש לדברך.

אבל אני רוצה לומר דבר נוסף. שמעתי היום דיבורים של פועלי הנמל, האם הבעיה היא — כפי שזה מוגדר — לחם לילדים? האם הבעיה היא חרפת רעב? יש פה שאלה של היקף משכורת. בהחלט יש פה שאלה של נורמות. בהחלט יש פה שאלה של צמצום וייעול מול בעיה מוצדקת. מול בעיה שיש צורך — — —

יאר צבן (המערך):

האם אצל החקלאים זו חרפת רעב?

חנן פורת (התחיה):

הרשה לי, לא דיברתי על חרפת רעב. האם השוויתי את הדברים לחרפת רעב של החקלאים? דיברתי על צדדים אחרים.

יאר צבן (המערך):

שם יש חרפת רעב. תיכף אומר לך.

חנן פורת (התחיה):

לפי דעתי, השכיחה הזאת וקודמותיה מעידות כאלף עדים, שסוף סוף הגיעה העת לקבוע, שבמגזרים החיוניים למשק, בתחומים שיש בהם פגיעה לאומית, כלכלית וחברתית — כמו שביית הרופאים שלפניה, כמו שביית אחרות המאיימות לשחק מגזרים מרכזיים במשק המדינה — שאין מנוס מלהוציא את נשק השכיחה, אין מנוס — — —

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

זאת אינה שכיחה. זו ההוכחה שההצעה שלכם אינה טובה. אין שכיחה. הם עושים 50 משטחי העמסה. הם יכולים לעשות 400. זאת הוכחה ניצחת שההצעה שלכם אינה טובה.

חנן פורת (התחיה):

השאלה היא לא רק בקשר לשכיחה. אני חושב שאילו הפועלים ידעו, שבמקרה של סכסוך עבודה עומדת על הפרק בורות חובה, ובורות חובה על-ידי גורמים אוניברסיטאיים — יש לנו ברוך ה' מערכת משפט, יש לנו אנשים שיש יכולת להגיע אתם להסכמה, ושבורות חובה כזאת חקבע ותפסוק ולאחריה לא יהיה ערעור — היינו מונעים את החרפה הזאת, כמו שכיחת הרופאים כשעתה וכמו שכיחת אחרות.

אין די בהכאה על חטא, בציון תמונת המצב החמורה. צריך לומר מה לעשות, ובעניין זה יש לי חילוקי דעות עם חבר הכנסת, אברהם כ"ץ-עוז. אינך יכול שלא לראות מה הוא השיקול ומה הוא העיתוי של השכיחה הפרועה הזאת. האם יש ספק בכך שהשכיחה נקבעה דווקא, למעשה הנה, עונת השיא והלחץ בחקלאות? האם זה במקרה כך? יכולים הפועלים לומר את אשר יאמרו, שאין כוונתם לפגוע בחקלאים. ודאי שאין להם כוונה לפגוע בחקלאים, כפי שלרופאים לא היתה כוונה לפגוע בחולים. אבל השכיחה הזאת נערכת על גבם של החקלאים, והיא מכוונת לצוואר הבקבוק הזה. מתוך מודעות לכך שזו השעה שבה העניין יכאב ויעליכ.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

באותה דרך שאתם יושבים במערת-יוסף וכמקומות אחרים.

חנן פורת (התחיה):

סלח לי, באמת.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

אתם לוחצים במקומות הכואבים. זה נכון.

חנן פורת (התחיה):

סלח לי, אין שום דמיון ואין שום השוואה, אף שניסית להשוות, ולא אחיחש לזה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, אתה עושה את זה כדי שלחבר הכנסת חנן פורת יהיה עוד זמן לדבר? אתה רוצה לנזור לו בזה?

חנן פורת (התחיה):

מוקד המחאה בקבר-יוסף והכאב הנובע מזריקת האכנים ומההתפרעויות בדרכים, לא היה בהם כדי לפגוע באיש. היה בהם כדי לבטא מחאה, שכיחה. במובן זה — הפגנה. כל הכבוד.

יעקב גיל (המערך):

הוא פוגע בעניינים רציניים הרבה יותר. הוא פוגע בשלום.

חנן פורת (התחיה):

אבל באמת אינני מוכן שחטיטו את הדברים. אני מוכן להתייחס לזה, להתמודד. אני חושב שאתם הייתם צריכים להתמודד עם השאלה הזאת, אבל באמת.

יעקב גיל (המערך):

אתה באמת פוגע בשלום.

חנן פורת (התחיה):

הבלים.

יעקב גיל (המערך):

"הבלים", זו דעתך. דעתם של עובדי הנמלים שונה מדעתך. בדברים שכואבים לך אתה משתמש בדרכים חריפות לא פחות.

חנן פורת (התחיה):

אבקש את הגנת היושב-ראש.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

סלח לי, אינך צריך להשיב על קריאות הביניים. המשך.

יעקב גיל (המערך):

וכלי עצבים.

חברי כנס, ובמיוחד חברי הכנסת החקלאים — חבר הכנסת כ"צ עזר, אני מתייחס במיוחד לחברי הכנסת החקלאים, אז אולי כדאי שתקשיב — באתי לכאן גם לשפוך את לבי כחקלאי וכסגן, במשרד החקלאות ולטכס עצה יחד עם חברי הכנסת מה לעשות; לטכס עצה, משום חוסר האונים שאנו שרויים בו במקרה זה של עיצומים ופגיעות. היום זוהי פגיעה בחקלאות. מחר יכולה להיות פגיעה בכל דבר אחר.

שמעתי בעיון את דברי החברים ואת דברי חבר הכנסת כ"צ עזר. הניתוח המספדי שלו הוא מדויק פחות או יותר, והרי לא צריך לדרקדק כאן בפסיקים. הוא הוביל את הנושא הזה לפי כללי הניתוח הלוגי הטוב עד למסקנה. אך כאשר צריך היה להגיע למסקנות — פתאום חבר הכנסת המכובד, הידען, שאני מכבדו — הפסיק את הניתוח הלוגי וחזר לתפיסה הפוליטית. תמיד הנושאים הפוליטיים משפיעים — אבל לא חשבתי שעד כדי כך. כל אחד באמנותו.

אברהם כ"צ עזר (המעריך):
למה אתה אומר זאת?

סגן שר החקלאות מ' דקל:
אתייחס אחר כך לדבריו בצורה קונקרטית.

חברי הכנסת, קינה נושאים על דברים שכנפש, אבל לכבות אפשר גם על דברים שאינם עניינים שכנפש. כואב לנו, אני לחקלאים שצריכים להשמיד את תוצרתם, תוצרת אשר עמלו עליה שנה שלמה, וזרעו, השקו, השקיעו, התפללו, קיוו, ציפו, וצריכים היו לראות בטלוויזיה איך שופכים את תוצרתם ושורפים אותה. אני לחקלאים שצריכים להתפרנס מהיצוא. קרוב ל-50% מחקלאי ארץ ישראל מתפרנסים מהיצוא. הם צריכים לראות מה קורה לעמל כפיהם. אני לנו שייחכנו מערכות מינהליות ופוליטיות כאלה, ושאינן לנו פתרון לשאלה זו.

כולנו יודעים שהמצב האובייקטיבי בחקלאות הוא קשה ביותר. השוק המקומי הגיע לרזות כמעט מוחלטת. היכולת של המזדאג החקלאי להגדיל את תוצרתו, אינן רוצה לומר שהיא בלתי מוגבלת, אבל אנחנו עדיין יכולים להגדיל את התוצרת באותם משאבים העומדים כיום לרשות החקלאות. אין לנו מה לעשות עם התוצרת הזאת. אין לנו לאן לשווק אותה בשוק הפנימי. המוצא היחיד הוא ייצואה לחוץ לארץ דרך הים ודרך האוויר.

אנחנו נלחמים כשביל לכסס את החקלאות בארץ. כדי לכסס את החקלאות בארץ אנחנו נלחמים מלחמה שאינה רק מלחמה כלכלית אלא גם פוליטית על השווקים באירופה, ובצדק על השווקים באירופה, מפני ש-98% מהיצוא החקלאי שלנו הוא לאירופה. באירופה המלחמה על השוק היא מלחמה על טיב התוצרת, על עיתוי האספקה, במשפט אחד: על אמינות.

באותו רגע שאנחנו מאבדים אמינות זאת, שרכשו "אגרסקן", מועצת ההדרים ואחרים בעמל של שנים, זה יכול להתחלל בבת אחת. ביום אחד או בשבוע אחד. אחר-כך ייקח שנים לרכוש אותה מחדש. כולנו חייבים להיות מודעים לה, גם פועלי הנמל, והם אינם מודעים. הם מחזיקים את החקלאים בני ערובה. אינני רוצה לעשות כל אנלוגיה של שוד ושל בני ערובה, אבל מחזיקים בני ערובה דווקא את החלשים, ואין מרשע.

מה אנחנו יכולים לעשות? הרי יש לנו כאן בעיה קשה מאוד, אדוני היושב-ראש. צריך להעריך הערכה עמוקה את

אברהם כ"צ עזר (המעריך):
התקיימה אתמול ישיבה של בתי-הדין לעבודה. הפועלים התייצבו, קיבלו את פסק-הדין ויצאו לעבודה. הם עושים עכשיו מתוך 400 אפשריים — 90 משטחי העמסה למשמרת. הם אינם תורגמים משום דבר.

חנן פורת (התחיה):
אם יתברר שהם אינם מסוגלים להתמודד עם ההעמסה מסיבות אובייקטיביות, פשוט צריך לסייע להם על-ידי הכנסת כוחות נוספים שסייעו בעניין. אם זו רק בעיה כזאת, גם לזה ממשלת ישראל צריכה להיערך. הרי שנינו יודעים היטב מה מסתתר מאחורי זה. לא ייתכנו שכיחות פרועות כאלה, פשוט צריך לשבור אותן. אין מנוס מכך. צריך לדעת שיש מקום להאזין לטענות, לטענות מוצדקות, לטענות פחות מוצדקות, יש מקום לפתור את הדברים בדרך של בוררות.

מי שרוצה בטובתו של הפועל כמו בטובתו של החקלאי חייב להבין, שאין מנוס מלכלת לבוררות חובה מוסכמת בשירותים החיוניים.

אני שמח לציין, שהחוק הזה שהועלה הגיע כבר, לפי מיטב ידיעתי, לוועדת העבודה והרווחה. אני מחזק את ידי אלה שעושים כדי לבדוק ולבחון את הדבר ולטפל בו באופן אינטנסיבי מתוך מגמה להעלותו כאן בקריאה ראשונה, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

ייתכן מאוד שכנושא החקלאות כבר איחרנו את השעה. אבל אני מקווה מאוד, שבדברים האחרים, שעלולים חלילה לעמוד על הפרק בעידן זה של מצוקה כלכלית במדינה, וגם מצוקתם של הפועלים, ניתן יהיה — — —

יעקב גיל (המעריך):
מי שיוצא נגד הפועלים שידע שהוא פורק את נשקו הוא.

חנן פורת (התחיה):
ניתן יהיה להגיע סוף כל סוף לדבר, שיהיה בו פתרון ממלכתי מוסכם שימנע את השכיחות הפרועות ואת מחזות הסבל מגד אחד ואת העלבון מצד אחר, שהיינו עדים להם בימים האחרונים. תודה.

שושנה ארכליאל-מזולני (המעריך):
בסכסוך הרופאים היה מין בוררות. היא לא פתרה את הבעיה. הסכסוך לא נפתר. אז מה הועילו חכמים כחקנתם?

היור' מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת חנן פורת. אני מזמין את סגן שר החקלאות להשיב על ארבע הצעות.

סגן שר החקלאות מ' דקל:
אדוני היושב-ראש: חברי כנסת נכבדים — — —

רענן נעים (המעריך):
אני מבקש שתאמר "חברי כנסת מהמעריך".

חנן פורת (התחיה):
— — —

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
מה פתאום?

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אתמול בערב אמור היה להתקיים הדיון על הנושא הזה. באתי לכאן בתקווה שאנחנו נקיים היום דיון פורמלי מפני שהכול כבר הסתדר או עומד להסתדר. לצערי, אנחנו נמצאים היום בדיוק באותו מצב כפי שהיינו אתמול.

צריך היה לענות שר התחבורה, ואולי אחרים. הנמל אינו נמצא באחריות מיניסטריאלית של משרד החקלאות, ואיני רוצה להרחיב, אם כי אפשר לדבר על זה הרכה, אבל צריך לבדוק את הבעיה ולפתור אותה.

לפני שאני מסיים את דברי, אני רוצה לומר שאני מקווה שלא יוגדי יוקרה בין המערכות המטפלות מונעים השגת הסדר. לכן, מפני שהבעיה כרוכה בשאלות כלכליות, חקלאיות ובבעיות של שכר, אני מציע להעביר את הנושא שהעלו ארכעז המציעים לוועדת הכספים של הכנסת.

שולמית אלוני (המערך):
לוועדת הכלכלה.

יאיר צבן (המערך):
מה פתאום ועדת הכספים? — לוועדת העבודה והרווחה.

סגן שר החקלאות מ' דקל:
היושב־ראש יכול להציע אחרת, אבל אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכספים של הכנסת.

אורה גמיר (המערך):
לא היושב־ראש, אלא ועדת הכנסת חחליט.

הי"ר מ' כהן־אביב:
אני כבר אחליט. תודה רבה לסגן שר החקלאות. הצעה אחרת לחבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
חבר הכנסת דקל, שהאוצר ייתן את ה־5% ונגמור. זה כבר היה פתור, אתה יודע את זה.

יאיר צבן (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, המראות של שריפת פרי שראינו בטלוויזיה והידיעה על הנזק הכבד ליצוא החקלאי שלנו ולחקלאים המייצאים משרים בהחלט קדורות ועצב על כל מי שמתכוון בתופעה. איננו נמצאים במצב כזה מבחינה כלכלית. החקלאים אינם נמצאים במצב כזה מבחינת הכנסותיהם, שאפשר להסתכל על התופעות הללו בשוויון נפש. אני מסכים עם כל מי שיאמר, שהתופעות הללו יש לא רק צדדים כלכליים שניתנים למדין ולמספור בכמויות ובמספרים, יש להן בהחלט אפקטים והשפעות אחרות.

אין זה קורה ואין מגיעים לזה? אם מישוה חושב שאפשר להתמודד עם מחלה רק על־ידי דיבור על הסימפטומים ולא על סיבותיה, לדעתי, גם הוא חוטא ב"בל תשחית", מפני שהוא משחית מלים לריק, וגם מלים לא צריך להשחית לריק. זה רק במקרה הזה.

צדק סגן השר דקל שהזכיר לנו את כל אלה ששוכחים על גבם של "החלשים", המורות והגנות, למשל, אינן יכולות להיאבק על גבם של המיליונרים, הן אינן יכולות לבחור בחופשיות את שדה הקרב שלהן. כשמביאים אותן — וצריך הרבה קשיחות ואטימות ועורלת לב כדי להביא אותן לזה — לזירת הקרב הסופית של השכיחה, היא נערכת על גבם של ילדים, ובעקיפין על גבם של ההורים, והם חלשים, הם אינם יכולים להתגונן. כך גם כאשר האחיות מגיעות עד שכיחה. למזלנו זה קורה לעתים רחוקות, אבל גם אותן הכיאו לכן. לא אשכח את היום שבו עמדה מזכירת ארגון האחיות לשעבר, המנוחה שרה גולדריין, ביועד הפועל ובכחה, מפני שהיא לא האמינה שיביאו אותה לכן. היא תקרא לאחיות לשבות. זו היתה אחת שעבדה במקצוע 30-40 שנה. אבל היא אמרה שפעלו בכוח, עינו אותן, לימדו אותן לקח, שבמערכת יחסי העבודה כארץ רק כך אפשר להשיג את הדרישות המינימליות ביותר והצורקות ביותר.

הניסיון של האיגוד המקצועי ושל ההסתדרות לעזור לפתור את הבעיה, אבל הרי אנחנו נמצאים במערכות מטורפות. הסתדרות העובדים לפעמים טובה לעובדים, כשהיא תומכת בהם. כאשר ההסתדרות איננה מסכימה, כמו במקרה דגן — וטבעי שהיא איננה מסכימה עם פעולתם של עובדי הנמל ועם העיצומים שהם נוקטים — היא איננה יכולה לעזור. הם אינם מקשיבים לה. אין לנו כלים ממלכתיים נגד עיצומים. אין לנו כלים נגד שכירות, ובדו"א לא לעיצומים.

התיאור שנתן חבר הכנסת כ"ץ־עוז על ההספק של הידיים העובדות בנמל הוא תיאור ציורי־פלסטי נכון. לפי האינפורמציה שבידי, עד לשעות הצהריים דבר עוד לא השתנה. מ־50 משטחים עלו 90 משטחים, זה הכול. 2,500 משטחים לא יישלחו לחוץ־לארץ, וחלק מהם כבר הושמר.

המסקנה היא, שאם חברה רוצה להתגונן בפני תופעות כאלה, עם כל הריכוז שיש בעניין בורות חובה בשירותים חיוניים, לטוב ולרע — ובורות חובה איננה פותרת הכול, לפעמים לא מקשיבים לבית־המשפט, כשם שלא מקשיבים כל כך לפסיקה שנתקבלה. אתמול בערב — ובכל אופן, זה מכשיר. היום אין לנו מכשיר. אין לנו בורות חובה, וכשההסתדרות מזדהה עם הנושא, היא איננה מסוגלת להשפיע, ולדאבוננו יש אצלנו נורמות שהכול מותר.

יאיר צבן (המערך):
יש לך צווי ריתוק, למה אינך מפעיל צווי ריתוק?

סגן שר החקלאות מ' דקל:
אדוני היושב־ראש, ברשותך אני אמשך. חברי הכנסת, לנו כממשלה, כמשרד החקלאות וכחקלאים, אין ברירה. איננו יכולים לאבד את השוק ואת אמינות השוק באירופה. לכן אני צריך להעלות על נס את החלטת המהירה של משרד האוצר להעמיד לרשות ההיטס החקלאי 900,000 דולרים. לדאבוננו, זו רק ההתחלה. נצטרך להטיס את התוצרת החקלאית הזאת לחוץ־לארץ, וכמובן, מדינת ישראל לא תרזית מזה. וזה עדיין לא נגמר. לפנינו עוד כמה שבועות, ואולי אני תוור על דברים שאמר ירדני חבר הכנסת כ"ץ־עוז, שדיבר על 10 מיליון דולרים שניתנו להדרים, ואילו ויכוחים התנהלו בקשר לזה. והנה, בבת אחת, ביום אחד, בשבוע אחד זה כבר עלה קרוב ל־10 מיליון דולרים. לדאבוננו, זה כנראה יעלה יותר, אבל מתוך רגש של אחריות כלפי החקלאות, המדינה חצטרך להטיס גם בהמשך את התוצרת החקלאית, וצריך להעלות את זה על נס.

אבל המבחן איננו היום, המבחן עם ההדרים יהיה בשבוע הבא. או בעוד שבועיים, כי את ההדרים אי־אפשר להטיס. אפשר שלא לקטוף ולהחזיק אותם במחסנים עוד חמישה ימים, או עוד שבוע ימים. אבל אם לא נתחיל בעוד מקסימום עשרה ימים להעמים את ההדרים, מצבנו יהיה כבי רע.

כולנו מכירים את הנושא הזה. אבל כדאי להצביע על שתי נקודות, כדי שחברי הכנסת, שאינם חיים את הנושא יום יום, ידעו אותן. לשיווק החקלאי לחוץ־לארץ יש שתי חקופות טובות: חג המולד רים ולנטין, אלה שני גושי השיווק, כאשר בשנה מסוימת, בשל בעיות של אקלים או בשל בעיות אחרות אנחנו מאבדים אחד משני גושי השיווק האלה, החקלאות נמצאת בצרה. השנה אנחנו עלולים לאבד את השיווק שלנו לחג המולד.

הבעיה קשה וסבוכה, ואיני מוסמך לענות על השאלה שהעלה חבר הכנסת מאיר כהן־אביב בעניין השכר. על זה

להושיב בבית-סוהר את חבר הכנסת ארידור. מפני שעשר שכיתות של פועלי הנמלים לא יגרמו לאובדן דולרים למשק כפי שגרם יורם ארידור. מה הצביעות הזאת?

רבותי, אני מציע לכם — את תעמידו חקלאים מול פועלים ופועלים מול חקלאים. לכו לקראת הפועלים ותראו כיצד הם ילכו לקראתכם. שימו קץ לדרימה המכוערת הזאת.

אני מציע לכם להשאיר את העניין לפעולה הגורמים בשטח, למאמציה של ההסתדרות, ולהסיר את ההצעה מסדר היום.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

איזו הצעה אתה מציע להסיר מסדר-היום?

יאיר צבן (המערך):

את ההצעה של חבר הכנסת אבטבי.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני שואל את חבר הכנסת אבטבי, האם הוא מסכים להצעה להעביר את הנושא לוועדה?

אליעזר אבטבי (חזית רתית לאומית):
אני מסכים.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני שואל את חבר הכנסת כ"ץ עוז, האם הוא מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

החשוכה היא, שזה לא משנה אם מעבירים את הנושא לוועדה אם לא. הדין שהתקיים היום הוא הדין הרלבנטי לנושא, לא דין בוועדה ולא במליאה. אני מסכים להעביר את הנושא לוועדה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני שואל את חבר הכנסת חנן פורת, האם הוא מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

חנן פורת (התתיה):

אני מסכים, אבל זו צריכה להיות ועדה משותפת לוועדת הכלכלה ולוועדת הכספים.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת פורת, לא אמרתי לאיזו ועדה. ועדת הכנסת היא שתחליט לאיזו ועדה יועבר הנושא.

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. להצעה של חבר הכנסת אבטבי יש שתי הצעות — האחת להעביר אותה לוועדה, והשנייה להסיר אותה מסדר-היום. אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות זו מול זו.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא שהעלה

חבר הכנסת א' אבטבי לוועדה

שתקבע ועדת הכנסת — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

זה מוביל לשתי שאלות מפתח כלליות הנוגעות לעניין, ואנסה לא לדבר על הכלל אלא להישאר צמוד לעניין הנמלים — מהי מדיניות השכר ואיך מטפלים בסכסוכי עבודה.

באשדוד, כפתח משרדי מועצת הפועלים, שובת פנסיונר ששמו גבריאל אמנוב, שבגלל מצב בריאות פרש לפנסיה מוקדמת. הוא מחזיק בידו תלוש של 13,000 שקל. זה מתחת לקו העוני, חבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (התתיה):

איך אתה חושב שינהג השופט כאשר הנושא יגיע לכוררות?

יאיר צבן (המערך):

מייד אסביר מה יעשה השופט.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

ההסבר שלך ודאי יהיה מעניין, אבל לא במסגרת חמש הדקות שכבר עברו. כפעם אחרת נשמע ברצון את ההסבר שלך. חבר הכנסת גיל, היום אתה פעיל מדי.

אורה גמיר (המערך):

הוא יושב באולם כל הישיבה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

גם אני יושב.

יעקב גיל (המערך):

תכוור על כך.

פנחס גולרשטיין (הליכוד):

תתחשב בכך שאתה גר בירושלים והאתרים לא.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

זה לא יעזור, אנו נמצה את כל סדר-היום.

יאיר צבן (המערך):

אשמע לבקשת היושב-ראש ואומר את דברי בקצרה.

אני יכול להביא דוגמאות נוספות למה שקרה לשכרם של פועלי הנמלים בשנים האחרונות. הם יושבו בשקט. כבר אין יהושע פרץ. אי-אפשר לנפנף בדחליל. שכרם לאט לאט נשחק.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת פורת, שיש אצלנו הנהלות באוצר או במקומות אחרים, שבתכנון התסריט של המאבק בינם לבין העובדים הם מביאים בחשבון את השביתה ואומרים: אסור לתת לפני שביתה; וזאת כאשר מתחיל המאבק.

יש הרבה צביעות כדיון הזה. אומר מהי הצביעות. כאשר יש שביתה מדברים על אובדן ימי עבודה. זה כואב כשהולכים לאיבוד ימי עבודה למשק. ישראל 500 — 600 אלף ימי עבודה הולכים לאיבוד כגלל שכיתות. אך 5 — 6 מיליוני ימי עבודה בשנה הולכים לאיבוד כגלל תאונות עבודה. ואיני שומע את הזעקה.

מדברים על אובדן דולרים. כואב כאשר הולכים דולרים לאיבוד. בחודש אוקטובר מי זעק כאשר מכרו דולרים לאזרחים כל יום?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת צבן, אינך מעלה הצעה לסדר-היום.

יאיר צבן (המערך):

אני רוצה להגיב על דבר אחד. הבוקר שמעתי ברדיו הודעה של מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר, מר פורר, האומר שאנשים במדינה שפוגעים ביצוא צריך לטפל בהם כמו באנשים שפוגעים בבטיחותן ולשלוח אותם לבית-סוהר. אני רוצה לשאול את שר התעשייה והמסחר, האם יש לו תוכניות

ה צ כ ה
ההצעה להעביר את ההצעות שהעלו חברי
הכנסת מ' כהן-אבידב, א' כ"ץ-עוז
וח' פורת לוועדה שתקבע ועדת הכנסת
נתקבלה.

הכנסת א' אבטבי לוועדה שתקבע
ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
ליתר ההצעות ישרק הצעה אחת — להעביר אותן לוועדה
שתקבע ועדת הכנסת. אני מעמיד אותן להצבעה.

ד. הצעה לסדר-היום

עתידם הכלכלי של 40 מושבים

בשל חשיבות המזון במרכיב יוקר המחיה. משרד החקלאות של
או והתנועות ההתיישבותיות הכינו, כי יש צורך בהתייעלות
בחקלאות כדי לפרוץ שוקים לחוץ-לארץ.

מחשבה רכה הושקעה במחקר בנושא. פותחו ענפים
חנים, מערכת שיווק, בתי-אריזה, כדי להביא את התפוז
הישראלי, את הפרח, האבוקדו והדלקות לשוקי אירופה.

משנת 1970 ועד 1977 — אלה היו שבע השנים הטובות
של פיתוח ושגשוג של מושבים רבים, שראו ברכה בעמלם.
27.5% מכלל היצוא הישראלי היו מן החקלאות; נדבך חשוב
לביצורה של כלכלת המדינה ולמאזן התשלומים שלה. היה
תענוג לבקר בנגב ובלכיש. והיה נדמה, שהנה הולך ומתגשם
לנגד עינינו חזונו של דוד כ"ג-גוריון, בהבאת המים של המוביל
הארצי ובהפיכת המדבר לגן פורח תרתי משמע.

רבותי חברי הכנסת, שבע השנים הרעות התחילו עם עליית
הליכוד לשלטון. לפי חשבוני, נותרו לכם חודשים אחדים בלבד
ולא יותר. עם המהפך הפוליטי בא גם המהפך במדיניות.

רוני מילוא (הליכוד):

עכשיו יתחילו שבע השנים הטובות.

רענן געים (המערך):

תתחיל להאמין, שהיא לא תחזיק מעמד.

אורה נמיר (המערך):

חיבק נגיע לחברון.

רענן געים (המערך):

עם המהפך הפוליטי בא גם המהפך במדיניות. נפסק
התכנון החקלאי ועמו גם האשראי להון חוזר לייצור. ההשקעות
בפיתוח, במחקר ובציוד אפסיות כמעט. מדיניות הסובסידיה
טלטלה מקצה לקצה. בתקופתו של יגאל הורביץ הסובסידיה
הגיעה לאפס. בזמן הידור הוא הגיעה ל-150% בקירוב. ודאי
שאיש אינו יכול לבנות שום ענף עם טלטלה כזאת מאפס עד
150%.

החקלאים הפסידו שנה אחר שנה. ולא יכלו עוד לבטוח
בעמלם. והגורע מכול, היצוא החקלאי, שכה הרבה הושקע
בהשגתו, ירד לטמיון. באירופה אין חלל ריק. במקום התוצרת
שלנו נכנסת תוצרת של מדינות אחרות. של ספרד ושל מרוקו.

יעלה פי כמה לחזור את המצב לקדמותו, אם ככלל.
אדוני היושב-ראש, עלינו לדעת, כי דווקא היצוא החקלאי
נמצא באזורים הרגישים ביותר של מדינת ישראל, בנגב
ובלכיש, בערבה ובבקעת-הירדן, בתענן בגולן ובגליל.
יישובים אלה תוכננו בזמנם על-פי התפיסה של משק מתמחה
לייצור.

איש לא האמין אז, כי יבוא יום והיצוא יספוג מהלומה
כזאת. כפי שספג המשק היצרי בשלוש השנים האחרונות.
האבסורד הוא, כי מושבים אשר מגדלים לייצור מקומי מצבם
טוב או אפילו טוב מאוד. ודווקא אותם יישובים שמביאים
דולרים לאוצר המדינה הם הם הסובלים.

המתיישבים במושבים אלה הם חרוצים ומתיישבים
למופת. הם הוכיחו את עצמם בעבר כמשך שנים מספר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום: עתידם הכלכלי של 40
מושבים. מאת חבר הכנסת רענן געים.

רענן געים (המערך):

שר החקלאות איננו נוכח באולם כדי להשיב.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רענן געים, קראתי לך ואני מבקש שתעלה
לדוכן. יעלה ויבוא.

אני מוכן להמתין עד לבואו של השר. אבל אני מבקש שזה
לא יקרה. הוא ידע שההצעה לסדר-היום תועלה. זה לא נאה
ולא מכובד. לו היו מודיעים לי על כך, הייתי עושה הפסקה.

סגן שר החקלאות מ' דקל:
אני אענה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

השר ודאי יבוא. הוא נמצא בכניין.

רענן געים (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בשבוע שעבר
התבשרנו, כי משרד החקלאות מתכוון לפרק 40 מתוך 130
מושבים הנמצאים כמצוקה. בסקר שערך משרד החקלאות יחד
עם הסוכנות היהודית הגיעו למסקנה זו. משום החוב העצום
הרובץ על מושבים אלה.

עלי לציין, רבותי חברי הכנסת, שגם אם משרד החקלאות
לא יעשה כלום כדי לפרק את המושבים, הם יתפרקו מאליהם
בגלל מצבם.

אני רואה ששר החקלאות הגיע.

מצב זה, שנוצר בסוף שנת 1983, שש שנים וחצי לשלטון
הליכוד, הוא שלב נוסף בהתדרדרות הכללית הקיימת במדינה.
בעיקר כמשק היציר.

ייתכן שחברי הבית אינם יודעים זאת, אולם הרעיון לפרק
כ-100 מושבים הוא רעיונו של לא אחר מאשר מידענו משכבר
המים, הר"ר יקר פלסנר.

אדוני היושב-ראש, 40 מושבים אלה, המיועדים לפירוק,
ואתם גם יתר המושבים, 400 במספר, פזורים לאורכה ולרוחבה
של מדינת ישראל — היו עד לפני שנים מעטות נקודות אור
לתנועה הציונית בהגשמתה. יישובים אלה שגשגו, פרחו ותרמו
תרומה מכרעת ליישוב הארץ ולביצור כלכלתה.

עלינו להבין, כי ההתיישבות והחקלאות בארץ אינן סקטור
ככל הסקטורים, אלא מכשיר אדיר להשגת יעדים ביטחוניים,
מדיניים, כלכליים וחברתיים. ההתיישבות במושבים אלה נתנה
תשובה הולמת לפני קום המדינה ואחריה, בתקופת הצנע,
כשהיה מחסור של מזון לאוכלוסייה. בקליטת מאות אלפי
העולים של שנות ה-50. חקלאות ישראל התפתחה לרמה
טכנולוגית ולהישגים מרשימים בקנה מידה עולמי. משלחות
רבות מכל העולם באו לראות את הפלא הזה. עד שנות ה-70
סיפקה ההתיישבות מזון בשפע לכל אוכלוסיית המדינה
במבחר ובמגוון של תוצרת חקלאית: פירות וירקות, בשר וחלב
באיכות מעולה, במשך כל חודשי השנה ובמחירים סבירים.
מצב זה שמר גם על רמת האינדקס, והאינפלציה לא עלתה.

במספר מצומצם של חקלאים, אף קטן בהרבה מן המספר המצוי בידי.

ולגופו של עניין: המצב במושבים אינו גורא כפי שהוא מצטייר מפיו של חבר הכנסת רענן נעים, ששאב את נתוניו מן העיתונות שפרסמה נתונים לא מדויקים.

יש בעיות במושבים, בעיות שבחלקן הן חמורות ביותר, ומשרדי ממורד עם הבעיות הללו יום יום.

אני מקווה כי נצליח ונעלה את היישובים החלשים על דרך המלך בצורה יסודית, כלכלית ומבוקרת.

בשנה שעברה טיפלנו ב־30 מושבים במצוקה, כשיטה של טיפול פהטני. ההצלחה האירה לנו פנים ב־19 מושבים, ובשלושה נוספים, אנתנו מתקדמים בצעים מהירים לשיקומם. אי-ההצלחה בסיכומו של השלב הזה תהיה במקריהם של עד ארבעה מושבים מה־30.

בסקר שערכנו ב־18,160 משקים — — —

אורה נמיר (המעריך):

כל כך הרבה משקים יש בארץ?

שר החקלאות פ' גרופר:
כן.

אורה נמיר (המעריך):

כשאנחנו אומרים משק — — —

שר החקלאות פ' גרופר:

לא, לא. אפשר להגיד על מושב שהוא משק. אנחנו מדברים כאן על 18,160 חקלאים, משקים בתוך המושבים, יחידות משק.

נמצא כי כ־30% מן המשקים שנסקרו נמצאים במצב קשה ביותר מבחינה חקלאית, לעתים קרובות בגלל בעיות חברתיות, אישיות ואחרות: 40% מצבם לא קל, אך בעזרתנו הם ימשיכו לתפקד כחקלאים יצרנים לכל דבר. ביתר המשקים אין לנו בעיות כלל ואין צורך לטפל בהם.

אני חוזר לקבוצה הראשונה, שהיא הקבוצה הבעייתית, אותה קבוצה המוגדרת כנמצאת במצב קשה. לכאורה מדובר בחלק לא מבוטל של חקלאים במשק המשפחתי, אבל המציאות מוכיחה כי רובם הגדול כבר הסתדרו זה שנים בעבודה חלופית בעיר, מתפרנס מעבודה זו, וחלקם זנח את החקלאות כליל. בעייתנו העיקרית היא, כי קבוצה זו מחזיקה אמצעי ייצור בסיסיים כגון קרקע, מים ומכסות ייצור.

בשבוע שעבר הפגשתי כלשכתי את ראשי המחלקה להתיישבות של הסוכנות עם אנשי, לדיון חשוב ביותר על מצב המושבים. זו הפעם הראשונה שנערך דיון מעמיק כזה. אני מקווה כי כבר בימים הקרובים יוכל משרדי להגיש הצעות קונקרטיות לפתרון, כאשר חלק גדול מן העול יוטל על העם היהודי, היינו — ההסתדרות הציונית והמחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית.

אני יודע כי יהיו בעיות וחילוקי דעות ביני לבין ידידי במחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית. אבל אני יודע כי לכולנו מטרה אחת: לשפר את מצבם של חברי המושבים הזקוקים לכך.

לדעתי, במיזון שהנושא שהעלה חבר הכנסת רענן נעים נמצא בטיפול אינטנסיבי, אין טעם לדון בו במליאה.

עכשיו אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת רענן נעים — — —

הכישלון איננו שלהם, אלא של הממשלה, שעורדה את היבוא והרסה את היצוא.

האוצר במדיניותו גול ממתיישים אלה מאות מיליוני דולרים, כששילם עד לפני חודש שני שליש מערכו של הדולר. בשלוש השנים האחרונות סיימו מושבים רבים את מאונם בהפסד מצטבר מדי שנה, והגיעו למצוקה כספית כזאת, שלא יכלו לתפקד.

הממשלה גם עורדה בשנים האחרונות פירוק מסגרות במושב — אתה יודע, אדוני שר החקלאות — פירוק הקואופרציה והשיווק המאורגן, ועורדה קבלת הלוואות שלא באמצעות האגודות אלא ישירות על-ידי בנקים. היא גרמה לכך, כי מתיישים רבים הוחזרו אחריהם חוב עצום לאגודה ולארגוני הקניות, על-ידי כך שלא שיווקו דרך שיווק מאורגן.

יש מושבים רבים, שהצליחו לחשל את מסגרתם הארגונית והחברתית עד יעבור זעם. אולם מושבים שבהם מסגרות אלה הן עדיין בהיווצרותן, לא יכלו לעמוד בפני המשבר, ומצבם כיום חמור ביותר. פירוקם של מושבים אלה הוא אות קלון לממשלה הזאת. פירוקם לא יועיל לשום דבר. אלפי משפחות ייפלטו לשוק העבודה, הנמצא במיתון בלאו הכי, ויוסיפו על האבטלה הגוברת בערים. הוצאת יצרן אחד ממעגל הייצור תגרום אבטלה לחמישה-שישה עובדים נוספים בשירות התוצרת. בסופו של דבר, זה יעלה למדינה עשרת מונים.

אדוני החשב-ראש, ניתן לשקם מושבים אלה עם קצת מחשבה, קצת לב ולא הרבה כסף. ניתן לחזור למדיניות התכנון החקלאי: להחזיר לייצור את האשראי המכוון ולא לחכות לשוק החופשי, שייתן אשראי ב־600% ריבית; לקבוע מחירי מינימום עם ירידת הסובסידיה לצרכן בהדרגה, עד לכדי 25% — 30%, ולעודד השקעה במשק.

לבסוף, יש צורך לקבוע ועדה משותפת של משרד החקלאות, הסוכנות היהודית והתנועות המיישבות, לעבור ביישובים כמצוקה ולהעמיד לרשותם כספים שיהיו קונסולידציה לחוב העצום הרובץ עליהם, כדי שיוכלו לחזור לייצר מחדש. תודה, אדוני היושב-ראש.

היור"ר מ' בהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת רענן נעים, על הצעה זו ישיב שר החקלאות.

שר החקלאות פ' גרופר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לאחר שקראתי בעיון את דברי ההסבר להצעה ולאחר ששמעתי את המציע, נתכר שחבר הכנסת רענן נעים אינו מכיר את היקף הבעיה.

רענן נעים (המעריך):

אין במדינה מישהו שמכיר זאת טוב ממני.

היור"ר מ' בהן-אבידב:

חבר הכנסת רענן נעים, השר עלה לדוכן ורק פתח את פיו.

אורה נמיר (המעריך):

במשרד החקלאות, ראינו גם אתמול בערב, מתייחסים למה שכתוב בדברי ההסבר ולא מתייחסים למה שאומרים כאן חברי הכנסת מעל במת הכנסת.

שר החקלאות פ' גרופר:

אמרת שגם שמעתי, אני אתייחס למה ששמעתי. ככנסת מעלים הצעות לסדר-היום ומתייחסים לכל הנושאים שבעולם. גם אני הייתי עושה זאת, זה בסדר.

הנהלת תנועת המושבים, שחבר הכנסת רענן נעים הוא חלק ממנה, אינה מסכימה אתו. לפי הנתונים שלהם מדובר

שר החקלאות ס' גרופר:

זו בעיה אשר נמשכת יותר מ־15 שנה. זו בעיה חברתית קשה. זו בעיה של תנועות. זו בעיה של משרד החקלאות. זו בעיה משולבת. הסוכנות היהודית אינה יכולה להתחמק פתאום מכל המסכת הגדולה הזאת. אני שמח להודיע לכם, שבישיבה שהייתה איתנו הוסכם, שהם מוכנים להיכנס לקלחת הזאת ולעזור.

לכן אני מציע שנתקוף את הנושא בצורה האובייקטיבית והטובה ביותר למען האנשים, כי זה דינו נפשית. חודה רבה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חודה לשר החקלאות. חבר הכנסת רענן נעים, אני פונה אליך — האם אתה מקבל את הצעתו של שר החקלאות להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה?

רענן נעים (המערך):
כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חודה רבה, ובכן, לפנינו הצעה אחת, רבותי, להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה. מי בעד העברת הנושא לוועדת הכלכלה ירים את ידו?

ה צ ב ע

הצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

פה אחד הוחלט להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה.

ה. הצעת חוק לחיקון פקודת הראיות (מס' 7), התשמ"ג — 1982*

(הצעת חברת הכנסת ש' אלוני)

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת, אנו ניגשים להצעה הבאה — חוק לחיקון פקודת הראיות (מס' 7), התשמ"ג — 1982, מאת חברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, בימים אלה מקדיש העולם הנאור הרבה זמן לדיונים על יום זכויות האדם.

אם נקרא את ההצהרה האוניברסלית על זכויות האדם ונוסיף עליה את מגילת העצמאות שלנו, שאם היא התקבלה לפני 35 שנה, נראה שבנושאים מסוימים איתנו הולכים ומתרחקים מהעקרונות שלקחנו אותם עלינו כמשפט טבעי ובורר מאליו, כחוקה במדינת ישראל.

הרשו לי להזכיר לכם את המקרה של הוראת ד"ר נגיזעה מחול, אזרחית ישראלית, שביקשה להוציא שביעון בערביה באוניברסיטה העברית, כענייני חברה, בריאות ומוזון. היא נאלצה, כמובן, לבקש רשיון עוד כטרם כתבה שורה אחת, והרשיון נשלל ממנה מטעמי ביטחון. היא לא כתבה שורה אחת. הרשיון נשלל מטעמי ביטחון מתוך פרוגנוסטיקה מחללת, היינו — שיקול-דעת מוחלט שיש למנוע על המחזה על-פי חקנות ההגנה לשעת-חרום, בלא חובה לנמק. בשום שלב לא נאמר, שהאשה עצמה מהווה סיכון ביטחוני, והאריה — היא מסתובבת חופשייה והיא ממשיכה להרצות.

* נוספת.

נוספת. אם הבעיה הראשונה היתה חופש העיתונות, הבעיה השנייה היתה באיזון מידה, איני רוצה לומר "הצדק נעשה" — יש לנו חוקה שבית-המשפט פוסק בצדק — אבל באיזון מידה נראה כי הצדק נעשה; כי נאסר על סניגורה לשמוע את הדיון ואת ההנמקה של הצד השולל ממנה את הזכות להוציא עיתון. אם כן, יש כאן שני פגמים. והשאלה שהציקה לי היא, האם לא היה מוטב, שבמקרים מסוג זה יאפשרו לאדם לקבל סניגור, אשר הוכר לפי חוק השיפוט הצבאי, כדי שיוכל לשמוע את הנימוקים, על-מנת שלא יהיה חשד שהאיסור נובע משיקול דעת.

אני הצעתי הצעת חוק לחיקון פקודת הראיות בנושא הזה, אבל קיבלתי את דעתו של שר המשפטים, שבמקום להביא חיקון מסוים ומוגדר, אביא את הנושא כהצעה לסדר-היום לצורך ביורר טוגיות נוספות ולמציאת דרכים אלטרנטיביות לפתרון הבעיות שהועלו.

על כן, בדשותך אדוני היושב-ראש, אני משנה את הצעת החוק להצעה לסדר-היום, ומבקשת שהסוגיה הזאת של חופש העיתונות, של שלילה מתוך שרירות, כאשר הצדק לא נראה ומניעת שיקולים זרים, תימצא לה תשובה בחוק או בדרך של חקנות או במסגרת חוק השיפוט הצבאי או בכל דרך אחרת, משום ששני אלמנטים אלה יש בהם פגם רציני: ואנו זוכרים את התגובה הדרמטית של העיתונות בעניין זה. נכתב מאמרם; שכיוון שמדובר בעיתון בשפה הערבית מותר לזלזל ולאיש לא

שולמית אלוני (המערץ):**שר המשפטים מ' נסים:**

חברת הכנסת אלוני, אני יודע מה המשמעות של תקנות אלו, אני יודע מה חומרתן. אני יודע כמה ראשי מדינה ואילו ראשי מדינה התבטאו בחומרה כלפי תקנות אלו. ואולם כבר נעשה צעד לביטול פרק אחד בתקנות ההגנה שעת-חירום 1945. ואנו החילונות את החירוש הזה לא רק לגבי מדינת ישראל אלא לגבי ארץ-ישראל. ואני עמל זה זמן ניכר בניסיון לבטל עוד פרק, ואולי עוד פרקים. בתקנות אלו, אילו היה הדבר קל, האמיני לי שזה כבר היה מאחורינו. יש פה מערכת של רשויות ושל שיקולים שאי-אפשר לבטל אותה, בנתונים המיוחדים שמדינת ישראל שרויה בהם. אבל לדידי, זהו ייעוד, לעשות כל מאמץ כדי להביא בהדרגה לביטול תקנות ההגנה שעת-חירום.

אני חוזר ואומר: היות שיש מאבק נצחי בין האינטרסים הנגזרים הלגיטימיים שפירטתי, אינני רוצה להוריד את ההצעה מסדר-היום. ויכוח כזה היה, היתן ויהיה לעולמים. לכן הסכמתי שהנושא יועבר לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אפשר שהדיון כשלעצמו יתורם תרומה להבנת המציאות, להכרת המציאות, או אולי לשינויים כאלה או כאלה. אילו היה מדובר בתיקון החוק היום, הדבר היה ממש בלתי אפשרי. אבל הדיון בוועדה יכול שיתורם תרומה כלשהי. אני רק יכול לומר, שהממשלה אינה משתמשת בסמכויות האלו אלא לעתים רחוקות ביותר, וזה הודע לבית-המשפט, ובית-המשפט, בבג"ץ שהזכירה ביומרה הכנסת אלוני, מצוין זאת. ואם כאשר יש סמכות בלעדית סגורה ומסוגרת, איננו משתמשים בה. נוהגים להביא בפני בית-המשפט את הנימוקים החסויים, שלעתים יש סכנה בפרסומם או בהבאתם לידיעת הצד שכנגד, אפילו כאשר מדובר באתם עורכי-דין שהזכירה חברת הכנסת אלוני, שיש להם רשיון לפי חוק השיפוט הצבאי להופיע בפני בתי-המשפט הצבאיים. כי מספר האנשים היכולים לדעת עניינים חסויים מסוג זה חייב להיות קטן ומצומצם ביותר. ואם הצד שכנגד, אפילו הוא אמן מבחינת ביטחון ישראל, ואנו מדברים על אלה, ידע זאת, יש בכך תפוצה בלתי רצויה של החומר החסוי.

לכן, אדוני היושב-ראש, מנימוק זה אני מציע להעביר את הצעת ח' לחברת הכנסת אלוני לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כהצעה לסדר-היום.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לשר המשפטים. לפנינו הצעה אחת, להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ כ ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון

פקודת הראיות (מס' 7), החשמ"ג—1982.

לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט,

נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

פה אחד הוחלט להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אכפת, ובית-המשפט מוכן לשמוע שיקולים זרים ואין סניגור ואין דרך לטיפול בעניין.

על כל פנים, גם כשל שמירה על חופש הביטוי וגם כשל הצורך החשוב שהצדק ייראה, בייחוד בנושאים שהם חסויים. נדמה לי שחובה לדון בנושא ולמצוא לו תשובה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחברת הכנסת אלוני. אני מזמין את שר המשפטים להשיב על ההצעה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לו היה מדובר על הצעת חוק פרטית.

לא הייתי יכול לתמוך בהעברתה לוועדה של הכנסת. אני גורס, שבאופן עקרוני ההסדר הקיים היום בחוק הישראלי הוא הסדר הגיוני, שיש בו התחשבות גם בזכויות האדם.

וגם בצורכי הביטחון של המדינה בתנאים שהיא שרויה בהם. הקו שהמחוקק הישראלי הלך בו בנושא זה הוא הקו הבנוי על תפיסת הפסיקה בישראל וגם באנגליה. ולא היתה עליו ביקורת, לא שיפוטית ולא אקדמית.

אין ספק, שכאשר צריך להשתמש בנימוק של צורכי ביטחון, השימוש בנימוק זה מביא לידי כך, שדינו של אדם מתנהל בתחום מסוים שלא לפי כל הכללים של הליכי הצדק. הליכי הצדק מחייבים, שהטענה המובאת בפני בית-המשפט תהיה ידועה לצד השני, כדי שהוא יוכל להגיב. אבל במקרים מסוימים, מוגבלים מאוד, המחוקק הישראלי אמר, שאומנם לא ייתן מסמך או לא ייתן האפשרות לצד הנוגע בדבר לקבל לידי-מסמך או לדעת את הנימוקים הביטחוניים, משום שהם חסויים. המחוקק אמר, שהמסמך הזה או החומר יובא בפני שופט של בית-המשפט העליון, והוא — ולא הרשות — יקבע אם אומנם החומר חסוי באמת, אם יש בו אינטרס אמיתי של ביטחון ישראל, שלא לגלות את הנימוקים ואם היה מקום להגביל: למשל, במקרה שחברת הכנסת אלוני מדברת בו, האם היה מקום להימנע ממתן רשיון להוציא לאור עיתון אם לאו.

מקרה זה הובא לא בפני שופט אחד של בית-המשפט העליון, כפי שקובע החוק, אלא בפני הרכב של שלושה שופטים של בית-המשפט העליון; וזאת אף-על-פי שלגבי אותו מקרה קיימת הוראה בתקנות הגנה שעת-חירום 1945, ועל-פיה יש לממנה על המחוז סמכות בלעדית להימנע ממתן הרשיון בלי צורך לנמק. כאמור, אף-על-פי-כן באה הרשות ומסרה את הנימוקים לבית-המשפט לפי פקודת הראיות, כדי שהוא יקבע אם הנימוקים חסויים אם לאו. בית-המשפט קבע שהנימוקים הם חסויים, שהם ראויים וטובים, ובהישען עליהם לא ייתן הרשיון להוצאה לאור של אותו עיתון לגברת שהגישה את הבקשה. מכאן אנו למדים, שהבעיה היא בעיה, אבל היא איננה כה חמורה כפי שאנו מדמים בנפשנו.

כיוון שנושא זה הוא חלק מהמאבק הנצחי שבין זכויות הפרט לבין צורכי הקיום והביטחון של כל מדינה, ועל אף כמה וכמה של מדינת ישראל, מאבק שיהיה לעולמים, ולעולם לא תהיה לגביו דעה אחת. — — —

ה הצעה לסדר-היום**נשים בעידן הטכנולוגי****אורה נמיר (המערץ):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, טוב עשתה נעמ"ת, הגדולה בתנועות הנשים בישראל, שהציעה את הנושא "נשים

היו"ר מ' כהן-אביב:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: נשים בעידן הטכנולוגי. מאת חברת הכנסת אורה נמיר.

55,000 מועסקים שנוספו לתעשייה, רבע היו מהנדסים, הנדסאים וטכנאים. על-פי התחזיות, מגמה זו תימשך ביתר עוצמה בעשור הקרוב.

אין ספק, רבותי חברי הכנסת, שתחכום המערכות יביא לצמצום כוח עבודה שאינו מקצועי, ומאחר שמשקל הנשים גדול בקרב העובדים הלא-מקצועיים, הן תהיינה הראשונות הצפויים לאבטלה, אלא אם תשתלכנה במשלח-ידי חרשים, במיוחד בתחומי המחשבים והאלקטרוניקה.

אך, רבותי חברי הכנסת, המציאות היא, ש-62% מהבנות לומדות בתיכון עיוני ו-37% בלבד בבתי-הספר המקצועיים, רובן המכריע, 93.2% מהן, במגמות המכונות "נשיות" מסורתיות, כמו תפירה ואופנה, אמנות שימושית וסיעוד, הוראה, מלואות ופקידות, ו-6.8% בלבד לומדות מקצועות טכניים: 6.3% בלבד מבין תלמידי האלקטרוניקה הן בנות; 16.4% מבין תלמידי ההנדסאות והטכנאות הן בנות, ו-21% מהלומדים בטכניון הן בנות. כל עוד מגמה זו שולטת בכיפה, הריבויים של נשים עובדות בעידן הטכנולוגי הם דיכורי סק.

על כך יש להוסיף את המציאות המצערת, שהורגשה על-ידי הוועדה הממלכתית למעמד האשה, שאם מסקנותיה דחקה ממשלה זו לפניה אסלה, כי מקרב מחצית הבנות המתגייסות לצה"ל — מציאות עגומה ביותר — שלעצמה — 50% — 60% מועסקות בחפקדיים, עובדות בניהול, וכי מחוץ 700 המקצועות הקיימים בצה"ל, בכ-210 בלבד משוכנעות חילות, אם כי היתה פריצת דרך מזערית בנושא זה בצה"ל, המצב בכל זאת מחייב שידור מערכות.

היום, יותר מאשר בכל עת בעבר, המפתח לקידום של האדם הוא השכלתו. בעידן הטכנולוגי, כאשר משקלו של הידע פורץ את כל הגבולות שהיו מוכרים לנו בעבר, לעתים עד כדי תדהמה ואיבוד כיוון, אנו מחויבים ומיידי לערוך את מערכת החינוך, החל בגן-הילדים, עבור בבית-הספר היסודי, ובמיוחד כמערכת המקצועית העל-יסודית, להתמודדות עם העידן שבו אנו חיים, העידן הטכנולוגי, לגבי בנים, ועל אחת כמה וכמה בנות.

ומאחר, רבותי חברי הכנסת, שגדול מספרן של הנשים שרמת הישגיהן הלימודיים דלה, שאינו מסוגלות לסייע לילדיהן שלומדים בשיטות לימוד טכנולוגיות חדשניות, והן רוצות לצאת לעבודה מחוץ למשק ביתן — הן בשל כורח מציאות כלכלית קשה, הן בשל רצונן העז לקדם ולהעלות את רמת החיים של משפחתן, הן בשל שאיפתן להעלות את דימוין העצמי והן משום האתגר והעניין הרב שהן מוצאות בעבודה מחוץ למשק ביתן — בשל כל הסיבות הללו, ובמיוחד בשל היותן כריעבד מופלגת לרעה במגוון האפשרויות לרכוש הכשרה המקצועית, אבקש, אדוני היושבים, לקיים דיון במליאת הכנסת, כמגמה להביא לשינוי משמעותי בדרכי החשיבה, התכנון וההתייחסות לנשים בעידן הטכנולוגי, תודה רבה.

הי"ר מ' סבידור:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. אתחבד להומין את סגן שר העבודה והרווחה.

סגן שר העבודה והרווחה כ"צ רובין:

אדוני היושבים, נכנסת וכבדה, ההצעה שהועלתה על-ידי חברת הכנסת אורה נמיר היא הצעה חשובה למדי. כאשר היא עוסקת בשאלת ניצול משאבי אנוש של נשים בכוח העבודה בישראל. עם זאת, התחזית שהוזכרה כאן, שנעשתה על-ידי נעמ"ח, איננה מדויקת כל צורכה, וכאשר אנו עוסקים

עובדות בעידן הטכנולוגי, בנושא המרכזי בתודע מעמד האשה שהוכרז על-ידיה, העלאת הנושא על סדר-יומנו ראוי להערכה רבה, גם משום העובדה שהנשים מהוות באוכלוסיית המדינה מעט יותר ממחצית, וגם משום מיעוט תשומת-הלב המוקדשת לשילובן במעגלי העבודה.

חברי הכנסת, ב-1982 היוו הנשים כ-36% מכלל כוח העבודה במשק. בעשר השנים האחרונות גדל אחוז זה בהתמדה ועלה מ-29.8% בשנת 1971 ל-36.1% בשנת 1982. עם זאת, רבות עדיין הנשים, כשני שלישים מהן, שאינן משתתפות בכוח העבודה. למעשה מהוות הנשים היום את מאגר כוח העבודה הגדול והמרכזי במשק.

חברי הכנסת, מבין 315,700 עובדים שהצטרפו לכוח העבודה בין השנים 1971 ל-1981, 58% היו נשים. בשנת 1981 מחצית הנשים המועסקות היו בעלות 12.1 שנות לימוד ומעלה. עובדה שהדוגשה על-ידי הוועדה הממלכתית למעמד האשה היא, שכלל שרמית ההשכלה של האשה גבוהה יותר, קל לה למצוא עבודה מעניינת ומכנסית, ככל שרמת ההשכלה של האשה עולה, ההתחבטות בין הישארות בבית לטיפול בילדים ולניהול משק הבית לבין יציאה לעבודה מוכרעת לטובת היציאה לעבודה; זאת תוך העמסת יום עבודה כפול, עבודה בבית ומחוצה לו. העניין והאתגר שבעבודה המוצעת מכריעים את הכף ואינם מרחימים את האשה מלעמוד בעול הקשה של שני ימי עבודה בפועל ביום אחד.

חברי הכנסת, 77% מהנשים בעלות 16 שנות לימוד ומעלה משתתפות בכוח העבודה, אחוז הנמוך ב-1% בלבד מאח הגברים ברמת השכלה זהה היוצאים לעבודה. בסוף שנת 1982, 46.3% מבין הנשים עבדו בענפי השירותים הציבוריים והקהילתיים, בהשוואה ל-20.7% מקרב הגברים; 13.9% בענפי התעשייה, לעומת 28% מבין הגברים. אחוז המנהלות מסך כל המועסקות עומד על 1.2% לעומת 5.9% של מנהלים מקרב הגברים.

חברי הכנסת, לא ניכרת עדיין פריצה רצינית של נשים מתוך משלח-היד המסורתיים, זאת ועוד: שכרה הממוצע של אשה לשעת עבודה היה נמוך ב-21.5% בהשוואה לשכר לשעת עבודה של גבר; תעשייה — כ-34%; בשירותים הציבוריים — כ-14%, וב-18% במשלח-ידי מדעים ואקדמיים.

חברי הכנסת, בעשור הנוכחי צפוי על-פי התחזיות, אם לא תגבר האבטלה, המשך העלייה של חלקן של הנשים בכוח העבודה. בעידן של משק כלכלי מתקדם, הנשים מהוות את המאגר הפוטנציאלי העיקרי של כוח העבודה במשק חייבות להשתלב במערכת ארגונית שתעודדן לעבוד מחוץ למשק ביתן ותעניק פתרונות מסייעים ומקילים בחינוך ובגידול לילדיהן. מחד גיסא, ובמערכת השכלתית-החינוכית שתתכנן את ההשכלה המקצועית על-פי היקף וסוג הביקושים לכוח העבודה שידרשו בעתיד למשק הישראלי, מאידך גיסא.

אין זה סוד, רבותי חברי הכנסת, שהגופים הממלכתיים שהיו אמורים לעסוק בנושא, ביניהם הרשות לתכנון כלכלי שבמשרד הכלכלה, יחידת היועץ הכלכלי שבמשרד האוצר, והרשות לתכנון כוח אדם שבמשרד העבודה והרווחה, לא עסקו עד כה באורח משמעותי בהערכת ביקוש מפורטת של כוח העבודה. מה שברור היום הוא צל של ספק, על-פי הערכה של כוח אומן ניסיוני, הוא שבשאר הקרוב יחסור למשק כ-5,400 מהנדסים וכ-8,000 הנדסאים וטכנאים. עיקר המחסור יורגש במקצועות הנדסה כמו מחשבים, תוכנה ואלקטרוניקה. כדאי לזכור, רבותי חברי הכנסת, כי בשנים 1970 — 1982, מתוך

השנים הקרובות, ולפיכך נוגעת הכעיה בעיקר לנשים שהן כיום נערות בגיל חינוך החינוך, ואת אכן עסקת בממד הזה של השכלה. מערכות ההכשרה המקצועית של ישראל, במסגרות ההכשרה המקצועיות של משרד העבודה והרווחה, כבתי-הספר המקצועיים שבפקחות משרד החינוך והתרבות ובבתי-הספר לאחיות וכאוניברסיטאות, מסוגלות כיום להכשיר חינוך מקצועי-טכנולוגי לכל בת המבקשת ללמוד מקצוע. רצוי הדבר, שחברות נעמ"ת וחברות ארגוני נשים אחרים שיש להם עניין בקידומה של האשה, ישפיעו גם בנותיהם ללמוד מקצוע ולסגל לעצמן גם את הטכנולוגיות החדשות, לרבות מקצועות שהם היום מקצועות ידניים: פקידות, זכניות, אחיות וכו'.

מכל מקום, כעס המצווה לעשות הכול כדי לנצל עד תום את משאבי האנוש שלו. ברור לנו כי שפוטנציאל פנוי לפיתוח של משאבי אנוש בקרב הנשים, וראוי לעשות בדיקה רצינית על עתודות הפיתוח של כוח אדם חשוב זה. משרדנו מקדיש מחשבה לכוח האדם הנשי ולשילובו במקצועות חדשים וחדשניים, אבל אולי ראוי שהנושא כולו יידון לפני ולפנים ייבדק מקרוב.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, שהצעתה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר תעבור לוועדת העבודה והרווחה, ושם נציג את הגישות החדשות של המשרד, לרבות שילובן בחיי המעשה, ואולי גם נשמע הצעות ועצות טובות אחרות שנוכל ליישמן לטובת הנשים ולטובת המשק.

אורה נמיר (המעריך):

אולי אפשר לדון בוועדה משותפת? יש פה גם אספקט של חינוך. אני שמתי את הדגש המרכזי בנושא החינוך.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:
אין לי התנגדות לוועדה משותפת.

היו"ר מ' סבדור:

חברת הכנסת אורה נמיר, קודם כול, האם את מסכימה להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

אורה נמיר (המעריך):

כן.

היו"ר מ' סבדור:

אם כן, ועדת הכנסת תקבע, מי בעד העברת ההצעה לוועדה משותפת, בהרכב שייקבע עליידי הכנסת, ירים את ידו. מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' סבדור:

אני מודיע שההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר מס' 2785 בצניין נשים בעידן הטכנולוגי הועברה לוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת העבודה והרווחה, בהרכב שתקבע ועדת הכנסת.

ז. הצעות לסדר-היום

ביטול משחק הכדורסל של מכבי רמת-גן במסגרת גביע קורן

מס' 2853, 2858 — ביטול משחק הכדורסל של מכבי רמת-גן במסגרת גביע קורן, של חברי הכנסת מיכאל חריש ופנחס

כנושא חשוב כל כך, מהותי כל כך, ראוי להתייחס לנתונים עובדתיים בדוקים יותר ומוסמכים יותר.

מה הן העובדות? — במדינת ישראל מועסקות כיום בענפים הפגיעים, לפי התחזית הזאת — בתעשייה, במסחר, בשירותים, לרבות שירותים אישיים — כ-330,000 נשים שכירות, מכלל כ-412,000 העובדות השכירות. זאת לעומת 319,000 שכירות בשנת 1977. 82,000 שכירות עובדות בענפים שאינם פגיעים, לפי התחזית — אני משתמש באותו מינוח — כמו פיננסים, חקלאות ובנייה. כ-25% לפחות מכלל הנשים העובדות בענפים הפגיעים, לדעת בעלי התחזית, הן במעמד של אנשי מדרע ובעלי מקצועות חופשיים, לרבות רופאות, מורות, מנהלות ובעלות מקצועות טכניים אחרים. מכאן שמספר הנשים הפגיעות, הפקידות, הדבניות, התופרות — לא ברור מדרע נכללו בין הפגיעות גם האחיות — שעלולות להיפלט, כולן, מן המצבה הקיימת של נשים עובדות בענפים ובמקצועות הפגיעים, המספר כולו איננו יכול לעלות על 250,000 עובדות.

בעשור הקרוב, טוענת אותה תחזית, עשויות להצטרף 200,000 נשים לכוח העבודה, כמובן גם כדי לכסות את התחלופה: זאת — אם נקבל את הגידול השנתי המואץ נטו של נשים בכוח העבודה בחמש השנים האחרונות, שהיה קרוב ל-20,000 בניכוי התחלופה, כמוודד להתפתחות בעתיד. לפי זה עשוי מספר העובדות השכירות בענפים הפגיעים להגיע ל-400,000, שמהן עלולות להיפלט 300,000 לפי התחזית שחברת הכנסת אורה נמיר אימצה להצעה הזו לסדר-היום.

אורה נמיר (המעריך):

סליחה, אפשר, אדוני היושב-ראש, לשאול את סגן השר שאלה?

היו"ר מ' סבדור:

בבקשה.

אורה נמיר (המעריך):

סגן השר הכין את הדברים בכתב. אני לא התייחסתי בדברים שאמרתי כאן לתחזית של אבטלה נשים. התייחסתי רק לבעיות היסוד של צילום מצב, השתמשתי בדוח הוועדה למעמר האשה — לא רק בנתוני נשים — ובהשפעת ובהשלכת החינוך המקצועי על הכנת הכנות. לא התייחסתי לנתונים אלה, ולכן לא כדאי שתתפלמס אתי.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

אני מודה לך על התוספת החשובה, שכן לגבי בעיות היסוד של הנושא אין בינוי מחלוקת. יש מחלוקת לגבי התחזית והנתונים שהוזכרו.

אורה נמיר (המעריך):

לא השתמשתי בתחזית.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

התחזית שהוזכרה אינה מוסמכת, כפי שאמרתי, וטוב שנעסוק בעקרונות ובבעיות המרכזיות של הנשים.

בעיית הכשרת הנשים, אדוני היושב-ראש, לטכנולוגיות חדשות, היא כמובן עניין לעצמו. עניין חשוב מאוד לכלכלת ישראל. מדובר בנשים שצריכות להיכנס למעגלי עבודה בעשר

היו"ר מ' סבדור:

אני עוזרים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום

כרצוני להעיר הערת אגב: במצבה של ישראל היום בעולם הכלכלי, גם באירופה, הדיעצה הזאת, שקבוצת כדורסל ישראלית מוותרת על השתתפותה בגלל מצב כלכלי, אינה מוסיפה בריאות לכלכלה הישראלית. ממילא כבר קיימת בעיה, שהכנסים שואלים האם אפשר לסמוך על ישראל שתחזיר חובות. הדיעצות המופיעות — ואגב, בעולם כולו הציבור הקורא את עיתונות הספורט הוא גדול ביותר, כמו בארץ — יש להן, שלא היה דרוש לנו, אם כי לא זה הנושא המרכזי של הדיון שלנו היום.

אדוני היושב-ראש, עוד נקודה שאנו חייבים להיות ערים לה היא, שכל הספורט הישראלי הוא על סף פשיטת-רגל. פרשת מכבי רמת-גן יכולה להיות רק סנונית ראשונה בפרשת התמוטטות ופרישות מהזירה הבינלאומית. אם נבונה הדיעצה שהתפרסמה אתמול ב"מעריב", הרי שמכבי רמת-גן אומנם תשחק השנה בגביע קורץ', אך זו עלולה להיות "שירת הברבור" שלה. כי לפי אותה ידיעה, היא תתאחד עם מכבי-תל-אביב בסוף עונה זו, כלומר היא תחדל מלהתקיים.

רבותי חברי הכנסת, מכבי רמת-גן היא אומנם יריבה עירונית לקבוצת הכדורסל של הפועל רמת-גן-גבעתיים, שכידוע לרבים אני מאוהדיה הפעילים, אך היא קבוצה סימפתית, שעשתה עבודה ספורטיבית ברוכה, חינכה וגידלה שחקנים מוכשרים ומצליחים הן בליגה והן בנבחרת הישראלית הלאומית. אם קבוצה זאת, שהיא מארכת הקבוצות הכבירות של הליגה הישראלית בשנה שעברה, איננה מסוגלת להתחזק מעמד, הרי שהדבר מהווה סימן אזהרה לכל מי שהספורט הישראלי נראה לו חשוב. הן מבחינת בריאות הציבור והן למעמדה של ישראל בעולם הספורט.

לפיכך, אני מציע שהכנסת תקיים דיון בשני נושאים המתעוררים סביב פרשת מכבי רמת-גן וגביע קורץ': הנושא הראשון — מדוע התדרדר המצב עד כדי כך שמכבי רמת-גן נאלצה לשלוח מברק לאיגוד הכדורסל הבינלאומי על פרישתה מהמשחקים, תוך גרימת נזק למעמדה של ישראל באירופה? מה אחראי לכך? למי פנתה מכבי רמת-גן בבקשת סיוע ולא נענתה לפני הפרישה? שאלות אלה הן חמורות במיוחד, לאור העובדה שבסופו של דבר כן נמצאו האמצעים הדרושים, לאחר שגרם הציבור. מי שאחראי לפרשה חייב לפחות לתת דיווח חשבון לציבור על מה שקרה. צריך להסביר את הגורמים שהביאו אותם לירי כך.

הנושא השני — המשבר הקשה הפוקד את הספורט הישראלי בגלל התדרדרות המצב הכלכלי במדינה והסכנה להתפוררות קבוצות ולנסיגה כללית בספורט הישראלי ובהישגיו, הן במישור הישראלי והן במישור הבינלאומי.

כאן אני מציע לקיים דיון על הספורט הישראלי בכללו, עם דגש מיוחד בשני נושאים בעלי רחיפות מיוחדות: האחד — הכנתה של ישראל לאולימפיאדת לוס-אנג'לס 1984. אם יהיה משבר בספורט הישראלי, תהינה לו השלכות באופן ההופעה של ישראל בארצות-הברית, ואני מייחס חשיבות עצומה מבחינת יהדות אמריקה לצורה שבה תופיע ישראל בלוס-אנג'לס 1984. הצפיית שם גדולות מאוד, וזה יכול להיות דבר שיהדק את הקשר בין הנוער הישראלי לבין הנוער האמריקני, אם נטפל נכון בנושא הזה. אבל אם הוא יישאר לטיפול ספורטיבי מקרי בתנאים הקשים האלה, זה ייהפך לדבר שנצא ממנו בצורה מאוד מבישה.

דבר שני — הייתי מתרכז במה שמתרחש כעת בכדורסל. זהו ענף שבו ההצלחה הבינלאומית של ישראל היא הגדולה ביותר מאז שנות ה-50, כאשר נבחרת ישראל זכתה להישג

גולדרשטיין. אני מזמין את חבר הכנסת מיכאל חריש.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת, הנושא, כפי שהגשתי אותו, שונה במקצת כאשר אושרה לי ההצעה, ולכן למרות העובדה המשמחת כשלעצמה, שמכבי רמת-גן תשחק בסופו של דבר בגביע קורץ', מצאתי לנכון לביא את הנושא לדיון בכנסת, בגלל הסיבות שגרמו למשבר של גביע קורץ', סיבות אשר לא התבטלו, סיבות שהן בגדר משבר כולל בספורט הישראלי. חוששני, שבזמן הקרוב קבוצות ונבחרות ספורט אחרות של ישראל, לא רק בתחום הכדורסל, עלולות למצוא את עצמן במצב דומה לזה שמצאה את עצמה קבוצת מכבי רמת-גן לפני כשכוע, מצב שבעקבותיו היא עברה תקופה קשה מאוד והכדורסל הישראלי היטלטל בצורה קשה מאוד.

אדוני היושב-ראש, הנושא הוא נושא לדיון בכנסת, מאחר שנוסף על הצד הספורטיבי, שהוא כשלעצמו חשוב למדי בעיני, זה זמן רב יש לספורט הבינלאומי צד מדיני והסברתי. עובדה היא שישראל מנהלת מאבק קשה כדי לקיים נוכחות ספורטיבית באירופה, ומאבק זה מתנהל קודם כול מול מדינות מזרח-אירופה, בראשותה של ברית-המועצות, אשר מתנגדות התנגדות מדינית תקיפה לנוכחות ישראל באירופה, אבל גם מול גורמים מערב-אירופיים, אשר חלקם מתנגדים מסיבות פוליטיות וחלקם — מסיבות של נוחות כלכלית ואחרת לנוכחותה של ישראל בוירה האירופית.

אדוני היושב-ראש, היום התבשרנו סופית, שבמאבק הזה על הנוכחות האירופית נחלת ישראל מכה קשה, כאשר בכדורגל נכשלו מאמצי ישראל להשתתף בבית האירופי לקראת משחקי הגביע העולמי, ולאחר ששלוש פעמים כבר הייתה ישראל באירופה, היא החזרה שוב לאוקיאניה לשחק עם אוסטרליה, ניוזילנד וטייוואן. דבר שפירושו גם נסיגה ספורטיבית, גם מכה מדינית הסברתית אבל גם מכה כלכלית קשה ביותר. אני צריך להסביר כאן מה היא המשמעות, במצב הכלכלי הנוכחי הישראלי, לנבחרת כדורגל עם אחד-עשר שחקנים, מאמן, שופט וכד', בתקווה שלא נוסעים יותר מדי מלחים, לארגן במקום נסיגה לאירופה, העולה בין 350 ל-400 דולר לאדם, נסיגה לניו-זילנד, לאוסטרליה ולטייוואן, במחיר של כמה אלפי דולר לכל שחקן. העמסה שטיפול על תקציב המדינה כבר איננה משחק, בגלל המכה הזאת שספגנו באירופה.

זה בא רק להמחיש, שהנושא איננו רק נושא של משחק כדורסל, שבעיני הוא דבר מהנה וחשוב, אלא יש לו גם משמעות מרחיקה לכת יותר.

אם נחזור למאורעות שהתרחשו סביב הכעס-פרישה של מכבי רמת-גן מגביע קורץ', עלי לקבוע בעצמי, למרות הסיים המשמח, נגרם נזק גדול ביותר למעמדה של ישראל בעולם הספורט באירופה וכמשך שנים נצטרך לעמול כדי להתגבר על המכה הזאת.

לפיכך, אטור לעבור לסדר-היום על הפרשה הזאת, ויש לבדוק את הסיבות שהביאו לקבוצה אתראית ביותר בדרך כלל, כמו מכבי רמת-גן, לצעור בה קיצוני כמו ההודעה לאיגוד הכדורסל הבינלאומי פיכ"א, שהיא פורשת ממפעל אירופי חשוב בגלל בעיות כספיות.

אגב, משרד החוץ עם המנכ"ל בראשו, השגרירות והנציגויות היו צריכים להתגייס, לאחר שכבר הייתה ההודעה על פרישה, כדי לעבוד בחוץ-לארץ להחזרת ישראל למסגרת הזאת. וגם כאן, לא רק העולם הספורטיבי היה צריך להתגייס כדי להתגבר על הבעיה.

כולם והבינו מה הן ההשלכות הספורטיביות והבין-לאומיות העוללות לנבוע מפרישת מכבי ומת-גן מן המשחקים.

איגוד הכדורסל נכנס לפרשה וניסה לסייע, ובסופו של דבר גם הצליח. קודם לכן, משרד החוץ הישראלי והמנכ"ל שלו, מר דייב קמחי, פעלו רבות. מר דייב קמחי פנה ביום שישי, על-פי בקשתו, לשגריר ישראל באיטליה, וביקש ממנו להתערב בנושא אצל שר הספורט האיטלקי, אך מאומה לא עזר. כי קרה-רונציה האיטלקית ניצלה את הודעת הפרישה של מכבי ומת-גן והתחפרה בעמדה פורמלית ותקונות.

חברי הכנסת, התנהגותה של קרה-רונציה היא בלתי מוכנת, אם להשתמש בלשון המעטה, אולם לצומת זאת צריך לציין, שפעולות, שמאחוריהן לא היתה חשיבה בדוקה ובכורה של ההשלכות העוללות להיגרם כתוצאה מהפרישה, הן שגרמו למצב זה. ספורט הוא שגרירה של מדינה, ובשנים האחרונות הכדורסל הישראלי הפך להיות שגריר טוב ביותר מסוב. העובדה שאנחנו כבר על המפה הספורטיבית בכדורסל הוסיפה ומוסיפה לישראל בתחומים שאינם ספורטיביים. ידוע שרבים מתושבי אירופה מזהים את ישראל עם מכבי תל-אביב. אין זו, חס וחלילה, פגיעה בישראל, אלא תוצאה כבוד לספורט ולמכבי תל-אביב. ואני ממשיך את הברכה ואומר: הלוואי שקבוצות אחרות יהיו על המפה ויסיפו גם כבוד, כי כשהן על המפה הן מסייעות לספורט הישראלי בפרט ולמדינת ישראל בכלל.

גם משום כך צריך המקרה של מכבי ומת-גן, שעלול היה להסתיים ברע והסתיים, לשמחנתנו, בטוב, לחייב אותנו למחשבה ולהחלטות ברורות בתקופת ספורט ישראלי מזוהה עם מדינת ישראל. החלטה ראשונה היא, שלא ייתכן מצב, שישאר חוותר על השתתפותה באירועים בין-לאומיים ממוסדים בגלל כל סיבה, ובעיקר לא בגלל הסיבה הכלכלית. נכון ש-אייאפרשר להתעלם מההיבט הכלכלי ומהתקופה הקשה העוברת על הספורט הישראלי בכללו ועל הכדורסל בפרט, אבל אלה המנהלים את הספורט הישראלי ואת קבוצותיו צריכים לחשוב מלכתחילה, שאם אי-אפשר להיכנס למסלול התחרויות במחצית הדרך.

אני מושכנע שאלמלא פתר, מזכיר מיכ"א את הבעיה והוציא את כולם מהמבוך, היינו נמצאים במצב אומלל מאוד. שעלול היה להיגרם אפילו — אני אומר: אפילו — בתקרת בין-לאומית, ולצער הרב, חברי הכנסת, בעולם שבו אנו חיים, אולי גם בפרשנות אנטישמית שלא היה לה מקום ושלא היתה לה סיבה. לכן, לפני שאגע במסקנה השנייה, רצוני לקבוע, שעל הפרק צריכה לעמוד השאלה מהו עתידם של מועדוני הספורט העוסקים בספורט הייצוגי בישראל, כמו כדורגל וכדורסל, ולא השאלה מדוע מועדון בצורה חפה את השתתפותו במפעל אירופי.

חברי הכנסת, מועדוני הספורט בישראל, רובם ככולם, קשורים למרכזים ושואבים מהם את משאבתם הכלכליים. מעולם לא נבדקה כהלה השאלה כיצד אפשר לקיים בישראל ספורט ייצוגי ברמה בין-לאומית. יש להבין, כי במציאות של שנות ה-80 הדרישות מספורטאים העוסקים בספורט ייצוגי הן ברמה מקצועית טהורה. איך אפשר לצפות שקבוצת ספורט בענפי הכדורגל או הכדורסל תתמודד כשווה בין שווים עם קבוצות בין-לאומיות, כלי שהספורטאים העוסקים בענפים אלה יקדישו את מייב מרצם וחמסם לאימונים ולהכנות?

כדורסלן מההורה האראשונה בישראל מקדיש לכדורסל למעלה מחמש שעות ביום, לאימונים קבוצתיים ואישיים. בנסיבות כאלה נכצר ממנו למצוא מקום עבודה, אשר יאות

מרשים כמסקנה. עוד זכור לנו, כאשר הופענו במוסקבה, באיזו מידה הדבר עורר את יהדות ברית-המועצות ואסף אותה סביב הדגל הישראלי. ענף זה הוא ענף שבו הנבחרת הלאומית עומדת בפני אתגר מיוחד במשחקים הקדם-אולימפיים, ואולי יש תקווה שבענף הזה ניוצג בצורה מכובדת באולימפיאדת לוס-אנג'לס ב-1984.

אדוני היושב-ראש, הרשה לי לסיים באיחולי הצלחה למכבי ומת-גן, שבסופו של דבר תשחק בגביע קורץ' — —

היור מ' כהן-אביב:

אני מצטרף לאיחולים שלך.

מיכאל חריש (המערך):

— וגם למכבי תל-אביב, שמחר בערב תשחק בגביע אירופה באיטליה. אני מאחל לשתי הקבוצות האלה, שבזירה הישראלית הן תצאנה אחרי הקבוצה שאני אוהד אותה, הפועל ומת-גן-גבעתיים, אבל במישור הבין-לאומי כמובן כולנו עומדים מאחוריהן.

היור מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מיכאל חריש. באותו נושא, הצעה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי רצוני להודות לנשיאות הכנסת, אשר הכירה בנושא קיום משחק הכדורסל בין מכבי ומת-גן לקרה-רונציה בנושא דרוץ. שהיה על אף העובדה שהספורט בישראל מעסיק רבים כל כך, רק לעתים נדירות-דינם בנושא הספורט מעל דוכן הכנסת. לכולנו ידוע, שהמשחק שעליו אנו מדברים אכן יתקיים, אם כי במועד אחר מכפי שנוקב, מעל ההשלכות הנובעות מאי-קיום המשחק או מקימו הן מעבר להיבט הספורטיבי, וטוב יהיה אם בעתיד ייעשה שימוש נאות במסקנות שתוסקנה בדיון זה.

אומנם אנו עוסקים בספורט, אך הספורט חרג מזמן מגבולות הספורט, ועל אף שאין רצון לערב ספורט בפוליטיקה, נמצא הספורט פעמים רבות למדי במגרש הפוליטי. אין ספק שהפוליטיקה היא שסיפקה את ישראל מאירופה והעבירה אותה לאוקיאניה, בנושא הכדורגל, כפי שציין חבר הכנסת מיכה חריש לפני. לא אהסס לקבוע, חברי הכנסת, שאילו לא התקיים המשחק בין מכבי ומת-גן לבין קרה-רונציה, היה סיכוי סביר שהוא היה חורג מעבר לדיונים של עסקני הספורט ואנשי פוליטיקה ומשרדי חוץ היו עוסקים בו בצורה זו או זו.

נכון שרק לפני ימים מספר פעלה קבוצת אנשים ממגזרים שונים וניצלה היכרותו במישורים שונים, כדי שמשחק הכדורסל אכן יתקיים וכדי שמכבי ומת-גן תחזרו למשחקי גביע קורץ'. הודעת הפרישה של מכבי ומת-גן הדהימה רבים. בעבר פרשו ממשחקים קבוצות כדורגל ישראליות, אך מעולם לא היה הדבר בגלל סיבות כלכליות. לדוגמה, בית"ר ירושלים, בשנת 1973 — עקב מלחמת יום הכיפורים: הפועל תל-אביב, בשנת 1966 — עקב הופעת הנבחרת במשחקי אסיה: מכבי תל-אביב, בשנת 1960 בגלל סכסוך תאריכים עם פגריחציה הטורקית. אבל אני שב ואומר: שום נימוק כספי לא מנע בעבר את השתתפותנו בזירת הכדורסל האירופית.

מרכז מכבי, שאליה פנתה מכבי ומת-גן, לא היה יכול לסייע לה כמצוקתה. הוא הוציא הודעה, והיא הועברה לפיכ"א. עיקר ההודעה — שעקב סיבות כלכליות לא תשתתף מכבי ומת-גן בגביע קורץ'. חזאת, כמובן, אחרי שכולם היו מודעים לעונשים ולבעיות העוללות להיווצרה כתוצאה מפרישה זו. לאחר ההודעה זו והתגובות שהיא עוררה, כאילו התעשתו

לכלל. אני חושב שלהבא נוכל לחשוב היטב לגבי המסקנות שיש להסיק. לא יכול להיות שגוף ציבורי לא יקבל בצורה שרירותית משאלה של מאות אלפים בישראל שביקשו שמשחק הכדורסל יסודר מחד.

יעקב גיל (המערך):
והתעלם מבקשתה של ועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אמת דיברת, חבר הכנסת גיל — התעלם מפנייתך של ועדת חינוך וכן ועדת הספורט של הכנסת.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מסיים בברכות, הן למכבי תל-אביב ולמכבי רמת-גן והן לקבוצות הייצוגיות של הספורט הישראלי.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שכל הנושאים שהועלו כאן מחייבים אותנו לדיון במליאת הכנסת. תודה רבה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין. אני מזמין את סגנית שר החינוך והתרבות להשיב על שתי ההצעות לסדר-היום.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלוריה-עפסה:
אדוני היושב-ראש, נכנסת וכבוד, אפתח ואומר שהנושא מצא כינותיים את פתורנו. קבוצת מכבי רמת-גן תשחק בכ"ג בטבת התשמ"ד — 29 בדצמבר 1983. אבל זוהי אולי הזדמנות לחשוף את הבעייתיות של הנושא הזה.

קבוצות הספורט ואגודות הספורט הן גופים וולונטריים, אבל רוב האמצעים שבידיהם הם כספי ציבור. לכן חשוב שייקבעו נהלים מחייבים של הגשת תקציבים מאוונים כמגמה למנוע הסתבכויות. אני אומרת זאת באופן מאוד כללי.

משרדנו מודע לכך שהסיוע הכספי שהוא נותן הוא קטן — 100,000 שקל מענק עבור כל זוג משחקים המשתתפים בגביע אירופה. בתוספת הסכמים שהם מקבלים מהוועד האולימפי ומההתאחדויות לספורט. אולם ספק אם במצב הנוכחי ניתן לשנות את שיעור התקציב. כלומר התמיכה. משרדנו מעוניין שהדגש יהיה בנער, ואז ההזדקקות ליבוא שחקנים זרים תפתח.

יש למשרדנו בהחלט עניין בקשרים בין-לאומיים בספורט. אבל צריך להיות איזה סדר עדיפויות. אנו עדים לכך שקבוצות ספורט בליגות נמוכות יוצאות בקץ לנסיעות פרס וציון בחוץ-לארץ; ולעומת זאת, חסר כסף לאלה אשר צריכות לקחת חלק באירועים רשמיים.

אני מציעה שוועדת החינוך והתרבות של הכנסת תדון בנושא לעומק.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לסגנית שר החינוך והתרבות. אני שואל את המציעים — חבר הכנסת מיכאל חריש, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לדיון בוועדה?

מיכאל חריש (המערך):
כן, אדוני היושב-ראש.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
האם חבר הכנסת גולדשטיין מסכים?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כן, אדוני.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר את שתי ההצעות לוועדת החינוך והתרבות. ניגש להצבעה.

לקבל אותו כתנאים כאלה, ומי שמקדיש את שנותיו הטובות ביותר, בגיל שבין 17 ל-30 — ריש כאלה שעוסקים בכך גם לאחר מכן — לענף הכדורסל, כדור שלא יוכל לרכוש מקצוץ או לבסס את מעמדו הכלכלי בתורה לאחר שיפרוש מפעילות ספורטיבית. לכן על המסגרת שבה הוא משחק לפצותו על הזמן הרב ועל המאמץ שהוא משקיע.

עדיין לא הגענו בישראל למצב, שהכנסות מאירועי הספורט יהיה בהן כדי לספק את המשאבים הכלכליים של המועדונים. לפיכך נמכרים המועדונים מכספי הציבור, ורק בדרך זו אפשר להביא קבוצות ספורט לרמה בין-לאומית נאותה. מרבית המועדונים בישראל, העוסקים בענפי הכדורסל והכדורסל — ולא רק מכבי רמת-גן — נקלעו לקשיים כספיים בעקבות חוסר נזילות ובעקבות העובדה כי הכספים מהמוסדות התומכים בהם לא הגיעו. לכן המסקנה היא, שהספורט הישראלי הייצוגי חייב להיות מסוכסד, משום שהוא משרת את המדינה לא רק על מגרש הפרקט או הדשא אלא גם בתודעה של אומות ושל מדינות, ואם קבוצות הספורט הייצוגיות במצוקה, צריך לסייע להן.

ומסקנה שלישית — יש צורך לקבוע כללים ברורים מתי ומי יכול להודיע על פרישה מאירועים ספורטיביים בין-לאומיים. יכול — וצריך — לעשות זאת תוך האגוד המאגדת את הקבוצות העוסקות במקצוע המדובר, במקרה זה, אגוד הכדורסל ולא מכבי רמת-גן או מרכז מכבי.

אינני יכול להשתחרר מההרגשה, שמכבי רמת-גן הודרה יתר על המידה בהודעה על הפרישה, וכך גם מישוה במרכז מכבי, ולא משום שלא ידעו את מצבם כהלכה, אלא משום שאולי צריך היה לבדוק קודם לכן אם היו גורמים שיכולו לסייע לפתרון הבעיה הכלכלית. הראיה — שכאשר הודיעו על הפרישה התגלגלו הגלגלים באורח מהיר ונמצא פתרון, אבל גרמנו לעצמנו נדודי שינה והרגשות תסכול, כי יכולנו שלא להגיע למצב הזה אילו נהגנו אחרת.

אומנם סוף טוב הכול טוב, אך את הלקחים חייבים להסיק ולנהוג להבא כפי שצריך לנהוג ולא כפי שהנהגו. חברי הכנסת, נמנעה מאתנו, לפי הרגשתי, תקרת בין-לאומית, ולכן יש להורות לכל הגורמים הלאומיים והבין-לאומיים, החל מאגוד הכדורסל הישראלי מחד גיסא וכלה באנשי פי"ב"א, ובראשם המזכיר סטנקוביץ, מאידך גיסא.

בהרגשה חיובית זו של גמר טוב איי אפשר לשכוח, כי קרה-יוציה לא נהגה על-פי המוסכמות הספורטיביות המקובלות וניסתה לנצל את המצב שאליו נקלעה מכבי רמת-גן. אני משוכנע, שאלו היה מצב הפוך וקרה-יוציה היתה פורשת וחוזרת בה לאחר מכן, היתה מכבי רמת-גן נהגת אחרת מכפי שהנהגה קרה-יוציה.

חברי הכנסת, כפי שעשה הנואם הקודם לי, חבר הכנסת מיכה חריש, לא נותר לי אלא לאחל למכבי רמת-גן הצלחה וזכייה בגביע קורץ, ולצדף ברכות גם למכבי תל-אביב שתתחרה מחר עם אלופת אירופה בקנטו. לעזרנו הרב, כל המאמצים של ועדת החינוך והספורט לא הצליחו להביא לכך שהמשחק אכן יסודר בטלוויזיה. על כן, לפי דעתי, צריך לתת את הדעת, מדוע מישוה או מישוהם התעקשו — המלה התעקשו היא המתאימה במקרה זה — — —

יעקב גיל (המערך):
התעקש.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
התעקשו — אני רוצה לתת לו את הכבוד והעונג להתייחס

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה החינוך
והתרכות נתקבלה.

היו"ד מ' כהן-אבידב:

פה אחר הוחלט להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך
והתרכות.

רבותי, הרשו לי להביע את תודתי לחמשת חברי הכנסת:
רז, לין, גיל, פורת ונמיר, שהחזיקו מעמד עד סוף הישיבה.
חברי הכנסת חריש וגולדשטיין נאלצו לשבת, כי הצעתם נדונה
בסוף הישיבה.

חברי הכנסת, תם סרד-היום. הישיבה הבאה תתקיים אי"ה
ביום שני הבא, בשעה 16:00. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 17:04.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות רנ"ד — רנ"ז

- א. שאלות ותשובות.
 ב. חוק זכות מטפחים (תיקון). התשמ"ד — 1983 (קראה שנייה וקראה שלישית).
 ג. חוק הביטוח הלאומי (הכנסה מחקלאות) (הוראות שעה). התשמ"ד — 1983 (קראה שנייה וקראה שלישית).
 ד. 1. החלטות בדבר אישור הוראות: בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת). התשמ"ג — 1983.
 2. תיקון טעויות לעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת). התשמ"ג — 1983, ולענין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון). התשמ"ג — 1983.
 ה. חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס). התשמ"ד — 1983 (קראה שנייה וקראה שלישית).
 ו. חוק שירותי הרווחה. התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 ז. חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 6). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 ח. חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 ט. חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 י. חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 יא. אספקת תרופות לבתי-החולים. המחסור במיטות, כצויד ובכוח אדם — הצעות חברי הכנסת נ' ארד ומ' וילנר.
 יב. מחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים — הצעת חבר הכנסת ו' שם-טוב.
 יג. הסדרי חימום בחורף לקשישים נזקקים — הצעת חבר הכנסת י' צבן.
 יד. הצעות לסדר-היום.
 טו. חוק הירושה (תיקון מס' 7). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 טז. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 58). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 יז. חוק הרשויות המקומיות (פטור חיילים, נפגעי מלחמה ושוטרים מארנונה) (תיקון מס' 3). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 יח. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 53). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה).
 יט. חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה (מס' 2). התשמ"ד — 1983 (קראה ראשונה) הצעת חבר הכנסת מ' הכהן.
 כ. חוק בתי-הדין לעבודה (תיקון מס' 10). התשמ"ג — 1983 (קראה ראשונה).
 כא. חובות שיקים השכונות — הצעות חברי הכנסת ש' ארכלי-אלמחלניו, ג' כהן, מ' וילנר ומ' שטרית.
 כב. הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לפי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, לבדיקת טיפול הממשלה בפניו סני — הצעת חבר הכנסת מ' חריש.
 כג. מניעת כניסתם של יהודים בעלי חזות דתית לאולם הנוסעים של נמל התעופה בן-גוריון — הצעת חבר הכנסת מ' הכהן.
 כד. שנה למלחמת לבנון — הצעת חבר הכנסת מ' בר-זהר.
 כה. פגיעה בכערי היסוד של היהדות, העם והמדינה בהצגות תיאטרון — הצעת חבר הכנסת ח' דרוקמן.
 כו. אנשי "שלום עכשיו" באפרת — הצעות חברי הכנסת א' אבטבי, י' כהן וח' פורת.
 כז. אזור ברכה-עילית ביום העצמאות — הצעת חבר הכנסת י' צור.
 כח. הצורך בהקמת ממשלת אחדות לאומית — הצעת חבר הכנסת א' מלמד.
 כט. התקפה אלימה על ראש עיריית ירושלים — הצעות חברי הכנסת מ' הכהן וא' רובינשטיין.
 ל. קידום תיירות חורף — הצעות חברי הכנסת י' זיגור וע' אמוראי.
 לא. שוויון זכויות הלכה למעשה לעדה הדרוזית — הצעות חברי הכנסת א' לין וא' נסראלדין.
 לב. הודעת הממשלה על ביקור ראש הממשלה בארצות-הברית.
 לג. החלטה בדבר הארכת תוקפן של תקנות 8 עד 10 לתקנות שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ). תש"ח — 1948.
 לד. הצעת סיעת החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל הסכמים בין ממשלת שמיר לממשל רייגן.
 לה. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות רנ"ד — רנ"ז

- 54—57. עמלות הבנקים — הצעות חברי הכנסת י' צבן, מ' וירשובסקי, י' זיגור וא' אבטבי.
 58. מסקנות הוועדה הממלכתית לפיתוח בקעת הירדן ולאכלוסה — הצעת חבר הכנסת ר' נעים.
 59—62. הפגיעה בתוצרת החקלאית המיועדת לייצוא —
- הצעות חברי הכנסת א' אבטבי, מ' כהן-אבידב, א' כץ-עת, וח' פורת.
 63. עתידם הכלכלי של 40 מושבים — הצעת חבר הכנסת ר' נעים.

גביע קורץ' — הצעות חברי הכנסת מ' חריש ופ' גולדשטיין.

64. נשים בעידן הטכנולוגי — הצעת חברת הכנסת א' נמיר.
65 — 66. ביטול משחק הכדורסל של "מכבי רמת-גן" במסגרת

ג. הצעת חוק זכות מטפחים (תיקון), התשמ"ד — 1983

1. תיקון סעיף 16

בסעיף 16 (ב) לחוק העיקרי, בסופו יבוא: "הרשם רשאי לעכב את דריקת הבקשה עד לתשלום ההוצאות או המקדמות לפי שיעורן ביום התשלום".

6. תיקון סעיף 20

בסעיף 20 (א) לחוק העיקרי, במקום פסקה (4) יבוא: "(4) השם המוצע לזן:".

7. תיקון סעיף 21

בסעיף 21 לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (א), במקום "כל חומר" יבוא "חומר ריבוי או כל חומר אחר";

(2) בסעיף קטן (ב), במקום "את החומר" יבוא "את חומר הריבוי או החומר האחר".

8. תיקון סעיף 22

בסעיף 22 (א) לחוק העיקרי —

(1) ברישא, המלים "בעיתון יומי" — יימחק;

(2) בפסקה (3), בסופה יבוא "כפי שמסרם המבקש".

1. שינוי שם החוק

חוק זכות מטפחים, התשל"ג — 1973¹ (להלן — החוק העיקרי), ייקרא "חוק זכות מטפחים של זני צמחים, התשל"ג — 1973".

2. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק העיקרי, במקום הגדרת "האמנה" יבוא: "האמנה" — האמנה הבין-לאומית בדבר הגנה על זני צמחים חדשים, 1961, כפי שתוקנה בגינבה בשנת 1972 ובשנת 1978".

3. תיקון סעיף 2

בסעיף 2 (א) לחוק העיקרי, במקום "על הצמחים וסוגי הצמחים" יבוא "על סוגים ומינים בוטניים".

4. תיקון סעיף 7

בסעיף 7 לחוק העיקרי, במקום פסקה (1) יבוא:

"(1) חומר הריבוי שלו היה מנוצל, למעט ניצול שהוא שיווק או שימוש מסחרי אחר, במשך תקופה שאינה עולה על התקופות הבאות:

(א) בישראל — שנה אחת;

(ב) מחוץ לישראל, בגנים, עצי יער, עצי פרי ועצי נוי — שש שנים, ובצמחים אחרים — ארבע שנים";

¹ ס"ח התשל"ג, עמ' 272; התשד"ד, עמ' 78, 80.

ד. הצעת חוק הביטוח הלאומי (הכנסה מחקלאות) (הוראות שעה), התשמ"ד — 1983

1. פרשנות

בחוק זה —

"חוק הביטוח" — חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשכ"ח — 1968¹;

"הפקודה" — פקודת מס הכנסה²;

"מבוטח חקלאי" — מבוטח שיש לו הכנסות לפי סעיף (8) לפקודה;

"שומה לשנת המעבר" — שומה אשר לפי סעיף 7 לפקודה ניתנת רשות לחשב אותה על יסוד הכנסתו של מבוטח חקלאי בתקופה מיום י"ז בתמוז התש"ם (1 ביולי 1980) או — מיום כ"א בתשרי התשמ"א (1 באוקטובר 1980) ועד יום ז' בניסן התשמ"ב (31 במרס 1982).

2. תשלום דמי ביטוח לשנת הכספים 1982

מבוטח חקלאי שהכנסתו נקבעה בשומה לשנת המעבר ישלם דמי ביטוח לשנת הכספים 1982 על כסיס מלוא ההכנסה שנקבעה בשומה זו.

3. מקסימום לתשלום דמי ביטוח

בשנת הכספים 1982 יהיו סכומי מקסימום ההכנסה, שלפיהם משתלמים דמי ביטוח בהתאם לסעיף 167 (א) לחוק הביטוח, סכומי המקסימום לשנת הכספים 1982 המחושבים לפי האמור בסעיף 167 (ב) לחוק הביטוח, — לגבי 75% מההכנסה שנקבעה בשומה לשנת המעבר, ומחצית מסכום המקסימום שהיה בתוקף בתקופה שמיים ח' בניסן התשמ"ב (1 באפריל 1982) עד יום י"ג בתשרי התשמ"ג (30 בספטמבר 1982) — לגבי 25% מההכנסה כאמור.

4. מינימום לתשלום דמי ביטוח

בשנת הכספים 1982 יהיו סכומי מינימום ההכנסה, שלפיהם משתלמים דמי ביטוח בהתאם לסעיף 167 (ב) לחוק הביטוח, סכום המינימום לשנת הכספים 1982 האמור בלוח י"א לחוק הביטוח — לגבי 75% מההכנסה שנקבעה בשומה לשנת המעבר, ומחצית מסכום המינימום האמור — לגבי 25% מההכנסה כאמור.

¹ ס"ח התשכ"ח, עמ' 108.

² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.

5. מקדמות על חשבון דמי ביטוח

6. חישוב הכנסה

לכל עניין לפי חוק הביטוח, למעט העניינים המפורטים בסעיפים 2 עד 5, תראה הכנסתו של מבוטח חקלאי ששילם דמי ביטוח בשנת הכספים 1982 על-פי ההכנסה שנקבעה בשומה לשנת המעבר, כאילו ההכנסה ששימשה בסיס לתשלום דמי הביטוח בשנה זו היתה בשיעור של 75% ממלוא ההכנסה שנקבעה כאמור.

לעניין תשלום מקדמות על חשבון דמי ביטוח כשנות הכספים 1983 ואילך, כשהמקדמות מחושבות על בסיס ההכנסה שנקבעה בשומה לשנת המעבר, ידאו כאילו 75% ממלוא ההכנסה שנקבעה כאמור, היא הכנסה שנקבעה בשומה לשנת הכספים 1981.

ה. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

שכתוצאה מהן מוגדל מכס או מוטל מכס על טובין שהיו פטורים ממנו.

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), התש"ט—1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת), התשמ"ג—1983².

¹ ס"ח התש"ט, עמ' 154; התש"ך, עמ' 18.
² ק"ת התשמ"ג, שיעורי מק"ח 472, עמ' 651.

ו. החלטה בדבר אישור תיקון טעויות

התשמ"ג—1983¹, ולעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון), התשמ"ג—1983², שכתוצאה מהן מוגדל מכס.

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), התש"ט—1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בתיקון טעויות לעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת).

¹ ס"ח התש"ט, עמ' 154; התש"ך, עמ' 18.
² ק"ת התשמ"ד, שיעורי מק"ח 486, עמ' 30.
³ ק"ת התשמ"ד, שיעורי מק"ח 486, עמ' 30.
⁴ ק"ת התשמ"ד, שיעורי מק"ח 486, עמ' 30.

ז. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס), התשמ"ד—1983

התשי"ז—1956¹, מוארך כזה עד יום ד' כטבת התשמ"ה (31 בדצמבר 1984).

1. הארכת תוקף
תוקפן של תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס).

¹ ק"ת התשי"ז, עמ' 339; ס"ח התשל"א, עמ' 156; התשל"ב, עמ' 46; התשל"ג, עמ' 80; התשמ"א, עמ' 122.

ח. הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 7), התשמ"ג—1982
(הצעת חברת הכנסת ש' אלוני)

בלתי מסווג, לפי סעיף 318 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ז—1955², לשמש סניגור בכתי-הדין הצבאיים, רשאי עורך-הדין, לדרוש שראיה או תוכנה שהובאו לידיעת השופט או בית-המשפט יובאו גם לידיעתו, ולהיות נוכח בעת קבלת ההסברים האמורים.

1. תיקון סעיף 46
בסעיף 46(א) לפקודת הראיות (נוסח חדש), התשל"א—1971¹, בסופו יבוא:
"ואולם, אם כעל דין מיוצג בידי אדם, שאושר באישור

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, עמ' 421; ס"ח התשמ"ב, עמ' 197.
² ס"ח התשט"ז, עמ' 171; התשל"ח, עמ' 161.

דברי הסבר

ומנציג המשרד הממשלתי הנוגע בדבר, אף בהעדר יתר כעלי הדין.

סעיף 46(א) לפקודת הראיות (נוסח חדש), התשל"א—1971, קובע:

מוצע, ששורה-דין של כעל דין, הנמנה עם עורכי-הדין שניתן להם אישור על-פי חוק השיפוט הצבאי, התשט"ז—1955², לשמש סניגורים בכתי-הדין הצבאיים, יהיה רשאי לדרוש שהראיה או תוכנה, שהובאו לידיעת השופט או לידיעת בית-המשפט, יובאו גם לידיעתו, ולהיות נוכח בעת ההסברים האמורים.

46(א). הדין בעתירה לגילוי ראיה חסויה
הדין בעתירה לגילוי ראיה לפי סעיף 44 או 45 יהיה בדלתים סגורות; לשם החלטה בעתירה רשאים השופט של בית-המשפט העליון או בית-המשפט, לפי העניין, לדרוש, שהראיה או תוכנה יובאו לידיעתו; ורשאי הוא לקבל הסברים מהיועץ המשפטי לממשלה או מנציגו

דיוקם, מנוגד לעשיית הצדק ונראה על פניו כי אין הצדק נעשה, וזאת בתחום של זכויות היסוד של האזרח.

שמיעת צד השלטונות בלבד, כמקובל היום בדלתיים סגורות, ובלא יכולת מצד הנפגע להעניד דברים על

ט. החלטת ועדת הכנסת

מיום ט"ז בכסליו התשמ"ד — 22 בנובמבר 1983

כללי אתיקה לחברי הכנסת

פרק א: פרשנות

חבר הכנסת, של קרובו, של לקוחו, או של חבר-בני-אדם, מואגד ושאינו מואגד, העוסק בפעילות המכוונת להשגת רווחים, שתהיה הכנסת חבר בהנהלתו או נושא משרה בו, למעט עניין הנוגע לענף משקי, שתהיה הכנסת משתייך אליו;

"קרוב" — בן-זוג, הורה, צאצא וכל קרוב משפחה שפרנסתו על חבר הכנסת;

"רשות ממשל" — המדינה, רשות מקומית, תאגיד שהוקם מכוח דין, למעט בית-משפט ובית-דין.

פרק ב: כללי יסוד

הזמן הדרוש לכך, ויכבד בזמן הזה את מילוי תפקידו על פני כל עיסוק אחר.

4. מילוי השליחות

חבר הכנסת לא יקבל, בין במישרין ובין בעקיפין, הנאה חומרית בעד מעשה שעשה, ככנסת או מחוץ לה, בתפקידו או כמעמדו כחבר הכנסת.

פרק ג: הגבלות בעניינים אישיים

הדין, על עניינו האישי; היה הדין בוועדה — לא ישתתף חבר הכנסת בהצבעה על אותו נושא.

7. איסור ניצול ידיעה

חבר הכנסת לא ינצל, בין במישרין ובין בעקיפין, למען עניינו האישי או למען עניין חומרי של אדם אחר, ידיעה מקודמת, או ידיעה סודית, או כל ידיעה אחרת שהגיעה אליו במילוי תפקידו, שאיננה נחלת הכלל.

8. רכישת נכסי המדינה

חבר הכנסת לא ירכוש ולא יקבל נכסי המדינה, אם במישרין ואם בעקיפין, מלבד רכישת או קבלת של נכסים הנמכרים או הנמסרים בדרך אחרת לציבור על-פי עקרונות כלליים ומוגדרים מראש, ואשר לציבור אפשרות שווה לרוכשם או לקבלם.

פרק ד: הגבלות בעניין לקוחות

10. קבלת לקוחות במשכן הכנסת

חבר הכנסת לא יקבל לקוח במשכן הכנסת, ולא יפעל במשכן הכנסת בעניין לקוח.

1. הגדרות

בכללים אלה:

"בן משפחה" — בן-זוג, ילד קטין או כל קרוב שפרנסתו על חבר הכנסת.

"ועדת האתיקה" — ועדת האתיקה שמונתה לפי סעיף 18.

"לקוח" — מי שנותן, או אמור לתת, שכר או תמורה בעד שירותים.

"עניין אישי" — הנאה חומרית, ישירה או עקיפה, של

2. כבוד הכנסת

חבר הכנסת ישמור על כבוד הכנסת ועל כבוד חבריה, ינהג בדרך ההולמת את מעמדו ואת חובותיו כחבר הכנסת, וימנע משימוש בלתי ראוי בחסינויותיו כחבר הכנסת.

3. מילוי התפקיד

חבר הכנסת יקדיש למילוי תפקידו כחבר הכנסת את כל

5. עניין אישי

(א) לא יהיה לחבר הכנסת במילוי תפקידו עניין אישי, ולא יהיה ניגוד עניינים בין מילוי תפקידו כחבר הכנסת לבין עניינו האישי.

(ב) חבר הכנסת לא ייווס דבר שיש לו בו עניין אישי ולא יהיה שתוף ליוזמה כזו.

6. גילוי

היה לחבר הכנסת עניין אישי בדין או בהצבעה, בכנסת או בוועדותיה, יודיע על כך מייד לוועדת האתיקה וכן ליושב-ראש הכנסת או ליושב-ראש הוועדה, לפי העניין; חבר הכנסת כאמור לא ייווס, בין במישרין ובין בעקיפין, הצעה כלשהי כאותו נושא, ולא ישתתף בדין בו, אלא לאחר שהודיע, בכנסת או בוועדה, לפי העניין, במעמד

9. ייצוג בפני הכנסת

חבר הכנסת לא ייצג לקוח, ולא יפעל למען לקוח, בכנסת או בוועדותיה.

(1). מקום שנקבעו כללים או מבחנים להכרעת רשות הממשל בעניין, לא יבקש חבר הכנסת לחרוג מהם. אלא אם כן נקבעה בהם הדרך לכך ובהתאם לאותה דרך.

(2). מקום שלא נקבעו כללים או מבחנים כאמור בפסקה (1), ימצא חבר הכנסת העתק מפניין ליועץ המשפטי לממשלה או לכא-כוחו כד בכד עם המצאתה לרשות הממשל.

(ג). הוראת סעיף זה תחול גם על ייצוג בידי שותפו או עובדו של חבר הכנסת, אלא אם כן יחסי השותפות או העבודה לפי העניין, נוצרו שישה חודשים או יותר לפני שהיה לחבר הכנסת, ועדת האתיקה רשאית, מטעמים מיוחדים, להתיר לחבר הכנסת לחרוג במקרה מסוים מהוראות סעיף קטן זה.

11. סייגים בייצוג ובייעוץ

חבר הכנסת לא ייצג בשכר רשות ממשל, ולא ישמש יועץ בשכר לרשות ממשל.

12. ייצוג בפני רשויות ממשל

(א) חבר הכנסת לא ייצג לקוח בפני רשות ממשל, אלא:

(1) בעניין הטעון רישום בפנקס המתנהל על-פי דין;

(2) בפני רשות ממשל המיוצגת באותו עניין בידי היועץ המשפטי לממשלה או בא-כוחו, או היועץ המשפטי של אותה רשות ממשל.

(ב) חבר הכנסת המייצג לקוח בפני רשות ממשל בעניין כאמור בפסקאות (1) ו-(2) של סעיף קטן (א), ינהג לפי כללים אלה:

פרק ה: הגבלות כהונה

חבר הכנסת לא יקבל תשלום בעד הרצאות או הופעות בפני יהודים וכפני מוסדות יהודיים בחוץ-לארץ, בכל מקרה לא יקבל חבר הכנסת תשלום אם נסע לחוץ-לארץ בשליחות ממלכתית או בשליחות מוסד ציבורי.

13. משרה כגוף או תאגיד

חבר הכנסת לא יהיה חבר כמועצת המנהלים של תאגיד שהוקם על-פי דין או של גוף ממשלתי.

14. הרצאות ושליחות

פרק ו: הצהרת הון

16. פעולת יושב-ראש הכנסת

(א) יושב-ראש הכנסת ישמור על סודיות הצהרות חברי הכנסת ולא יגלה כל פרט מהן, אלא בהסכמתו או על-פי בקשתו של חבר הכנסת המצהיר, או על-פי דרישה של בית-המשפט.

(ב) יושב-ראש הכנסת רשאי, אם לדעתו נסיבות העניין מצדיקות זאת, לדווח על אי-קיום כללי פרק זה או על סטייה מהם בידי חבר הכנסת, לוועדת האתיקה של הכנסת ולהביא לידיעתה את ממצאיו.

(ג) ראה יושב-ראש הכנסת כי קיים חשש לעבירה פלילית, יעביר את העניין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה.

15. ההצהרה

תוך שישים ימים מיום היבחרו לכנסת, או מיום שהיה לחבר הכנסת, בתום כל שנת מס, וכן תוך שישים ימים לאחר סיום כהונתו כחבר הכנסת, יגיש חבר הכנסת ליושב-ראש הכנסת, על-פי טופס שקבע יושב-ראש הכנסת, הצהרה שבה הפרטים הבאים:

(1) ההון, הנכסים, הזכויות, ההתחייבויות והחובות שיש לחבר הכנסת ולבני משפחתו; בהצהרה יציין סוג הנכסים וערכם בעת רכישתם;

(2) מקורות ההכנסה של חבר הכנסת ובני משפחתו וסכומי ההכנסה מכל מקור נוסף.

פרק ז: ועדת האתיקה

20. החלטות הוועדה

(א) ראתה ועדת האתיקה כי חבר הכנסת הפר או לא קיים את האתיקה של חברי הכנסת רשאית היא להטיל עליו אחד או יותר מאלה:

(1) הערה; (2) אזהרה; (3) נויפה; (4) נויפה חמורה.

(ב) ועדת האתיקה רשאית, נוסף על החלטתה לפי סעיף קטן (א) או במקומה, לצוות על פירוק ההחלטה, כולה או חלקה, בציון שמו של חבר הכנסת או בלי ציון שמו. הכול כפי שתקבע הוועדה.

17. שיפוט

חבר הכנסת, המפר כלל אתיקה או אינו מקיימו, יהיה נתון לשיפוט של ועדת האתיקה של הכנסת.

18. הקמת ועדת אתיקה

ועדת האתיקה תהיה של ארבעה חברי הכנסת שאותם ימנה יושב-ראש הכנסת מתוך התחשבות בייצוג הסיעות בכנסת. יושב-ראש הכנסת ימנה אחד מחברי הוועדה לעמוד בראשה.

19. שמיעת קובלנה

ועדת האתיקה תקבל קובלנה נגד חבר הכנסת, תדון ותכריע בה, אחר שתיתן לו הזדמנות נאותה לסתור את הקובלנה, להביא את ראיותיו ולהשמיע את טענותיו, בדרכים שתקבע הוועדה.

21. איסור פרסום

הליכי אתיקה נגד חבר הכנסת ודיוני ועדת האתיקה בהם, והמסמכים, הפרוטוקולים וההחלטות בעניינם, יהיו חסויים: אין לנכוח בהם אלא ברשות הוועדה; ואין

24. תקדימי אתיקה
עניין הנוגע לאתיקה של חברי הכנסת שאין עליו הוראה בכללים אלה, תחליט בו ועדת האתיקה.
25. פרשנות
הסמכות לפרש את כללי האתיקה נתונה בלעדית בידי ועדת האתיקה.
26. קובצי אתיקה
ועדת האתיקה רשאית לפרסם להדרכת חברי הכנסת קבצים של כללי אתיקה שבהם ירוכזו הדינים, הכללים, ההחלטות וחוות הדעת הנוגעים לאתיקה.
22. נהלים
ועדת האתיקה תקבע בעצמה את סדרי עבודתה, את נוהל הטיפול בקובלנות ואת נוהל דיוניה.
23. חוות דעת
היה לחבר הכנסת ספק אם מעשה מסוים שלו מתיישב עם כללי האתיקה, רשאי הוא לבקש חוות דעת ועדת האתיקה. בסעיף זה "מעשה" — לרבות מחדל.

פרק ח': שונות

27. הוראת מעבר
על אף האמור בסעיף 15, חבר הכנסת העשירית יגיש את הצהרתו הראשונה תוך תשעים ימים מיום תחילתו של סעיף 15, וחבר הכנסת העשירית, שהיה לחבר הכנסת אחרי תחילתו של סעיף 15 — תוך תשעים ימים מיום שהיה לחבר הכנסת.
28. תחילה
(א) תחילתם של כללים אלה, למעט סעיפים 11, 12 (א) ו-13, (ג).
- 13, 15, 16, ביום כ"ה בכסליו התשמ"ד (1) בדצמבר 1983.
- (ב) תחילתם של סעיפים 11, 12 (א) ו-13 — ביום כ"ז באדר א' התשמ"ד (1) במרס 1984.
- (ג) תחילתם של סעיפים 15 — 16 — ביום א' בסיוון התשמ"ד (1) ביוני 1984.
- (ד) תחילתו של סעיף 12 (ג) — ביום תחילת כהונתה של הכנסת האחת-עשרה.